

65

AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

**MODEL EDUKACJI
DLA EUROPEJSKIEGO
BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY**

**ANALIZA PORÓWNAWCZA.
MODELE ROZWOJU**

Studium teoretyczne

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej~~

~~S/6877~~

~~05-006877-001-0~~

PKB
WARSZAWA

73777

65 A
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

**MODEL EDUKACJI DLA EUROPEJSKIEGO
BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY**

ANALIZA PORÓWNAWCZA. MODELE ROZWOJU

Studium teoretyczne

Praca zbiorowa

pod kierownictwem naukowym

gen. broni dr. hab. inż. Józefa BUCZYŃSKIEGO

WARSZAWA

2007

Zespół autorski:

+ gen. broni dr. hab. inż. Józef BUCZYŃSKI	- Kierownik zespołu, wstęp, załącznik 5.
+ płk rez. prof. dr. hab. inż. Piotr SIENKIEWICZ	- Zakończenie, załącznik 2.
+ kmdr dr Piotr GAWLICZEK	- Rozdział 1 i 2, załącznik
+ płk dr Zdzisław MAŁKOWSKI	- Rozdział 3 i 4
— płk dypl. rez. Florian WÓJCIK	- Podrozdział 5.1, 5.2, 5.3, 5.4
+ mgr Halina ŚWIEBODA	- Podrozdział 5.5., 5.6, 5.7, 5.8, 5.9

Korekta autorska

Spis treści

WSTĘP	5
Rozdział 1	
KIERUNKI TRANSFORMACJI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY W RAMACH ORGANIZACJI I INSTYTUCJI MIĘDZYNARODOWYCH	16
1.1. Uczelnie, szkoły i ośrodki NATO, jako elementy infrastruktury kształcenia oficerów SZ RP	16
1.2. Konsorcjum Partnerstwa dla Pokoju Akademii Obrony i Instytutów Bezpieczeństwa, jako forum wspierania edukacji obronnej i wojskowej.....	25
1.3. Centrum Polityki Bezpieczeństwa w Genewie	28
Rozdział 2	
EWOLUCJA SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA WOJSKOWEGO WYBRANYCH PAŃSTW JAKO REAKCJA NA ZMIANY ŚRODOWISKA BEZPIECZEŃSTWA	31
2.1. Republika Czeska – Uniwersytet Obrony Narodowej	31
2.2. Słowacja – Akademia Sił Zbrojnych	33
2.3. Węgry – Uniwersytet Obrony Narodowej im. Zrínyi Miklós	34
2.4. Rumunia – Uniwersytet Obrony Narodowej im. Carola I	35
2.5. Bułgaria – Akademia Obrony Narodowej „G. S. Rakowski”	37
2.6. Niemcy – Uniwersytety i Akademia Dowodzenia Bundeswehry	38
2.7. Wielka Brytania – Akademia Obrony	43
2.8. Belgia – Królewska Akademia Obrony	46
2.9. Włochy – Centrum Wyższych Studiów Obronnych	47
2.10. Hiszpania - Wyższe Centrum Studiów Obrony Narodowej	48
2.11. Stany Zjednoczone – Uniwersytet Obrony Narodowej	49
2.12. Kanada – Kanadyjska Akademia Obrony	53
2.13. Indie – Uniwersytet Obrony Narodowej	54
2.14. Korea Południowa – Uniwersytet Obrony Narodowej	56
2.15. Chiny – Uniwersytet Obrony Narodowej	57
2.16. Finlandia – Akademia Obrony Narodowej	58
2.17. Francja – IHEDN oraz CID	60
Rozdział 3	
UWARUNKOWANIA PROCESU PRZEKSZTAŁCENIA SYSTEMU SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO RP	62
3.1. Przewidywane kierunki rozwoju kraju	62
3.2. Współczesne zagrożenia i gwarancje bezpieczeństwa	65
3.3. Przewidywane kierunki rozwoju Sił Zbrojnych RP	68
3.4. Ogólne założenia funkcjonowania szkoły wyższej	73
3.5. Uwarunkowania wynikające z ustawy prawo o szkolnictwie wyższym	79
Rozdział 4	
OCENA OBECNEGO STANU SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO	82

4.1. Struktura i zadania wyższego szkolnictwa wojskowego	82
4.1.1. Kierunki studiów realizowane w akademiach wojskowych i w wyższych szkołach wojskowych	83
4.1.2. Kwalifikacje Kadry Szkolnictwa Wojskowego	85
4.1.3. Aktualny stan studentów akademii wojskowych i wyższych szkół oficerskich oraz koszty utrzymania wyższego szkolnictwa wojskowego.	88
4.2. System kształcenia i doskonalenia zawodowego oficerów	90
4.3. Potrzeby kształcenia i doskonalenia kadr	91
4.4. Ocena aktualnego stanu wyższego szkolnictwa wojskowego	94
Rozdział 5	
PROPOZYCJE ZMIAN W PERSPEKTYWICZNYM SYSTEMIE	
SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO	
5.1. Założenia programu doskonalenia systemu szkolnictwa wojskowego.....	96
5.2. Analiza czynników wpływających na rozwój systemu wyższego szkolnictwa wojskowego.....	97
5.3. Misja systemu szkolnictwa wojskowego	99
5.4. Projekt perspektywicznej struktury szkolnictwa wojskowego (wariant I)	101
5.5. Projekt perspektywicznej struktury szkolnictwa wojskowego (wariant II).....	106
5.6. Projekt reorganizacji szkolnictwa wojskowego (propozycja autorska).....	110
5.7. Projekt reorganizacji szkolnictwa wojskowego (propozycja WAT)	114
5.8. Związek uczelni wojskowych (Uniwersytet Obrony Narodowej).....	117
5.9. Integracji wyższego szkolnictwa wojskowego (propozycje autorskie).....	121
ZAKOŃCZENIE	128
Bibliografia	131
Wykaz tabel	133
Wykaz rysunków	134
Załącznik 1 - Szkolnictwo wojskowe – wykaz uczelni wojskowych NATO, krajów członkowskich Sojuszu oraz Partnerstwa dla Pokoju.....	135
Załącznik 2 - Szkolnictwo wojskowe w europejskiej przestrzeni edukacyjnej.....	139
Załącznik 3 - Sprawozdanie z wyjazdu do Belgii.....	152
Załącznik 4 - Sprawozdanie z wyjazdu do Hiszpanii	157
Załącznik 5 - Przyszłość nauk wojskowych	162

WSTĘP

Wejście w życie z dniem 1 września 2005 roku ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym” stworzyło jakościowo nową sytuację w wyższym szkolnictwie wojskowym. Ustawa ta zniosła rozdzielną wyższego szkolnictwa wojskowego od ogólnokrajowego, a tym samym wpisała uczelnie wojskowe w narodową i europejską przestrzeń edukacyjną.

Ujednolicenie zasad działania, standardów kształcenia i innych wymagań stawianych wszystkim polskim uczelniom postawiło część wojskowych uczelni w bardzo trudnej sytuacji. Podjęte działania skupiają się głównie na budowie sprawnych i efektywnych mechanizmów, których przeznaczeniem będzie nie tylko literalne wykonywanie nadzoru nad działalnością uczelni wojskowych, tj. kontrola zgodności działania uczelni z przepisami prawa i statutem, ale także (a może przede wszystkim) przywrócenie uczelniom wojskowym należnego im miejsca w strukturach sił zbrojnych poprzez zacieśnianie współpracy z właściwymi dowództwami, mechanizmy ciągłego oceniania „jakości produktu” uczelni i weryfikowania treści programowych poszczególnych form kształcenia czy szkolenia, stosownie do potrzeb odbiorców. Chodzi głównie o rzeczywiste przywrócenie wojskowego szkolnictwa wojsku.

Szkolnictwo wojskowe jest częścią sił zbrojnych, która przechodzi transformację z pewnym opóźnieniem w stosunku do zmian głównego trzonu sił zbrojnych, którym są rodzaje sił zbrojnych: Wojska Lądowe, Siły Powietrzne oraz Marynarka Wojenna. Jest to naturalne, jako że szkolnictwo wojskowe, w tym jego zadania, wielkość i model zależą przede wszystkim od potrzeb kadrowych kreowanych przez rodzaje sił zbrojnych. Z tego powodu transformacja szkolnictwa uwarunkowana jest przede wszystkim decyzjami o wizji i misji, a także organizacji i strukturze rodzajów sił zbrojnych.

Można wymienić 3 podstawowe czynniki, które mają wpływ na zakładane zmiany. Pierwszym z nich jest planowana profesjonalizacja sił zbrojnych. Rząd RP przyjął program dotyczący przejścia armii na pełną profesjonalizację do 2012r.

Program ten będzie wymagał reorganizacji zasobów kadrowych sił zbrojnych. Zmniejszy się liczba oficerów, natomiast zwiększy się liczba podoficerów. Należy odnotować, że w siłach zbrojnych pojawili się szeregowi zawodowi, których również należy w odpowiedni sposób przygotowywać do służby oraz prowadzić ich szkolenie na kursach specjalistycznych. Profesjonalizacja spowoduje, że ogólne potrzeby kadrowe będą mniejsze, ale jednocześnie wymagania wobec kadry będą o wiele wyższe. Wykształcenie kadry w armii profesjonalnej musi odpowiadać wyższym standardom. Drugim czynnikiem jest konsolidacja sił zbrojnych, w tym systemów dowodzenia. W miarę możliwości, siły zbrojne będą stopniowo grupowane wokół dużych baz ulokowanych w pobliżu poligonów. Oznacza to likwidację rozproszenia sił zbrojnych po terytorium kraju. Z tej przyczyny ta sama tendencja będzie dotyczyła również szkolnictwa wojskowego. Rozproszone obecnie ośrodki szkoleniowe, centra i szkoły stopniowo będą konsolidowane w większych i bardziej wydajnych strukturach. Trzecim czynnikiem wpływającym na wymagania wobec szkolnictwa wojskowego jest integracja cywilno-wojskowa.

Transformacja rodzajów sił zbrojnych w określony sposób wpłynęła oraz wpływa na zmiany w strukturze wyższego szkolnictwa wojskowego. W ostatnich latach szkolnictwo zostało w znaczący sposób zredukowane, podobnie jak Siły Zbrojne RP. Zmniejszyło się ono trzykrotnie w stosunku do stanu z końca lat 80. Ważna była także zmiana jakościowa, która polegała na dostosowaniu modelu szkolnictwa do modelu polityki i praktyki kadrowej przyjętej w nowej ustawie pragmatycznej.

W wyniku zmian ukształtowała się struktura szkolnictwa wojskowego, którą tworzą trzy akademie wojskowe (Akademia Obrony Narodowej, Wojskowa Akademia Techniczna oraz Akademia Marynarki Wojennej), a także dwie wyższe szkoły oficerskie związane z rodzajami sił zbrojnych (Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych oraz Szkoła Oficerska Sił Powietrznych). Specjalny status ma jednostka organizacyjna, którą jest Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych. Prowadzi szkolenie z zakresu znajomości języków obcych. Ponadto funkcjonują centra szkolenia rodzajów sił zbrojnych oraz związane z nimi szkoły podoficerskie.

Potrzeba obecnej transformacji szkolnictwa wojskowego wynika z dwóch zasadniczych powodów. Pierwszym jest wejście w życie ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*. Drugim powodem są założenia przyjęte w zakresie przyszłej transformacji i rozwoju sił zbrojnych. Przyjęcie nowej ustawy o szkolnictwie wyższym spowodowało dla szkolnictwa wojskowego określone konsekwencje. Ustawa zniósła dotychczasową autonomię wyższego szkolnictwa wojskowego. Do tej pory funkcjonowało na mocy własnej, odrębnej ustawy, która przewidywała wiele wyjątków i odstępstw od generalnych reguł obowiązujących w wyższym szkolnictwie cywilnym.

Od momentu wejścia w życie ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, w wyższym szkolnictwie wojskowym obowiązują takie same standardy, jakie dotyczą wszystkich innych szkół wyższych. Uczelnie wojskowe muszą spełniać takie same wymagania jak uczelnie cywilne, jeśli chcą utrzymać status szkół wyższych. Istniejące do tej pory wyższe szkoły oficerskie, ze względu na swój potencjał naukowo-dydaktyczny, nie spełniają takich wymagań i nie odpowiadają wymaganym standardom. Z kolei akademie wojskowe, chcąc spełnić standardy, kształcą studentów cywilnych. Oznacza to, że zarówno Akademia Obrony Narodowej, Wojskowa Akademia Techniczna oraz Akademia Marynarki Wojennej, żeby móc realizować zadania na potrzeby sił zbrojnych, muszą kształcić studentów cywilnych i prowadzić dla nich studia podyplomowe oraz doktoranckie. W warunkach jednoczesnego zmniejszenia liczby kształconych podchorążych, będących kandydatami na żołnierzy zawodowych wyższe uczelnie wojskowe musiały stać się uczelniami cywilno-wojskowymi.

W 2005 roku w wyższym szkolnictwie wojskowym zatrudnionych było 6085 osób, w tym ponad 4000 żołnierzy zawodowych oraz ok. 2000 pracowników cywilnych. W całym systemie szkolnictwa wojskowego obejmującym szkoły oficerskie oraz szkoły podoficerskie kształciło się ponad 10 000 osób. Z tej liczby ponad 9000 osób stanowiły osoby cywilne. Byli to studenci cywilni kształceni w Akademii Obrony Narodowej, Wojskowej Akademii Technicznej oraz w Akademii Marynarki Wojennej. W tym czasie w całym systemie kształcono ponad 1880 żołnierzy. Koszt utrzymania całego szkolnictwa wojskowego

we wspomnianym roku wynosił około 434 mln zł, natomiast koszty związane wyłącznie z wyższym szkolnictwem wojskowym stanowiły ponad połowę tej kwoty i wyniosły 230mln zł.

Odnosząc się do personalnego potencjału naukowo-dydaktycznego należy stwierdzić, że zgodnie z zapisami prawa, na każdym kierunku studiów powinna być odpowiednia liczba profesorów, doktorów habilitowanych i doktorów.

W 2005 roku, w wyższym szkolnictwie wojskowym zatrudnionych było 894 profesorów, doktorów habilitowanych i doktorów. Najlepszą sytuację, jeśli chodzi o kadre naukową, posiadała Wojskowa Akademia Techniczna. Ma ona ok. 500 żołnierzy i pracowników z tytułami i stopniami naukowymi. Akademia Obrony Narodowej miała ok. 180 żołnierzy i pracowników z tytułami i stopniami naukowymi. Dalsze miejsca pod tym względem zajmowały według kolejności: Akademia Marynarki Wojennej, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych oraz Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych.

W ostatnich latach nastąpiło przewartościowanie na korzyść pracowników wojska, przy czym oznacza to, że wykorzystywani są oficerowie, którzy posiadają stopnie lub tytuły naukowe. Jeśli przykładowy oficer osiąga wiek emerytalny (z reguły 58-60 lat), to rektor zatrudnia go na stanowisku naukowym lub dydaktycznym, jednak przy założeniu, że wspomniany oficer dysponuje kwalifikacjami atrakcyjnymi na rynku edukacyjnym. Jest to sposób na spełnienie wymogów określonych w ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Słabością kwalifikacji kadry naukowo dydaktycznej w wyższym szkolnictwie wojskowym jest to, że w większości posiada ono wykształcenie w naukach wojskowych. Także w tych naukach uzyskała tytuły i stopnie naukowe. Jest to uzasadnione w odniesieniu do kierunku o nazwie „bezpieczeństwo narodowe”. Sytuacja jest zdecydowanie bardziej złożona w przypadkach konieczności spełniania takich wymogów na innych kierunkach np. o nazwie „logistyka”. Warto zauważyć, że wspomniany kierunek został uruchomiony przez akademie wojskowe. Podobnie jest z ekonomią, która jest prowadzona w Akademii Obrony Narodowej.

W chwili obecnej wszystkie akademie wojskowe spełniają ustawowe wymogi, które dotyczą kadr, przy czym Wojskowa Akademia Techniczna spełnia wymogi kadrowe na 12 kierunkach kształcenia. Akademia Obrony Narodowej spełnia wymogi na 4 kierunkach kształcenia. W świetle przepisów nowej ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, wyższe szkoły oficerskie z ledwością spełniają wymogi określone dla wyższej szkoły zawodowej. Do tej pory wyższe szkoły oficerskie nadawały tytuł zawodowy licencjata lub inżyniera w afiliacji programowej z innymi wyższymi uczelniami. Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych we Wrocławiu realizowała to wspólnie z Politechniką Wrocławską, a Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych z Politechniką Warszawską.

Należy odnotować, że w ramach Strategicznego Przeglądu Obronnego (SPO) przeprowadzono wiele szczegółowych analiz. W ich wyniku sformułowana została szczegółowa diagnoza, a na jej podstawie zbudowana została przedstawiona w dalszej części materiału koncepcja oraz ramowy program transformacji szkolnictwa wojskowego. Podstawową sprawą do rozstrzygnięcia było zdefiniowanie potrzeb, jakie będą stały przed szkolnictwem wojskowym w perspektywie wieloletniej. Przeprowadzone analizy i symulacje wskazują, że co roku kształconych ma być 825 studentów wojskowych uzyskujących pierwszy stopień oficerski. Połowę tej liczby stanowią absolwenci uczelni cywilnych, którzy po przeszkoleniu w studium oficerskim otrzymują stopień podporucznika. Oznacza to jednocześnie, że w akademii wojskowej powinno kształcić się 400-500 studentów rocznie.

Jak wspomniano, z budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej na szkolenie wojskowe przeznaczają się łącznie 434 mln zł, przy czym znaczną część tych środków pochłania szkolnictwo zawodowe, czyli centra szkolenia rodzajów sił zbrojnych oraz wyższe szkoły oficerskie. Wynika to z faktu, że w tych miejscach oficerowie i podoficerowie przygotowani są w sposób praktyczny.

Trudno jest dokonać porównania kosztów i nakładów na szkolnictwo z innymi krajami. Można dokonać uogólnienia, że są zbliżone, natomiast o kosztach kształcenia decyduje przyjęty model kształcenia.

Istotne znaczenie ma to, do pełnienia jakiego stanowiska przygotowujący jest absolwent szkoły, będąc podoficerem lub oficerem. Na przykład w Stanach Zjednoczonych oficer przygotowujący jest do objęcia stanowiska dowódcy plutonu. W późniejszym terminie oficer musi odświeżyć wiedzę na kursie na stanowisko dowódcy kompanii. W chwili obecnej w Polsce wyższe szkoły oficerskie przygotowują do objęcia stanowiska dowódcy kompanii, przy czym najczęściej środków finansowych wykorzystuje Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych - co roku ok. 70 mln zł. Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu wykorzystuje, co roku, około 60 mln zł. Centrum Szkolenia Artylerii ma koszty porównywalne z kosztami funkcjonowania Akademii Obrony Narodowej lub Wojskowej Akademii Technicznej – na poziomie ok. 40 mln zł.

Na tle tak sformułowanych wymagań i warunków można zdefiniować cztery główne cele transformacji szkolnictwa wojskowego.

Pierwszy z nich dotyczy dostosowania szkolnictwa do wymogów nowej ustawy. Drugi wiąże się z zapewnieniem doskonalenia zawodowego kadry oficerskiej na wszystkich szczeblach od najniższego do najwyższego, zgodnie z potrzebami ustawy pragmatycznej. Wymaga to ukończenia określonych kursów przed uzyskaniem awansu na kolejne stopnie. Kolejnym celem jest zapewnienie wysokiego standardu wykształcenia ogólnego oraz profesjonalnego żołnierzy. Ostatnim celem jest zainicjowanie tworzenia ponadresortowego, ogólnopolskiego ośrodka naukowo-dydaktycznego i eksperckiego, który zajmowałby się kształceniem i pracami studyjnymi na potrzeby najwyższych władz państwa w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego. Chodzi tu o wyprzedzające wyjście naprzeciw potrzebom wynikającym z generalnej tendencji do zintegrowanego, cywilno-wojskowego podejścia do spraw bezpieczeństwa państwa.

Realizacji tych celów może służyć na przykładowy model docelowy szkolnictwa wyższego, opracowany w ramach Zespołu Pełnomocnika MON ds. Reformy Wyższego Szkolnictwa Wojskowego. Zakłada on utworzenie, na bazie obecnej Akademii Obrony Narodowej, nowej Akademii Bezpieczeństwa Narodowego. Główną funkcją tej uczelni może być kształcenie kadr, w tym

11

najwyższych kadr wojskowych oraz kadr cywilnych na potrzeby bezpieczeństwa narodowego. W akademii tej może zostać utworzony Instytut Studiów Strategicznych jako centrum analiz i ekspertyz prowadzonych na potrzeby urzędu prezydenta oraz rządu, a także innych organów władzy państwowej, które powinny zajmować się cywilno-wojskowym postrzeganiem problemów bezpieczeństwa narodowego. Akademia Bezpieczeństwa Narodowego może wyjść z resortu i stać się uczelnią ponadresortową, funkcjonującą pod bezpośrednim patronatem Prezydenta lub Prezesa Rady Ministrów.

W ramach Ministerstwa Obrony Narodowej całe wyższe szkolnictwo wojskowe może na przykład zostać skonsolidowane w jednej Akademii Wojskowej, która może powstać na bazie obecnej Wojskowej Akademii Technicznej, jako uczelni, najlepiej do tego przygotowanej i spełniającej wszystkie standardy wymagane przez ustawę o szkolnictwie wyższym. Ta akademia może prowadzić studia dla kandydatów na oficerów, studia pierwszego i drugiego stopnia, studia doktoranckie, a także kursy na poziomie taktycznym – dla kadry oficerskiej. Tak działająca akademia może być odpowiednikiem takich szkół wojskowych, jakimi w Stanach Zjednoczonych są na przykład Akademia Wojsk Lądowych w West Point lub Akademia Sił Powietrznych w Colorado Springs.

Następnym elementem modelu docelowego mogą być centra szkolenia poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Każdy RSZ może mieć swoje centrum szkolenia. Nie istnieje konieczność, żeby centrum było ulokowane w jednym miejscu. Mogłoby ono obejmować kilka struktur rozmieszczonych zgodnie z warunkami niezbędnymi do szkolenia, w pobliżu poligonu lub dotychczasowej bazy. Każde centrum szkolenia mogłoby mieć szkołę oficerską rozumianą jako studium oficerskie dla absolwentów uczelni cywilnych, którzy po ukończeniu szkolenia otrzymywaliby stopień podporucznika. W centrum znajdowałyby się także szkoły podoficerskie. Centra mogą prowadzić różnego rodzaju kursy specjalistyczne dla żołnierzy zawodowych ze wszystkich korpusów. Kursy specjalistyczne mogą obejmować szeregowych zawodowych, podoficerów zawodowych oraz oficerów. W centrach odbywać się będzie także przeszkolenie wojskowe dla cywilnych studentów.

W tak określonej strukturze mogłyby zostać realizowane cztery podstawowe typy kształcenia kadr oficerskich.

Pierwszy model może być nazwany w pewnym uproszczeniu typem podchorążackim. Jest to klasyczny przypadek, w którym osoba cywilna po maturze idzie na studia wojskowe. Od razu zakłada mundur i po 5-letnich studiach uzyskuje licencjat oraz magisterium w akademii wojskowej oraz stopień podporucznika.

Drugi typ może być realizowany przez studium oficerskie, w którym przeszkolenie wojskowe uzyskiwać będą absolwenci uczelni cywilnych. W studium mogą być szkoleni magistrowie różnych specjalności. W zależności od ich przygotowania oraz wybranego przez nich kierunku szkolenie w studium oficerskim mogłoby trwać od 3 miesięcy do 1 roku. Po ukończeniu studium magister zostałby podporucznikiem i był kierowany do pracy. Później, tak jak każdy oficer, po ukończeniu następnych kursów mógłby zostać kierowany na kolejne wyższe stanowiska służbowe. Rozpatrując ten typ kształcenia należy mieć świadomość, że w myśl wymogów ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* obecnie studia wyższe muszą być trójstopniowe.

Trzeci typ obejmowałby absolwentów studiów pierwszego stopnia, którzy posiadają tytuł licencjata. Takie osoby mogą być przyjmowane do akademii wojskowej na uzupełniające studia magisterskie. Studenci ci będą mieliby zwiększone szkolenie wojskowe w stosunku do klasycznego typu kształcenia dla podchorążych, którzy stopień licencjata uzyskali w akademii wojskowej. W tym typie szkoleni mogliby być absolwenci różnych studiów pierwszego stopnia, którzy po ukończeniu studiów uzupełniających także otrzymywać będą stopień podporucznika. Studia uzupełniające byłyby prowadzone w akademii wojskowej.

Czwarty typ może dotyczyć studentów cywilnych, którzy będą odbywać studia cywilne w Akademii Wojskowej lub Akademii Bezpieczeństwa Narodowego. Po ukończeniu studiów licencjackich mogliby podpisać umowę stypendialną z resortem obrony narodowej. W ramach studiów cywilnych osoby te mogłyby zdobywać przygotowanie wojskowe. Po zakończeniu studiów i uzyskaniu stopnia magistra stypendyści będą mieli możliwość dostania się na studium oficerskie bez konkursu. Oznacza to, że osoby te będą preferowane

w stosunku do normalnych absolwentów uczelni cywilnych, którzy zgłoszą chęć nauki w studium oficerskim po uzyskaniu tytułu zawodowego magistra. Osoby te podpisywałyby pewne zobowiązanie wobec resortu już po uzyskaniu licencjatu. Po przejściu przeszkolenia wojskowego byłiby preferowani w naborze do studium oficerskiego.

Na uwagę zasługują również założenia organizacyjno-programowe Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego opracowane przez zespół pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej pod przewodnictwem płk. prof. Piotra Sienkiewicza. Misja takiej uczelni, zdaniem autorów, obejmowałaby wszystkie obszary funkcjonowania państwa związane z jego bezpieczeństwem, a nie tylko zakres działania resortu obrony narodowej i potrzeby sił zbrojnych.

Biorąc pod uwagę znaczenie problematyki poszukiwaniu modelu edukacji w ramach szkolnictwa wojskowego, niniejsza praca badawcza została poświęcona rozważaniom na temat czynników wpływających na transformację systemu szkolnictwa wojskowego wybranych państw oraz uwarunkowań cywilizacyjnych, kulturowych w nowym środowisku bezpieczeństwa. Celem badawczym było ustalenie istoty potrzeb i możliwości przyjęcia modelu kształcenia dla potrzeb Sił Zbrojnych RP odpowiadającego wyzwaniom przyszłego środowiska bezpieczeństwa.

Główny problem badawczy zawierał się w pytaniu: *Jakie są kluczowe trendy transformacji szkolnictwa wojskowego oraz jak można optymalizować proces kształcenia oficera dla potrzeb przyszłego środowiska bezpieczeństwa?*

Tak określony problem badawczy, poprzez swoją wielowątkowość, wymagał przedstawienia go w formie kilku szczegółowych pytań, mających zasadnicze znaczenie dla istoty podjętej problematyki. Oto niektóre z nich:

- a) *jakie są kierunki transformacji systemów kształcenia w obszarze bezpieczeństwa i obrony w ramach organizacji i instytucji międzynarodowych?*
- b) *jaką rolę odgrywają szkoły wojskowe w kształceniu oficerów na potrzeby przyszłego pola walki?*

- c) *jakie są trendy transformacji systemów kształcenia wojskowego, jako reakcja na zmiany środowiska bezpieczeństwa?*
- d) *jakie wnioski można sformułować na podstawie dotychczasowego przebiegu procesu przekształceń systemu szkolnictwa wojskowego RP?*
- e) *czy kierunki rozwoju szkolnictwa wojskowego w RP są zbieżne z tendencjami światowymi oraz na ile zapewniają potrzeby przyszłość.?*
- f) *jak można optymalizować proces transformacji szkolnictwa wojskowego w RP?*

Dla osiągnięcia celu badań dokonano wielu analiz, syntez i ocen na podstawie istniejącej literatury problemu, wniosków z badań zagranicznych instytucji oraz organizacji naukowych, w tym zwłaszcza państw NATO oraz Unii Europejskiej. Wyniki działalności zostały zgromadzone w niniejszym studium, które składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz załączników.

W rozdziale pierwszym przedstawiono kierunki transformacji systemów kształcenia w obszarze bezpieczeństwa i obrony w ramach organizacji i instytucji międzynarodowych. Dokonano analizy uczelni, szkół i ośrodków NATO, jako elementów infrastruktury kształcenia oficerów SZ RP. W rozdziale drugim przedstawiono ewolucję systemów kształcenia wojskowego wybranych państw, jako reakcję na zmiany środowiska bezpieczeństwa. Uwzględniono sytuację obecną oraz plany rozwojowe w odniesieniu do siedemnastu krajów. Rozdział trzeci zawiera bogatą charakterystykę uwarunkowań procesu przekształceń systemu szkolnictwa wojskowego RP. Rozdział czwarty jest poświęcony ocenie obecnego stanu szkolnictwa wojskowego RP. W rozdziale piątym przedstawiono propozycje zmian w perspektywnym systemie szkolnictwa wojskowego.

W trakcie poczyniń badawczych, ważnym źródłem wiedzy był udział Autorów w konferencjach naukowych i seminariach wiążących się z przedmiotową tematyką. Przykład stanowią między innymi:

- konferencja pod patronatem Ministerstwa Obrony Narodowej na temat: „Perspektywny model kształcenia oficerów dla polskich Sił Zbrojnych

XXI wieku”, zorganizowana w 2004 roku w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie;

- konferencja międzynarodowa na temat: „Wojskowe aspekty bezpieczeństwa w Europie Środkowej” (*Military Aspects of Security in Central Europe*), zorganizowana w dniach 20-22 kwietnia 2005 roku w Uniwersytecie Obrony Narodowej w Brnie;
- konferencja międzynarodowa na temat: „Wyzwania dla bezpieczeństwa oraz strategii na początku XXI wieku” (*Challenges on Security and Strategy at the Beginning of the 21st Century*), zorganizowana w dniach 14-15 kwietnia 2005 roku w Bukareszcie, w Uniwersytecie Obrony Narodowej;
- *Bałycki Kongres Bezpieczeństwa Europejskiego*, zorganizowany w dniach 28 – 29 września 2005 roku w Juracie z inicjatywy Fundacji MareNostrum;
- udział w posiedzeniu Wykonawczej Rady Naukowej Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony w dniach 16-17 listopada 2006 w Brukseli, Sekretariat Unii Europejskiej;
- udział w pracach Zespołu Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. Reformy Wyższego Szkolnictwa Wojskowego, w okresie od lutego do listopada 2006r.

Praca jest przeznaczona dla osób zainteresowanych problematyką edukacji dla europejskiego bezpieczeństwa i obrony. Zawarte w studium rozważania są wynikami badań i odzwierciedlają poglądy autorów.

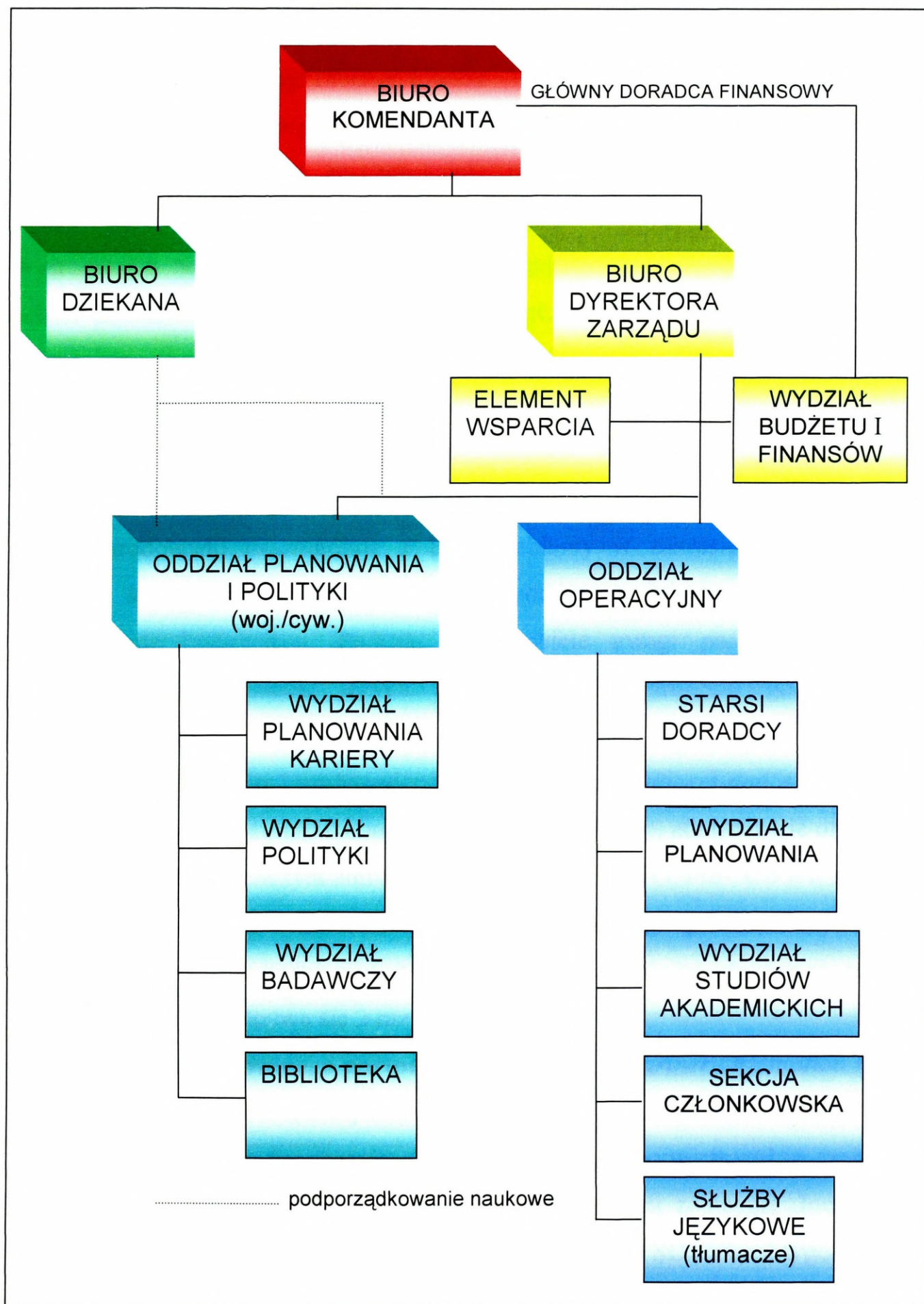
KIERUNKI TRANSFORMACJI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY W RAMACH ORGANIZACJI I INSTYTUCJI MIĘDZYNARODOWYCH

Jednym z głównych zadań uczelni wojskowych, realizujących program studiów dyplomowych i podyplomowych, państw sojusznicznych jest kształcenie wyższych dowódców wojskowych, urzędników administracji państwowej, a także ekspertów organizacji międzynarodowych oraz pracowników służby dyplomatycznej w zakresie szeroko rozumianej problematyki międzynarodowego pokoju, obronności i bezpieczeństwa. Ukończenie tego typu uczelni jest wymagane do objęcia najwyższych stanowisk kierowniczych oraz doradczych w strukturach wojskowych, państwowych i międzynarodowych.

W rozdziale poszukiwano odpowiedzi na pierwsze pytanie związane z problemem badawczym – jakie są kierunki transformacji systemów kształcenia w obszarze bezpieczeństwa i obrony w ramach organizacji i instytucji międzynarodowych? W odpowiedzi na to pytanie przedstawiono na to pytanie przedstawiono rozważania na temat następujących uczelni i szkół NATO: Akademii Obrony NATO, Szkoły NATO w Oberammergau oraz Szkoły NATO Systemów Łączności i Informacji.

1.1. Uczelnie, szkoły i ośrodki NATO, jako elementy infrastruktury kształcenia oficerów SZ RP

Głównym zadaniem **Akademii Obrony NATO** w Rzymie (*NATO Defense College – NDC*) jest przygotowanie kadr wojskowych i cywilnych do objęcia stanowisk w strukturach NATO oraz narodowych, związanych ze współpracą z NATO. Kształcenie w NDC ma na celu zwiększenie efektywności i spójności sojuszu i jest realizowane w dziedzinach: naukowej, edukacyjnej i badawczej oraz w polityce transatlantyckiej.

Rys. 1. Struktura Akademii Obrony NATO

NDC kształci kadry w systemie stacjonarnym oraz w systemie nauczania zdalnego. W systemie stacjonarnym organizowane są następujące kursy:

Kurs strategiczny (*Senior Course – SC*) – jest to najważniejsza forma szkolenia prowadzonego przez NDC. Kurs trwa 5 miesięcy i odbywa się 2 razy do roku. Celem SC jest przygotowanie oficerów w stopniu podpułkownika i pułkownika oraz ich cywilnych odpowiedników do pracy na stanowiskach w strukturach NATO lub narodowych związanych sojuszem. W kursie biorą też udział przedstawiciele państw PdP i Dialogu Śródziemnomorskiego. Program kształcenia obejmuje m.in.: wspólne wartości NATO, koncepcję polityczno-wojskową, organizację i metody pracy, zarządzanie kryzysowe i zapobieganie konfliktom, potencjalne zagrożenia dla NATO, systemy polityczne, obronne i ekonomiczne państw członkowskich, stosunki z innymi organizacjami międzynarodowymi (szczególnie z UE) problemy w zakresie bezpieczeństwa, myślenie strategiczne i krytyczną analizę podczas podejmowania decyzji oraz poszukiwanie konsensusu. Podczas kursu wiele uwagi poświęca się także umiejętności doskonalenia języka angielskiego lub francuskiego, zwłaszcza w zakresie słownictwa specjalistycznego.

Kurs generałów i ambasadorów (*General Flag Officers and Ambassadors' Course – GFOAC*) – mogą w nim brać udział generałowie, admirałowie oraz wyżsi urzędnicy państwowi, w tym ambasadorowie państw NATO, PdP, OBWE i Dialogu Śródziemnomorskiego. Celem kursu jest przekazanie podstawowej wiedzy w zakresie zagadnień bezpieczeństwa NATO oraz zdolności obronnych sojuszu. Kurs trwa tydzień. Odbywa się 2 razy do roku.

Kurs zintegrowanego partnerstwa (*Integrated Partner Orientation Course – IPOC*) – umożliwia większej liczbie słuchaczy z państw PdP, OBWE i Dialogu Śródziemnomorskiego zapoznanie się z zagadnieniami poruszonymi w czasie SC. Przed przybyciem na IPOC zaleca się ukończenie kursu zdalnego „Introduction to NATO”. Kurs odbywa się 2 razy w roku równoległe do SC i trwa 2 tygodnie.

Krótki kurs tematyczny (*Modular Short Course – MSC*) – odbywa się równoległe do SC. Stanowi cykl pięciu kursów pięciodniowych i jednego dwunastodniowego. Poszczególne zjazdy zajmują się określonymi zagadnieniami

15

poruszonymi w czasie trwania SC. Szkolenie przeznaczone jest dla oficerów i urzędników cywilnych, którzy nie mogą uczestniczyć w SC. Nie jest wymagane, aby we wszystkich zjazdach uczestniczyła ta sama osoba.

W systemie nauczania na odległość oferowane są następujące kursy:

Wprowadzenie do NATO (*Introduction to NATO*) – jego celem jest zapoznanie uczestników ze strukturami, polityką i operacjami oraz z wyzwaniami stojącymi przed sojuszem. Uczestnikami mogą być oficerowie służby czynnej i rezerwy oraz urzędnicy cywilni z państw NATO, PdP, którzy mają objąć stanowiska w strukturach międzynarodowych lub narodowych związanych ze współpracą międzynarodową.

Rewolucja w wojskowości (*Revolution in Military Affairs – RMA*) – jego celem jest zapoznanie uczestników z koncepcją RMA obejmującą wpływ nowej sytuacji bezpieczeństwa na planowanie obronne, reformę sił zbrojnych i doktryny obronne.

Polityka Obronna i Bezpieczeństwa w Europie (*European Security and Defence Policy – ESDP*) – ma na celu zapoznanie uczestników kursu z najważniejszymi zagadnieniami związanymi z ESDP, począwszy od historii UE, poprzez instytucje i operacje UE, do wyzwań stojących przed ESDP.

Zasady bezpieczeństwa informatycznego (*Information Security Fundamentals*) – organizowany jest w celu zapoznania uczestników z zagadnieniami bezpieczeństwa teleinformatycznego, takimi jak standardy, procedury i wytyczne w tym zakresie. Szczegółowo omówione są m.in. analiza ryzyka, zarządzanie, odzyskiwanie danych, aspekty prawne, kryptografia i inne narzędzie informatyczne.

Zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego (*International Security Risks*) – składa się z wielu modułów: zagrożenia dla systemów teleinformatycznych, migracja ludności, przemyt narkotyków, niestabilność rynków finansowych i zanieczyszczenie środowiska naturalnego. Każdy moduł omawia związki pomiędzy bezpieczeństwem, zagrożeniami i rozważanymi zjawiskami oraz możliwe strategie przeciwdziałania ze strony władz państwowych i instytucji międzynarodowych.

Bezpieczeństwo w dobie informatyzacji (*Security in the Information Age*) – omawia zagadnienia związane z zagrożeniami dla sieci teleinformatycznych. Główne tematy kursu dotyczą m.in. rewolucji teleinformatycznej, zagrożeń dla infrastruktury teleinformatycznej, badań naukowych na temat bezpieczeństwa sieci teleinformatycznych, użycia sieci teleinformatycznych w czasie konfliktu, zabezpieczenia najważniejszych elementów infrastruktury teleinformatycznej oraz wielostronnych wysiłków na rzecz bezpieczeństwa teleinformatycznego.

Polityka bezpieczeństwa, stosunki międzynarodowe i technologie informatyczne (*Security Policy, International Relations and Information Technology – SPIRIT*) – poświęcony jest omówieniu zależności pomiędzy polityką międzynarodową i technologią teleinformatyczną, w tym zwłaszcza wpływowi rewolucji teleinformatycznej na stosunki międzynarodowe i politykę bezpieczeństwa.

Kurs rozwiązywania konfliktów i prowadzenia negocjacji (*Course in Conflict Management and Negotiation*) - omawia zagadnienia związane z zarządzaniem i prowadzeniem negocjacji w warunkach międzynarodowego konfliktu. Kurs łączy teorie akademickie z analizą rzeczywistych wydarzeń.

Przegląd systemu wewnątrz amerykańskiego (*Overview of the Inter-American System*) dotyczy zagadnień związanych z powstałą w 1948 r. Organizacją Państw Amerykańskich.

Konflikt etniczny a operacje pokojowe (*Ethnic Conflict and Peace Operations*) – koncentruje się na przyszłych konfliktach, szczególnie na konfliktach etnicznych i przemocy wewnątrzspołecznej. Omawiane są zagadnienia związane z operacjami wymuszania i utrzymania pokoju oraz operacjami humanitarnymi.

Wprowadzenie do praw człowieka (*Introduction to Human Rights*) – skupia się na zagadnieniach związanych z obroną praw człowieka w nowoczesnym społeczeństwie.

Wprowadzenie do międzynarodowego prawa humanitarnego (*Introduction to International Humanitarian Law*) – omawia zagadnienia związane z międzynarodowym prawem humanitarnym i jego wpływem na operacje wojskowe.

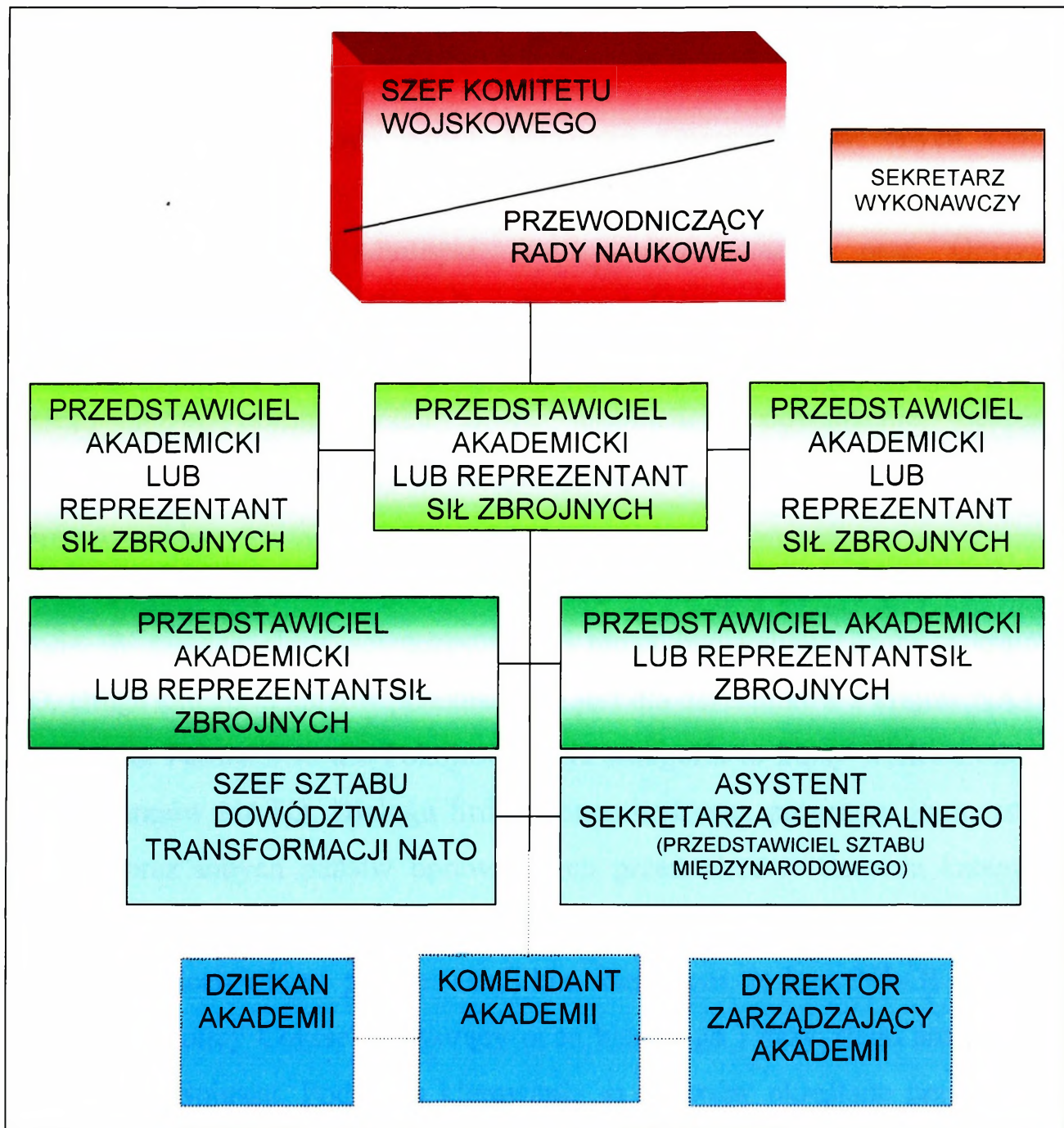
Wpływ terroryzmu na państwa demokratyczne (*Terrorism and its Implications for Democratic States*) – umożliwia lepsze zrozumienie pojęcia terroryzmu, w tym zapoznaje z możliwościami, jakimi dysponują władze państwowe w walce z tym zjawiskiem. Głównym celem kursu jest obalenie mitu, że terroryści są jednocześnie bojownikami o wolność.

Zwalczanie terroryzmu i przemytu (*Combating Terrorism and Illegal Trafficking*) – celem kursu jest przekazanie praktycznej wiedzy na temat zwalczania terroryzmu i przemytu oraz ograniczeń wynikających z praw człowieka i przestrzegania prawa.

Walka z nielegalnym przetrzutem ludzi (*Combating Trafficking in Human Beings*) – ma na celu zapoznanie z charakterem powyższego zjawiska i przedstawia możliwe opcje jego zwalczania. Omówiona jest polityka sojuszu wobec procederu nielegalnego przetrzutu ludzi oraz jego wpływu na operacje NATO.

Komendant NDC podlega Komitetowi Wojskowemu NATO oraz współdziała z różnymi agencjami sojuszu oraz władzami i uczelniami państw członkowskich. Jest również upoważniony do współpracy z organizacjami spoza NATO (za zgodą Rady Północnatlantyckiej), np. z Dialogiem Śródziemnomorskim. Dziekan (*Dean*) wspiera działania komendanta i odpowiada za realizację polityki uczelni oraz proces kształcenia. Ponadto, ściśle współdziała z Dowództwem Transformacji NATO (ACT) i Kwaterą Główną NATO. Dyrektor zarządzający (*Director of Management*) jest naczelnym doradcą komendanta w sprawach zarządzania (zagadnienia kadrowe, administracyjne, informatyczne, bezpieczeństwo oraz logistyka).

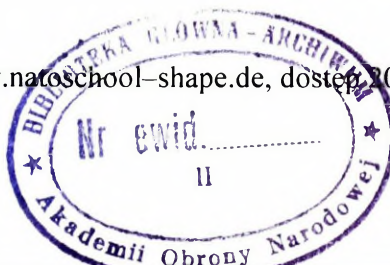
Działalność dydaktyczna NDC jest nadzorowana przez **Radę Naukową** (*Academic Advisory Board – AAB*). Jej przewodniczącym jest szef Komitetu Wojskowego NATO (struktura rady – patrz rys. 2). Rada składa się z wysokiego szczebla przedstawicieli środowiska akademickiego, dyplomatycznego, wojskowego i naukowego państw członkowskich sojuszu oraz Sztabu Międzynarodowego (IS) i Dowództwa Transformacji NATO. Zadaniem Rady Naukowej jest nadzór nad spójnością programu nauczania z bieżącymi potrzebami NATO.

Rys. 2. Schemat układu Rady Naukowej

NATO School w Oberammergau¹. Szkoła w Oberammergau została powołana do życia w marcu 1953 roku jako miejsce prowadzenia dwóch specjalnych kursów dla potrzeb NATO, związanych z problematyką wykorzystania uzbrojenia jądrowego. Szkoła w Oberammergau nazwę NATO School otrzymała w 1975 roku, poszerzając ofertę szkoleniową. Od 1953 roku ukończyło ją ponad 122 000 oficerów, podoficerów i osób cywilnych. Jest to obecnie wiodąca szkoła

¹ Na podstawie strony internetowej: www.natoschool-shape.de, dostęp: 2007-03-10.

Sojuszu prowadząca różnorodne kursy poziomu operacyjnego. Zatrudnionych w niej jest 180 osób.

NATO School posiada cztery wydziały: Operacji Połączonych (*Joint Operations Department*), Broni Masowego Rażenia (*Weapons of Mass Destruction Department*), Polityki (*Policy Department*) oraz Operacji i Planowania (*Operations and Plans Department*), które w swojej ofercie mają 80 kursów z takich dziedzin jak: zasady użycia sił zbrojnych, walka radioelektroniczna, obrona przed BMR, mobilizacja, dowodzenie, ochrona środowiska, siły wielonarodowe, misje pokojowe, zarządzanie kryzysowe, współpraca cywilno-wojskowa.

Powyższe kursy trwają tydzień (dwa tygodnie) i są podzielone na cztery kategorie. W ramach pierwszej uczestnikami mogą być jedynie osoby z krajów NATO. Druga kategoria kursów przeznaczona jest dla uczestników z krajów NATO oraz programu Partnerstwa dla Pokoju. Trzecia kategoria to kursy wielonarodowe dla osób z krajów NATO, Dialogu Śródziemnomorskiego, programu Partnerstwa dla Pokoju oraz innych państw uprawnionych przez NATO. Ostatnia kategoria to kursy, których uczestnikami są wyłącznie osoby imiennie zaproszone.

Polscy oficerowie są przede wszystkim kierowani na kurs N5-31 „NATO Senior Officer Policy Course” dotyczący ocen bieżącego i przyszłego środowiska bezpieczeństwa Sojuszu. Podstawą kierowania są potrzeby określone przez Sztab Generalny WP wynikające z planu przygotowań oficerów do objęcia stanowiska w strukturach NATO.

Przykładem oferty edukacyjnej jest kurs specjalistyczny „NATO wobec zagrożeń terrorystycznych (*NATO Defence against Terrorism Course M5-66-G-06*). Celem jest zapoznanie słuchaczy z podstawową wiedzą na temat globalnych i regionalnych zagrożeń terrorystycznych, w tym również omówienie różnorodnych form, sposobów i środków zwalczania terroryzmu. Ponadto objaśnienie polityki i doktryny NATO w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Kurs organizowany jest w pięciu dniach szkoleniowych.

Zasadniczą formą zajęć realizowanych w ramach kursu są wykłady, przy czym na zakończenie każdego dnia szkoleniowego organizowany jest panel

dyskusyjny, w którym uczestniczą lektorzy prowadzący, w danym dniu, wykłady. W zajęciach bierze udział około 90 słuchaczy (wojskowych i pracowników cywilnych reprezentujących dowództwa i sztaby sił zbrojnych oraz ośrodki administracji rządowej) z ponad 30 krajów z całego świata, w tym z krajów członków NATO, zaangażowanych w program PfP. Przekazywane w ramach tego kursu treści ma charakter jawny. W prowadzenie zajęć zaangażowanych jest około 20 lektorów, z których każdy przedstawia inny temat. Na podkreślenie zasługuje fakt, że lektorzy reprezentują bardzo bogate spektrum środowisk zajmujących się zagadnieniami z zakresu przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym, zarówno w wymiarze światowym, regionalnym, jak i narodowym.

Na strukturę merytoryczną kursu składają się trzy bloki tematyczne:

1. Źródła zagrożeń terrorystycznych w wymiarze globalnym, regionalnym i lokalnym.
2. Stosowane obecnie rozwiązania w zakresie obrony i zapobiegania aktom terroru.
3. Koncepcja NATO w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi.

Pierwszy blok tematyczny prezentowany jest w najszerszym zakresie i znajdują się w nim zajęcia na temat genezy i historii terroryzmu, kierunków ewolucji zjawiska terroryzmu, strategii współczesnego terroryzmu oraz analiza terroryzmu, jako swego rodzaju fenomenu kulturowego. Przedstawione są również informacje na temat mechanizmów finansowania organizacji terrorystycznych. W tym bloku tematycznym prowadzone są także analizy i oceny współczesnych źródeł zagrożeń terrorystycznych, dokonywane z różnych perspektyw w wymiarze regionalnym.

W ramach drugiego bloku tematycznego prowadzone są zajęcia na temat uregulowań prawnych z zakresu walki z terroryzmem, prowadzenia rozpoznania źródeł zagrożeń terrorystycznych, oceny sytuacji i prowadzonych obecnie działań antyterrorystycznych w Afganistanie. W tej grupie tematów prowadzone są prezentacje doświadczeń, z prowadzonej już od ponad pięciu lat, sojuszniczej morskiej operacji antyterrorystycznej na Morzu Śródziemnym pod kryptonimem „*Active Endeavour*”. Celem tej operacji jest monitorowanie szlaków

morskich na akwenie Morza Śródziemnego oraz przeciwdziałanie zagrożeniom o charakterze terrorystycznym w tym rejonie.

Trzeci blok tematyczny, który dotyczy sojuszniczej koncepcji przeciwdziałania terroryzmowi wypełniają wykłady na temat: podstaw prawnych, jakimi kieruje się Sojusz Północnoatlantycki w swoich działaniach antyterrorystycznych, polityki i doktryny NATO w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz stosunku Sojuszu do problemu zagrożeń związanych z proliferacją broni masowego rażenia.

NATO CIS School w Latinie². Szkoła NATO Systemów Łączności i Informacji została założona w 1959 roku. Po okresie dużych zmian techniczno-organizacyjnych, pod obecną nazwą funkcjonuje od 1989 roku. Szkoła jest podzielona na dwie specjalności – szkolnie i wsparcie. Organizuje każdego roku ponad 50 kursów szczebla taktycznego, trwających od jednego do 10 tygodni, które kończy około 1650 słuchaczy. Corocznie absolwentami tych kursów staje się 4–5 oficerów Wojska Polskiego, przewidzianych do objęcia stanowisk w strukturach NATO.

1.2. Konsorcjum Partnerstwa dla Pokoju Akademii Obrony i Instytutów Bezpieczeństwa, jako forum wspierania edukacji obronnej i wojskowej

Konsorcjum Partnerstwa dla Pokoju Akademii Obrony i Instytutów Studiów Bezpieczeństwa (*PfP Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes*) to organizacja międzynarodowa utworzona w 1999 roku, jako wspólna inicjatywa amerykańsko – niemiecka. Deklarację jej powołania została przedłożona 12 czerwca 1998 roku przez b. sekretarza obrony USA Williama Cohena oraz b. ministra obrony RFN Völkera Rühle na spotkaniu ministrów obrony państw członkowskich Rady Partnerstwa Północnoatlantyckiego (*Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC*). Organizacja jest ukierunkowana na wspieranie procesu edukacji obronnej i wojskowej poprzez promowanie szerokiej współpracy na płaszczyźnie instytucjonalnej oraz państwowej. Jej siedziba znajduje się

² Na podstawie strony internetowej: www.nato.int/docu/handbook/2001/hb141303, dostęp 2007-03-10.

w Europejskim Centrum Studiów Obronnych im. George C. Marshalla (*George C. Marshall European Center for Defense Studies*) w Garmisch-Partenkirchen. Należy odnotować, że obecnie skupia ono ponad 300 organizacji z 46 krajów członkowskich Rady Partnerstwa Północnoatlantyckiego. Oprócz dwunastu grup roboczych prowadzących działania pod auspicjami tej organizacji, w ramach Konsorcjum są realizowane 3 projekty naukowe.

Jedną z priorytetowych grup roboczych jest Grupa Robocza ds. Uniwersalnych Programów Szkolenia (*Working Group on Curriculum Development – WGCD*). W marcu 2003 roku w Genewie po raz pierwszy w obradach grupy wziął udział oficjalny przedstawiciel strony polskiej.

Grupa Robocza ds. Uniwersalnych Programów Szkolenia to międzynarodowe forum skupiające 30 aktywnych organizacji i instytucji z 14 krajów NATO oraz 8 z państw nie należących do Sojuszu, ale wchodzących w skład Konsorcjum Partnerstwa dla Pokoju.

Głównym celem grupy jest tworzenie uniwersalnych programów szkolenia w dwunastu, zdefiniowanych jako ważne, obszarach wiedzy (np. bezpieczeństwo międzynarodowe, rewolucja w dziedzinie wojskowości, stosunki cywilno – wojskowe, zarządzanie sytuacją kryzysową, polityka obronna i strategia, regionalne i międzynarodowe organizacje bezpieczeństwa, technologie informacyjne).

W pracach WGCD uczestniczą doświadczeni pracownicy dydaktyczni zarówno z państw NATO, jak i krajów partnerskich. Działalność w ramach WGCD umożliwia wnoszenie narodowego spojrzenia na przedmiotową problematykę, zapoznanie się z poglądami reprezentowanymi przez inne uczelnie oraz nawiązanie kontaktów osobistych na wysokim poziomie profesjonalnym. Opracowane programy stanowią ofertę dydaktyczną, z której mogą korzystać zainteresowane organizacje i instytucje edukacyjne. Z takiej możliwości czerpie między innymi Wydział Nauk Politycznych Uniwersytetu w Sarajewie.

Siedziba sekretariatu WGCD mieści się w Genewskim Centrum Polityki Bezpieczeństwa (*Geneva Centre for Security Policy - GCSP*). Pracami grupy kieruje trzyosobowy zespół, w którego skład wchodzi dwaj współprzewodniczący (dr Fred Tanner, zajmujący jednocześnie stanowisko zastępcy GCSP oraz

prof. Vladimir Sizow, przedstawiciel Akademii Sztabu Generalnego SZ FR im. Woroszyłowa) oraz koordynator prac grupy Patric Lehman, na co dzień pracownik merytoryczny GCSP.

Miejsca dotychczasowych spotkań WGCD to Sztokholm (grudzień 2001), Hamburg (marzec 2002), Paryż (czerwiec 2002), Sibiu (Rumunia, wrzesień 2003), Genewa (marzec 2003) oraz Ryga (wrzesień 2003). Do tej pory zostały opracowane następujące, uniwersalne programy szkolenia:

1. Globalizacja, a bezpieczeństwo: „stare” i „nowe” zagrożenia” (*Globalization and Security: „Old” and „New” Threats*);
2. Stosunki cywilno – wojskowe (*Civil – Military Relations*);
3. Zarządzanie i rozwiązywanie konfliktów o dużym stopniu nasilenia (*Management and Resolution of Violent Conflict*);
4. Kryzys polityczny/zarządzanie kryzysem politycznym (*Political Crisis/ Crisis Policy Management*);
5. Rewolucja w dziedzinie wojskowości (*Revolution in Military Affairs*).

Uniwersalne programy szkolenia są formalnie zatwierdzane przez coroczną konferencję Konsorcjum PdP. W ramach zamiarów na przyszłość planowane jest wydanie poradnika ds. edukacji i szkolenia w sferze obronnej (*Handbook of Defence Education and Training*) oraz kolejnych uniwersalnych programów:

1. „Nowe problemy bezpieczeństwa w nowym środowisku Bezpieczeństwa” (*New Security Issues in the New Security Environment*), do opracowania przez Akademię Obrony NATO w Rzymie;
2. „Tradycyjne problemy bezpieczeństwa” (*Traditional Issues in Security*), do opracowania przez prof. Yyachaslau Paznyaka z Międzynarodowego Instytutu Studiów Politycznych Białorusi (*International Institute for Policy Studium of Belarus*) przy współpracy z Genewskim Centrum Polityki Bezpieczeństwa
3. Międzynarodowe organizacje bezpieczeństwa (*International Security Organizations*), do opracowania przez szkołę NATO (NATO School, SHAPE) w Oberammergau;

4. Polityka obronna/strategia (*Defense Policy/Strategy*), do opracowania przez płk. Petera Fabera z Akademii NATO w Rzymie;
5. Wymiary organizacyjne rewolucji w dziedzinie wojskowości (*Organizational Designs of Revolutions in Military Affairs*), do opracowania przez Erik de Waard z holenderskiej Królewskiej Akademii Wojskowej (*Royal Dutch Military College*);
6. „Teoria konfliktu” (*Theory of Conflict*), do opracowania przez Dr. Izet Beri-dana z Uniwersytetu w Sarejewie.

1.3. Centrum Polityki Bezpieczeństwa w Genewie

Centrum Polityki Bezpieczeństwa w Genewie (*The Geneva Centre for Security Policy – GCSP*) jest międzynarodową fundacją założoną w 1995 r. przez Federalny Departament Obrony wspólnie z Federalnym Departamentem Spraw Zagranicznych Szwajcarii. Głównym celem działalności centrum jest wspieranie działań na rzecz zapewnienia pokoju, bezpieczeństwa i stabilności. GCSP zajmuje się czterema obszarami działalności:

- szkoleniem w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego,
- prowadzeniem badań naukowych,
- organizowaniem konferencji,
- prowadzeniem dialogu międzynarodowego.

W zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego GCSP koncentruje się na następującej problematyce:

- wyzwania dla pokoju i bezpieczeństwa, w tym proliferacja BMR, terroryzm, zagrożenia dla bezpieczeństwa oraz migracje ludności,
- zagadnienia globalne i regionalne, w tym relacje transatlantyckie, Środkowy Wschód, Afryka i region śródziemnomorski, Rosja i pozostałe państwa WNP, Południowe-Wschodnia Europa, ONZ, NATO, OBWE oraz Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN),

- przeciwdziałanie konfliktom i operacje wymuszania pokoju, w tym analiza konfliktów, operacje pokojowe, transformacja ustrojowa, demokratyzacja, przemoc na tle seksualnym i nielegalny przerzut imigrantów,
- geopolityczne implikacje globalizacji, obejmujące aspekty polityczne, ekonomiczne, socjalne i bezpieczeństwa oraz ochrony środowiska naturalnego.

Zasadniczą formą kształcenia w GCSP są kursy ekspertów w zakresie polityki i bezpieczeństwa międzynarodowego z udziałem średniego szczebla dyplomatów, żołnierzy zawodowych i obrony cywilnej z ministerstw spraw zagranicznych, obrony i pozostałych resortów oraz międzynarodowych organizacji. Uczestnikami kursów w GCSP są przedstawiciele państw Euroatlantyckiej Rady Partnerstwa, Dialogu Śródziemnomorskiego NATO, Istambulskiej Inicjatywy Współpracy a także z regionu Południowej i Wschodniej Azji i Afryki. Oprócz trzech głównych kursów proponowanych w Genewie, z których każdy trwa od trzech do dziewięciu miesięcy, GCSP oferuje również kursy w Brukseli, Nowym Jorku i innych miastach, których termin jest dostosowany do potrzeb uczestników. Absolwenci kursów GCSP mogą uczestniczyć w programach centrum. Kadra dydaktyczna GCSP, w tym profesorska, pochodzi z wielu państw. W swojej działalności (związanej z szeroko pojętą sferą polityki bezpieczeństwa) nie ogranicza się do uczestnictwa w debatach, konferencjach i warsztatach nt. występujących zagrożeń i utrzymania pokoju, ale także zobowiązana jest do publikacji w periodykach GCSP, a także innych międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń.

Działalnością GCSP zarządza **Rada Funkcyjna**, w skład której wchodzi przedstawiciele z 34 państw oraz kantonu Genewa. Kwestiami programowymi kieruje **Międzynarodowa Rada Doradcza**, w której skład wchodzi znane osobistości z dorobkiem w dziedzinie problemów bezpieczeństwa, organizacji międzynarodowych, rządowych, społecznych i akademickich.

Większa część budżetu GCSP pochodzi ze środków rządowych. Pozostałą stanowią fundowane stypendia i wspieranie innych form działalności centrum przez

członków Rady Fundacyjnej, państwa partnerskie i instytucje wspierające. Stanowisko dyrektora GCSP pełni Gerard Stoudman, nominowany na ten urząd przez Departament Federalny Spraw Zagranicznych oraz Federalny Departament Obrony Szwajcarii w 2002 r.

EWOLUCJA SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA WOJSKOWEGO WYBRANYCH PAŃSTW JAKO REAKCJA NA ZMIANY ŚRODOWISKA BEZPIECZEŃSTWA

W drugim rozdziale poszukiwano odpowiedzi na dwa pytania problemowe: jaką rolę odgrywają szkoły wojskowe w kształceniu oficerów na potrzeby przyszłego pola walki oraz jakie są trendy transformacji systemów kształcenia wojskowego jako reakcja na zmiany środowiska bezpieczeństwa?

W rozdziale przedstawiono ewolucje systemów kształcenia wojskowego wybranych państw, jako reakcję na zmiany środowiska bezpieczeństwa. Ponadto uwzględniono sytuację obecną oraz plany rozwojowe szkolnictwa wyższego w odniesieniu do siedemnastu krajów.

2.1. Republika Czeska – Uniwersytet Obrony Narodowej

Uczelnia ma charakter typowo uniwersytecki, spełniając kryteria odrębnej ustawy z 1998 roku, ujednociającej szkolnictwo wyższe w Republice Czeskiej (*the University Act 111/1998*)³. W odniesieniu do zasad organizacji kształcenia oraz zatrudniania pracowników, uniwersytet spełnia uregulowania prawne wydawane przez Ministra Obrony Narodowej. Sprawuje on jednocześnie nadzór nad uczelnią. Uniwersytet został utworzony w dniu 1 września 2004 roku z zamiarem optymalnego wykorzystania potencjału dydaktycznego oraz fizycznego trzech dotychczasowych uczelni wojskowych – Akademii Wojskowej z Brna (Brno Military Academy), Uniwersytetu Wojskowego Wojsk Lądowych z Wyszkowa (Military University of the Ground Forces - Vyskov) oraz Akademii Wojskowej z Hradca Kralowe (*Military Academy - Hradec Kralove*).

Podstawową misją uczelni jest promowanie wiedzy, rozwój wiedzy oraz prowadzenie samodzielnych badań naukowych w sprawach istotnych

³ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.unob.cze

dla bezpieczeństwa Republiki Czeskiej oraz realizacji zobowiązań sojuszniczych w ramach NATO. Zakres działalności koncentruje się na edukacji, kształceniu i szkoleniu oficerów zgodnie z potrzebami sił Zbrojnych Republiki Czeskiej oraz projektów badawczych realizowanych na korzyść departamentów Ministerstwa Obrony.

W skład uniwersytetu wchodzi trzy wydziały:

- Wydział Ekonomiki oraz Zarządzania Wojskowego (*Faculty of Economics and Military Management*);
- Wydział Techniki Wojskowej (*Faculty of Military Technology*);
- Wydział Medycyny Wojskowej (*Faculty of Military Medicine*).

a także trzy instytuty:

- Instytut Studiów Strategicznych (*Institute of Strategic Studies*);
- Instytut Studiów Operacyjnych i Taktycznych (*Institute of Operation and Tactical Studies*);
- Instytut OPBMAR (*Institute of Defence against the Mass Destruction Weapons*).

Proces edukacji i szkolenia jest zorientowany na kierunki wojskowe, a jednocześnie otwarty na studentów cywilnych i zagranicznych. Uczelnia utrzymuje rozległe kontakty zagraniczne z uczelniami wojskowymi, zwłaszcza państw NATO, w zakresie organizowania takich przedsięwzięć jak wspólne projekty naukowe, ćwiczenia, konferencje i seminaria.

Uniwersytet posiada akredytację do prowadzenia studiów licencjackich, magisterskich oraz doktoranckich na kierunkach humanistycznych, politechnicznych i medycznych. Kształci żołnierzy na potrzeby Sił Zbrojnych Czech oraz osoby cywilne na potrzeby narodowego systemu bezpieczeństwa, w ramach następującej oferty edukacyjnej:

- studia licencjackie dla absolwentów szkół średnich (3 i 4 – letnie) – 1 stopień oficerski,
- uzupełniające studia magisterskie (2 – letnie),
- studia medyczne – stomatologia, farmacja (5 – letnie),

- studia medyczne – lekarz medycyny (6 – letnie),
- studia doktoranckie (3 – letnie),
- kursy oficerskie.

2.2. Słowacja – Akademia Sił Zbrojnych

Akademia (słow. *Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika*) jest publiczną uczelnią wyższą oraz jedyną instytucją edukacyjną Słowacji przygotowującą oficerów na potrzeby sił zbrojnych. Siedziba uczelni znajduje się w Liptowskim Mikulusu⁴. Do akademii są wyłącznie przyjmowani studenci/studentki, którzy będą przyszłymi oficerami. Zobowiązują się oni pisemnie, że po zakończeniu nauki będą pełnili służbę zawodową przez czas określony warunkami kontraktu. W okresie studiów osoby te posiadają status kadeta - żołnierza zawodowego 1 stopnia w przygotowawczej służbie państwowej. Otrzymują żołd w wysokości uposażenia bazowego. Studentom przysługuje również bezpłatne zakwaterowanie i wyżywienie, a także pomoce naukowe. Studia mają formę stacjonarną, a rozpoczynają się czterotygodniowym okresem służby unitarnej.

Akademia posiada uprawnienia do prowadzenia czteroletnich studiów wyższych na kierunkach: zarządzanie, transport i łączność, a także systemy elektroniczne. Równoległe z programem studiów cywilnych jest realizowany program studiów wojskowych. Po ukończeniu studiów oraz zaliczeniem egzaminów państwowych, absolwenci uzyskują tytuł zawodowy licencjata (słow. *Bakalár - Bc.*). Jednocześnie następuje mianowanie na stopień wojskowy porucznika.

Nową formułę studiów przyjęto w siłach zbrojnych Słowacji od roku akademickiego 2004/2005. Na przykład na kierunek zarządzanie przyjęto wtedy 70 osób (spośród 370 kandydatów). W roku akademickim 2005/2006 przyjęto na ten kierunek 60 osób, na rok akademicki 2007/2008 limit wynosi 50 osób. Na pozostałych kierunkach limit przyjęć wynosi 25 osób. Wstępna selekcja

⁴ Opracowano na podstawie strony internetowej www.aoslm.sk.

kandydatów jest dokonywana w dwóch centrach naboru znajdujących się w m. Nitra oraz Koszyce. Procedury zgłoszenia kandydatur są realizowane z wykorzystaniem Internetu (na stronie uczelni są zamieszczone wszystkie niezbędne informacje i formularze).

Po ukończeniu studiów absolwenci są kierowani na wstępne kursy specjalistyczne, trwające od 2 do 5 miesięcy, natomiast kurs dla pilotów trwa 18 miesięcy. Ukończenie kursów zapewnia uzyskanie kwalifikacji niezbędnych do objęcia pierwszego stanowiska służbowego w Siłach Zbrojnych Słowacji.

Zakłada się, że do czasu opuszczenia murów przez pierwszych absolwentów-licencjatów, zostaną uruchomione studia magisterskie.

2.3. Węgry – Uniwersytet Obrony Narodowej im. Zrínyi Miklós

Od 1993 do 2001 roku parlament węgierski uchwalił siedem ustaw o wyższym szkolnictwie wojskowym. System wyższego szkolnictwa wojskowego poddawany był wielu zmianom, przy czym można wyodrębnić trzy zasadnicze etapy. W ramach etapu 1 (do 1996 roku), trzy wyższe szkoły oficerskie (wojsk lądowych, sił powietrznych oraz logistyki) zostały scalone w akademię wojskową. W etapie 2, w latach 1996-1997, utworzono uniwersytet obrony narodowej z czterema podstawowymi jednostkami organizacyjnymi: Wydziałem Nauk Wojskowych, Wydziałem Zarządzania i Organizacji, Wydziałem Wojsk Lądowych oraz Wydziałem Sił Powietrznych. W etapie 3, od dnia 1 stycznia 2001 roku, liczbę wydziałów została ograniczona do trzech, przy czym podstawę działania stanowiła ustawa o restrukturyzacji sieci edukacji wyższej (*Act on restructuring the network of higher education*).

Uniwersytet jest autonomiczną instytucją szkolnictwa wyższego, nadzorowaną przez Ministra Obrony Narodowej⁵. Jako instytucja szkolnictwa wyższego Republiki Węgierskiej, posiada odrębną osobowość prawną. Prowadzi studia inżynierskie, magisterskie oraz doktoranckie na kierunkach humanistycznych, politechnicznych oraz na kierunku bezpieczeństwo narodowe. Oferta edukacyjna Uniwersytetu obejmuje:

⁵ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.zmne.hu

- studia magisterskie dla absolwentów szkół średnich na kierunku bezpieczeństwo narodowe (5 – letnie),
- studia inżynierskie na wydziale techniki wojskowej (4 – letnie),
- studia licencjackie dla absolwentów szkół średnich prowadzone przez wydział zamiejscowy w Szolnok (4 – letnie),
- uzupełniające studia magisterskie (2 – letnie),
- studia dowódczo – sztabowe (2 – letnie),
- studia doktoranckie (3 – letnie),
- kursy oficerskie.

W skład uniwersytetu wchodzi następujące podstawowe jednostki organizacyjne: Wydział Nauk Wojskowych (*Faculty Of Military Science*) oraz Wydział Przywództwa Wojskowego i Organizacji (*Faculty Of Military Leadership and Organization*), mające swe campusy w Budapeszcie. Trzeci wydział, Wydział Techniki Wojskowej (*Janos Bolyai Military Technical College Faculty*), znajduje się w m. Szolnok.

2.4. Rumunia – Uniwersytet Obrony Narodowej im. Carola I

Uczelnia została utworzona 23 sierpnia września 2003 roku (poprzednia nazwa – Akademia Studiów Wojskowych)⁶. Jej zasadniczym zadaniem jest kształcenie liderów oraz ekspertów (wojskowych oraz cywilnych) z dziedziny obrony narodowej i bezpieczeństwa, a także prowadzenie badań naukowych dla potrzeb organizacji i instytucji związanych ze sferą obrony i bezpieczeństwa (prezydent, rząd Rada Najwyższa ds. Obrony Narodowej, parlament). Do misji uczelni należy m.in. szkolenie oficerów wynikające z potrzeb uczestnictwa w operacjach połączonych i wielonarodowych, szkolenie personelu wojskowego i cywilnego różnych szczebli przed objęciem kolejnych stanowisk służbowych, prowadzenie studiów magisterskich, podyplomowych i doktoranckich w dziedzinie nauk wojskowych. Kolejne misje to prowadzenie badań naukowych związanych

⁶ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.unap.ro oraz prezentacji PPT „National Defence University” Bucharest 2004 (maszynopis)

z potrzebami bezpieczeństwa i obronności oraz rozwijanie współpracy z instytucjami szkolnictwa wojskowego w Rumunii.

Szczególne zmiany w modelu szkolnictwa wojskowego Rumunii zostały przeprowadzone w latach 90., szczególnie w zakresie dopasowania procesu kształcenia do stosowanego w państwach członkowskich NATO. Uniwersytet jest pełnoprawnym członkiem Konsorcjum Partnerstwa dla Pokoju Akademii Wojskowych i Instytutów Studiów Bezpieczeństwa (*PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes*).

W skład uniwersytetu wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

- Wydział Dowódczo-Sztabowy (*The Faculty of Command and Staff*) - jest to podstawowa jednostka organizacyjna, w ramach struktury organizacyjnej uczelni, której głównym zadaniem jest stworzenie możliwości uzupełniania kształcenie na poziomie uniwersyteckim, na studiach dwu- lub trzyletnich, dla absolwentów byłych wyższych szkół oficerskich funkcjonujących w Rumunii do 1993 roku;
- Kolegium Wojenne (*The War College*) - powstało w wyniku zintegrowania w dniu 1 października 2003 roku Kolegium Dowódczo-Sztabowego (*College of Command and Staff*) oraz Wyższej Szkoły Sztabowej (*Superior College of Staff*);
- Centrum Zarządzania Zasobami Obronnymi i Edukacją (*Centre for the Management of the Defence Resources and Education*), stanowi podstawową jednostkę organizacyjną specjalizującą się w zarządzaniu zasobami obronnymi oraz kształceniu kadry dydaktycznej na potrzeby systemu edukacji wojskowej;
- Kolegium Zarządzania Sytuacjami Kryzysowymi oraz Operacjami Wielonarodowymi (*Crisis Management and Multinational Operations College*), które utworzono w dniu 1 października 2005 roku w wyniku przekształcenia Regionalnego Centrum Szkolenia Partnerstwa dla Pokoju (*PfP Regional Training Centre*);
- Departament Języków Obcych (*Foreign Languages Department*).

- Centrum Studiów Strategicznych Obrony i Bezpieczeństwa (*Centre for Strategic Studies of Defence and Security*), które utworzone zostało w dniu 1 listopada 2000 roku, jako jednostka naukowo-badawczą Sztabu Generalnego. Od 2003 roku, mocą decyzji MON, wchodzi w skład Uniwersytetu, wydaje przeglądy strategiczne oraz roczniki naukowe.
- Departament Szkolenia na Odległość (*Advanced Distributed Learning Department*) utworzono w 2005 roku, w pełni uwzględniając decyzję rządu rumuńskiego nr 1011/2001 w sprawie warunków technicznych i operacyjnych tego typu szkolenia oraz standardy NATO w tej dziedzinie.

2.5. Bułgaria – Akademia Obrony Narodowej „G. S. Rakowski”

Akademia (ang. *Rakovski Defence and Staff College*) jest uczelnią wyższą, kształcąca na poziomie uniwersyteckim oficerów osoby cywilne z Bułgarii oraz cudzoziemców⁷. Posiada uprawnienia do nadawania tytułu zawodowego magistra w 8 specjalnościach oraz stopnia naukowego - doktora nauk wojskowych.

W uczelni zatrudnionych jest około 160 osób kadry dydaktycznej (około 100 to oficerowie, a 60 to osoby cywilne), a ponadto 150 osób w jednostkach zabezpieczających proces kształcenia. Rocznie w uczelni studiuje około 200 studentów w ramach studiów akademickich. W różnego rodzaju kursach uczestniczy ponad 1500 słuchaczy rocznie (oficerów i osób cywilnych). Nadzór nad akademią jest sprawowany przez Ministra Obrony Narodowej.

W strukturze organizacyjnej uczelni można wyróżnić następujące elementy:

- kierownictwo uczelni (komendant i trzech zastępcy);
- jednostki procesu kształcenia, a mianowicie trzy wydziały:
 1. Dowódczo-Sztabowy,
 2. Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony,
 3. Interoperacyjności,
 a także Centrum Kształcenia Podyplomowego i Centrum Historii Wojskowości (od 1 stycznia 2000 roku w strukturze

⁷ Opracowano na podstawie materiału: *Briefing of the Commandant of „G. S. Rakovski” Defence College* (maszynopis) oraz strony internetowej www.rakovski-defcol.mod.bg

Akademii znajduje się Instytut Badań Wojskowych, utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów);

- sekcje zabezpieczenia (kadrowa, finansów, administracji, organizacji studiów, kontaktów zagranicznych i wydawnicza).

Ponadto w strukturze Akademii znajduje się Muzeum Historii Wojska oraz Szkoła Sportów Wojskowych. Kształcenie prowadzone jest zgodnie z zapisami prawa o szkolnictwie wyższym (ang. *Law of Higher Education*), ustawy o nadawaniu stopni naukowych i tytułów zawodowych (ang. *Law of Scientific Degrees Regulation*) oraz zatwierdzonymi programami kształcenia.

Wydział Dowódczo-Sztabowy został utworzony na bazie Akademii Sztabu Generalnego. Program studiów magisterskich jest prowadzony w ramach kierunku „Organizacja, dowodzenie i kontrola szczebla operacyjno-taktycznego w siłach zbrojnych”. Słuchaczami studiów są absolwenci szkół oficerskich (mający za sobą, co najmniej 7 lat służby w jednostkach, zajmując stanowisko służbowe szefa sztabu batalionu lub równorzędne). Kandydaci zdają egzamin wstępny. Zajęcia prowadzone są w formie stacjonarnej, kończąc się broną pracy dyplomowej. Ukończenie studiów daje prawo do obejmowania stanowisk służbowych do szczebla zastępcy dowódcy brygady lub równorzędnych. Ponadto Wydział prowadzi Kurs Sztabu Generalnego, warunkujący objęcie stanowisk o stopniu etatowym generała. Trwa rok i przeznaczony jest dla oficerów w stopniu podpułkownik/pułkownik. Z kolei Kurs Strategiczny, prowadzony jest przez 6 miesięcy, jest przeznaczony nie tylko dla oficerów SZ Bułgarii, lecz również dla oficerów zagranicznych i przedstawicieli środowiska cywilnego. Uczelnia organizuje ponadto różne kursy, trwające od 20 dni do 5 miesięcy.

2.6. Niemcy – Uniwersytety i Akademia Dowodzenia Bundeswehry

W systemie szkolnictwa wyższego RFN występują dwa Uniwersytety Bundeswehry (Hamburg i Monachium)⁸. Zostały utworzone w 1973 roku, a ich

⁸ Opracowano na podstawie stron internetowych uniwersytetów Bundeswehry oraz Akademii Dowodzenia Bundeswehry oraz sprawozdania płk. dr. hab. Mariusza Wiatra z wizyty w Akademii Dowodzenia Bundeswehry i Uniwersytecie Bundeswehry w Hamburgu w listopadzie 2006 roku (maszynopis);

struktura jest identyczna z uczelniami cywilnymi. Uniwersytet w Hamburgu składa się z czterech wydziałów. Uniwersytet w Monachium z trzech. Uniwersytety kierowane są przez rektorów cywilnych. Obok pionów cywilnych funkcjonują zespoły oficerów, zajmujące się sprawami wojskowymi studentów. Zespołem kieruje oficer w stopniu etatowym pułkownika.

Uniwersytety Bundeswehry są wprawdzie instytucjami sił zbrojnych, podlegają jednak krajowym ustawom o szkolnictwie wyższym. Utworzone zostały w latach siedemdziesiątych, aby zapewnić oficerom cywilne wykształcenie wyższe, a jednocześnie uatrakcyjnić służbę kontraktową w Bundeswehrze. Studia przeznaczone są dla żołnierzy, z tym że siły powietrzne i siły morskie kierują na studia osoby będące kandydatami na oficerów, natomiast wojska lądowe oficerów. Studia na Uniwersytecie Bundeswehry trwają trzy lata i trzy miesiące i podzielone są na 10 trymestrów. czas trwania studiów nie może przekroczyć czterech lat. Studenci w trakcie studiów występują w ubraniach cywilnych, podlegają jednak położonym wojskowym i są odpowiednio do kierunku studiów skupienia w plutonach, kompaniach i batalionach (rocznik).

Ogółem na Uniwersytecie im. Helmuta Schmidta w Hamburgu studiuje 2300 studentów, w tym także żołnierze (47) i osoby cywilne (2) z innych państw. W uczelni zatrudnionych jest 100 profesorów oraz 350 innych pracowników naukowo-dydaktycznych. W administracji zatrudnione są 92 osoby, w tym pracownicy biblioteki i studium języków obcych.

Studenci mają do wyboru następujące kierunki studiów: ekonomia, elektrotechnika, nauki historyczne, budowa maszyn, pedagogika, nauki polityczne, informatyka, administracja oraz elektrotechnika. Kwalifikacje na kierunki odbywają się bezpośrednio do potrzeb sił zbrojnych. Absolwenci uniwersytetu uzyskują dyplom równoznaczny z dyplomem magistra w Polsce. Obecnie wdrażana jest reforma związana z dostosowaniem do procesu bolońskiego, co spowoduje wydłużenie studiów i konieczność wprowadzenia semestrów zamiast trysemestrów, a także standardów nauczania.

Studia trwają 3,5 roku, natomiast rok akademicki składa się z 3 trymestrów trwających po 12 tygodni. Są prowadzone na 14 kierunkach, w specjalnościach:

inżynieria lądowa oraz środowiskowa, zarządzanie w biznesie, administracja, historia, inżynieria elektryczna, elektro-informatyka, geodezja i geoinformacja, lotnictwo i kosmonautyka, inżynieria mechaniczna, informatyka, inżynieria przemysłowa, nauki pedagogiczne, nauki sportowe, politologia i socjologia, informatyka w biznesie, ekonomia i administracja. Studia kończą się uzyskaniem państwowego dyplomu uniwersyteckiego.

Jedną z podstawowych misji Uniwersytetu w Hamburgu jest zwiększenie atrakcyjności zawodu wojskowego oraz przyciągnięcie młodych osób do służby w Siłach Zbrojnych Niemiec.

W ramach systemu wyższego szkolnictwa wojskowego RFN wiodącą rolę odgrywa Akademia Dowodzenia Bundeswehry (ADB). Cechą charakterystyczną kształcenia w tej uczelni jest jego połączony oraz międzynarodowy wymiar. W trakcie roku akademickiego w murach uczelni studiuje ponad 600 oficerów, z czego ponad 100 to oficerowie zagraniczni. Oprócz tego, różnego rodzaju kursy kończy rocznie w Akademii ponad 2000 słuchaczy (elementy system kształcenie oficerów dla potrzeb Bundeswehry przedstawiono na rysunku 3).

ADB jest uczelnią wojskową podlegającą administracyjnie Urzędowi Sił Zbrojnych, a funkcjonalnie Sztabowi Sił Zbrojnych. Bezpośrednim przełożonym ADB jest zastępca generalnego Inspektora Bundeswehry. Misją Akademii jest kształcenie niemieckich i zagranicznych oficerów sztabowych. Akademia stanowi także forum wymiany poglądów między kierowniczym personelem sił zbrojnych, instytucji cywilnych oraz naukowych w kraju i zagranicą. Prowadzi także badania w zakresie działań (operacji) połączonych. Należy przy tym podkreślić, że ADB nie jest uczelnią wyższą w rozumieniu prawa o szkolnictwie wyższym⁹.

Struktura ADB - obok komendy i sztabu - obejmuje dwa podstawowe pion: pion kursów i pion wydziałów (departamentów). Pion kursów podlega bezpośrednio zastępcy komendanta – dyrektorowi kursów. Pion ten obejmuje komórkę organizacji studiów i kursów oraz wszystkich studentów i kursantów. Pion departamentów podlega dyrektorowi nauk w randze generała brygady. W jego skład wchodzi następujące departamenty: polityki bezpieczeństwa i strategii; nauk

⁹ Sprawozdanie

społecznych; dowodzenia, przywództwa i zarządzania; operacji połączonych; wojsk lądowych; sił powietrznych; sił morskich; służb medycznych.

Rys. 3. Elementy systemu szkolnictwa wojskowego RFN

Ogółem w ADB zatrudnionych jest 460 pracowników, w tym 105 nauczycieli – 92 oficerów i 13 pracowników cywilnych. W ciągu roku w procesie kształcenia uczestniczy ponadto około 500 wykładowców z zewnątrz. Ponadto w ADB na stałe przebywa 3 oficerów łącznikowych (z Wielkiej Brytanii, Francji i Włoch) oraz 3 wykładowców ze Stanów Zjednoczonych.

Akademia Dowodzenia Bundeswehry odpowiedzialna jest za kształcenie oficerów sztabowych (starszych). Stąd też wszyscy oficerowie danego rocznika (wszystkich rodzajów sił zbrojnych) przechodzą w ADB kurs kwalifikacyjny dla oficerów sztabowych (*Staff Officer Qualification Course*) trwający 9 tygodni. W ciągu roku ADB realizuje 3 takie kursy. Na zakończenie kursu przeprowadzany

jest egzamin określający predyspozycje oficerów. Komisja egzaminacyjna stosuje następujące określenia:

- wybitnie nadaje się na oficera sztabu generalnego (tradycyjne określenie dla polskiego odpowiednika oficera dyplomowanego);
- nadaje się na oficera sztabu generalnego;
- nadaje się na oficera sztabu generalnego, jeżeli takie są potrzeby sił zbrojnych;
- nie nadaje się na oficera sztabu generalnego.

Należy przy tym podkreślić, iż maksymalnie 18% oficerów danego rocznika kierowanych jest na dwuletnie studia sztabu generalnego. Pozostali oficerowie (około 180 w ciągu roku) kierowani są po około 2 latach od zakończenia kursu oficerów sztabowych na trzytygodniowy kurs młodszych oficerów sztabowych (*Junior Staff Officer Course*). Kurs ten ukierunkowany jest na przygotowanie oficerów do wykonywania różnorodnych funkcji sztabowych. Jego pomyślne ukończenie stanowi jeden z warunków mianowania na stopień majora.

Oficerowie biorący udział w dwuletnich studiach sztabu generalnego od dwóch lat kształceni są w grupach zintegrowanych obejmujących przedstawicieli wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Mimo formalnie połączonego charakteru, podczas pierwszego roku studiów odbywają oni przede wszystkim kształcenie z macierzystego rodzaju sił zbrojnych Program nauczania drugiego roku studiów w większości dotyczy problematyki połączonego działania i użycia sił zbrojnych. W trakcie dwuletnich studiów oficerowie uczestniczą w pięciu podróżach studyjnych (trzech na terenie Niemiec, jednej na obszarze NATO i UE oraz jednej do USA). W dwuletnich studiach bierze obecnie udział około 120 oficerów, w tym 24 z innych państw NATO i UE.

Warto również podkreślić, że w Akademii Dowodzenia Bundeswehry prowadzone są jednoroczne studia sztabu generalnego dla 47 studentów z 32 państw nie należących do NATO i UE. Studia te prowadzone są w języku niemieckim. Ponadto w ADB prowadzi się pięciodniowy kurs dla kandydatów na generałów (*International Higher Command Seminar*) w zakresie polityki bezpieczeństwa i strategii. W programie kursu znajduje się wizyta w Ambasadzie Niemiec

we Francji, wizyty w wybranych ministerstwach federalnych, wizyta w NATO i UE w Brukseli oraz HQ SHAPE w Mons, a także wizyta w USA obejmująca ONZ oraz Pentagon.

W procesie kształcenia ADB obserwować można odchodzenie od kształcenia przedmiotowego na rzecz kształcenia modułowego. Przykładowo w roku 2006 realizowane są następujące grupy modułowe:

- kształtowanie indywidualnych kompetencji przywódczych i zarządzania (6 modułów);
- naród, społeczeństwo i siły zbrojne (12 modułów);
- zdolności i struktury sił zbrojnych (6 modułów);
- dowodzenie i użycie sił zbrojnych (19 modułów);
- operacje Bundeswehry (7 modułów).

Przeciętnie jeden moduł realizowany jest w ciągu tygodnia. Należy jednak podkreślić, że studia w ADB nie są studiami w rozumieniu prawa o szkolnictwie wyższym. Można je ewentualnie porównać do studiów podyplomowych.

2.7. Wielka Brytania – Akademia Obrony

Akademia Obrony Wielkiej Brytanii (*Defence Academy of the United Kingdom*) została powołana 1 kwietnia 2002 r., w rezultacie prowadzonych od 1997r. prac analitycznych, a także realizacji „Strategicznego przeglądu obronnego (*Strategic Defence Review – SDR*). Akademia jest instytucją wyższego szkolnictwa wojskowego (*UK Defence's Higher Educational Institution*) ukierunkowaną na edukację i szkolenie związane ze zwiększaniem zdolności operacyjnych oraz na zapewnianie interesów obronności oraz bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii¹⁰. Rocznie organizuje ponad 250 kursów dla sił zbrojnych.

Głównym obszarem jej działalności jest prowadzenie badań naukowych w dziedzinach związanych z szeroko rozumianą problematyką obronności i bezpieczeństwa. Akademia kształci wyższych dowódców wojskowych

¹⁰ Opracowano na podstawie strony internetowej www.da.uk

i urzędników administracji państwowej, a także pracowników służby dyplomatycznej z Wielkiej Brytanii i z krajów Wspólnoty Narodów. Program studiów obejmuje szeroki zakres zagadnień z zakresu polityki międzynarodowej, powstawania konfliktów zbrojnych i opanowywania kryzysów, strategii, ekonomiki wojennej, teorii zarządzania, obrony cywilnej, infrastruktury militarnej itp. Studia w akademii trwają 12 miesięcy. Dyrektor Akademii podlega bezpośrednio ministrowi obrony.

W strukturze znajdują się następujące jednostki organizacyjne:

- Królewskie Szkoła Studiów Obronnych (*Royal College of Defence Studies - RCDS*);
- Kolegium Dowódczo-Sztabowe Sił Połączonych (*Joint Services Command and Staff College - JSCSC*);
- Wojskowe Kolegium Zarządzania i Techniki (*Defence College of Management and Technology - DCMT*);
- Grupa Badań i Analiz (*Advanced Research and Assessment Group - ARAG*). Komponentem grupy jest Centrum Badań i Studiów nad Konfliktami (*Conflict Studies Research Centre*);
- Centrum ds. Kapelanów Sił Zbrojnych (*Armed Forces Chaplaincy Centre - AFCC*).

Królewska Szkoła Studiów Obronnych (RCDS) w Londynie przeznaczona jest dla oficerów wyższych i cywilnych pracowników administracji rządowej i gospodarczej. Około 50% jej uczestników stanowią obcokrajowcy. W programie 12-miesięcznych kursów ujęte są zarówno teoretyczne zagadnienia dotyczące zjawisk polityczno-ekonomicznych o znaczeniu globalnych, jak również rozwijane są umiejętności koncepcyjno-analityczne na poziomie strategicznym. Absolwenci przygotowani są do objęcia najwyższych stanowisk kierowniczych i doradczych na szczeblu państwowym.

Akademia posiada trzech partnerów strategicznych: Kolegium Królewskie Londyn (*King's College London*), konsorcjum *Serco Defence and Aerospace* oraz

uniwersytet Cranfield (*Cranfield University*), które udzielają wsparcia akademickiego oraz w zakresie infrastruktury.

Akademia jest uczelnią odpowiedzialną za kształcenie podyplomowe (*post-graduate education*) oraz większą część szkolenia z zakresu problematyki dowódczej, sztabowej, przywództwa, zarządzania obronnością, zamówień i techniki. Słuchaczami jest kadra SZ Wielkiej Brytanii raz pracownicy cywilni resortu obrony narodowej.

Do zadań uczelni należy również prowadzenia badań i analiz na potrzeby MON, a także utrzymywanie kontaktów z ramienia MON z uniwersytetami Wielkiej Brytanii oraz zagranicznymi instytucjami edukacyjnymi. Dzięki funkcjonowaniu w ramach jednej struktury organizacyjnej, dysponującej jednym budżetem, możliwe jest elastyczne podejście do wykorzystania potencjału dydaktycznego, infrastruktury oraz optymalizacja wpływu wywieranego w skali narodowej i międzynarodowej.

Trzy podstawowe „produkty” (*outputs*) Akademii to:

1. Edukacja w obszarze zarządzania obronnością na szczeblu ministerialnym, kreowanie przywództwa na poziomie korporacyjnym i strategicznym, szkolenie dowódczo-sztabowe, a także zarządzanie i eksploatacja techniki wojskowej.
2. Wnoszenie kluczowego wkładu do brytyjskiej strategii stosunków wojskowych (*UK's Defence Relations strategy*).
3. Prowadzenie badań, analiz i doradztwa w obszarze narodowej i międzynarodowej myśli wojskowej dotyczącej przyszłego środowiska bezpieczeństwa.

Jednostki organizacyjne Akademii są dyslokowane w różnych miejscach Wielkiej Brytanii. Komenda i sztab, JFCSC oraz DCMT mają siedzibę w m. Shrivenham, RCDS w Londynie, AFAC w m. Andover.

Pozostałe elementy organizacyjne znajdują się w Worthy Down, Loughborough oraz na terenie 5 uniwersytetów (Aston, Loughborough, Newcastle, Northumbria i Southampton).

2.8. Belgia – Królewska Akademia Obrony

Akademia (*Royal Military Academy - RMA*) jest instytucją poziomu uniwersyteckiego, prowadzącą kształcenie akademickie oraz wojskowe¹¹. Struktura organizacyjna uczelni jest typowo wojskowa. Na czele Akademii stoi Komendant, któremu są podporządkowane trzy dyrektoriaty (wydziały):

1. Wydział Akademicki (*Academic Directorate*);
2. Wydział Szkolenia Wojskowego i Sportu (*Directorate of Military Training and Sport*);
3. Wydział Rodzajów Sił Zbrojnych (*Directorate of the Services*).

Dziekan Wydziału Akademickiego jest jednocześnie Dyrektorem ds. Studiów. Jest odpowiedzialny za całokształt spraw akademickich. Dziekan Wydziału Szkolenia Wojskowego i Sportu jest odpowiedzialny za tryb codziennego funkcjonowania studentów, szkolenie wojskowe i fizyczne.

Z opisu sylwetki absolwenta wynika, że ma być przywódcą w zróżnicowanych warunkach, w ramach służby dla kraju i społeczności międzynarodowej. Aby uzyskać tytuł zawodowy magistra, student nie tylko musi spełnić wszystkie kryteria akademickie, lecz również wymagania szkolenia wojskowego, fizycznego i psychicznego. Od 2003 roku uczelnia przyjęła system licencjat-magister.

Ze względu na fakt, że RMA jest instytucją państwową, zajęcia są prowadzone zarówno po francusku jak niderlandzku, a część po angielsku. Na drugim roku studenci zdają egzamin państwowy z drugiego języka narodowego. Jego zdanie warunkuje otrzymanie stopnia oficerskiego.

RMA zapewnia zintegrowaną edukację, prowadzoną w ramach Wydziału Politechnicznego (*Polytechnics Faculty*) oraz Wydziału Nauk Społecznych i Wojskowych (*Faculty Social and Military Science*). Studia trwają 5 lat na Wydziale Politechnicznym oraz 4 lata na drugim wydziale. Przed rozpoczęciem pierwszego semestru organizowane jest szkolenie unitarne, natomiast na ostatnim semestrze nauki student przygotowuje pracę kwalifikacyjną. Jednocześnie w trakcie

¹¹ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.rma.ac.be

studiów jest organizowane szkolenie wojskowe w formie poligonowej – trzytygodniowe w styczniu i czterotygodniowe w lipcu. Od trzeciego roku studenci szkolą się również za granicą (teren górzisty w Czechach, teren pustynny w Maroku, tropikalna sawanna w Beninie) Po opuszczeniu murów uczelni, a przed rozpoczęciem służb w jednostce wojskowej młodzi oficerowie uczestniczą w kursach specjalistycznych, w zależności od specyfiki przyszłego stanowiska.

2.9. Włochy – Centrum Wyższych Studiów Obronnych

Centrum Wyższych Studiów Obronnych (ang. *Centre for High Defence Studies – CASD*), utworzono w 1949 roku, początkowo, jako struktura służąca szkoleniu oficerów¹². W miarę upływu czasu przerodziło się w najważniejszą uczelnię resortu obrony narodowej Republiki Włoskiej włączając w swą strukturę kolejne komponenty. Od 1971 roku siedziba uczelni znajduje się w Rzymie (Palazzo Salviati). W ramach struktury organizacyjnej można wyróżnić trzy elementy:

- Instytut Wyższych Studiów Obronnych (ang. *Institute for High Defence Studies*) - IASD;
- Instytut Sztabowy Sił Połączonych (ang. *Joint Service Staff Institute*) - ISSMI;
- Wojskowe Centrum Studiów Strategicznych (ang. *Military Centre for Strategic Studies*) – CeMiSS.

W misję CASD wpisane jest krzewienie kultury wojskowej w ramach prowadzonych studiów, kursów i działalności naukowej. Na czele CASD stoi prezydent, bezpośrednio podporządkowany szefowi Sztabu Obrony. Każdy z trzech elementów struktury organizacyjnej uczelni jest autonomiczny, chociaż ich trzech dyrektorzy podlegają bezpośrednio prezydentowi CASD.

IASD jest odpowiedzialny za kształcenie kierowniczej kadry rodzajów sił zbrojnych oraz wybranych resortów i instytucji publicznych (stanowiska poziomu

¹² Opracowano na podstawie materiału: *Centre for High Defence Studies* (maszynopis) oraz strony internetowej www.casd.deifesa.it

płk/gen. bryg lub równorzędne), w ramach corocznych 9. miesięcznych kursów polityki obronnej, organizacji sił zbrojnych i zagadnień strategiczno-operacyjnych.

ISSMI jest odpowiedzialny za kształcenie oficerów w stopniu major-podpułkownik (lub równorzędne) - absolwentów szkół oficerskich rodzajów sił zbrojnych. Od 2001 roku, instytut przyjmuje studentów cywilnych, absolwentów Państwowego Uniwersytetu Mediolańskiego, Uniwersytetu Rzymskiego „Guido Carli”. Podstawę prawną stanowi porozumienie zawarte między CASD, a tymi uczelniami. W rocznym kursie uczestniczy około 170 słuchaczy, z czego około 20% to oficerowie zagraniczni.

W strukturze CeMiSS znajdują się trzy wydziały: Stosunków Międzynarodowych, Nauki i Socjologii Wojskowej, a także Technik Przemysłowych, Ekonomii i Polityki oraz Biuro Public Relations. Instytut jest organizatorem licznych przedsięwzięć naukowych, krajowych i zagranicznych. Jego nakładem ukazuje się rocznie około 50 opracowań zwartych, realizowanych również na zlecenie Instytutu przez naukowców spoza CeMiSS.

2.10. Hiszpania - Wyższe Centrum Studiów Obrony Narodowej

Centrum (hiszp. *Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional - CESEDEN*) zostało utworzone na mocy dekretu nr RD 1237/1970 w dniu 30 kwietnia 1970 roku¹³. Wg jego zapisów dekretu CESEDEM jest organem kształcenia wojskowego najwyższego szczebla dla sił zbrojnych oraz studiów nad problemami obrony narodowej. Po licznych zmianach organizacyjnych, kompetencyjnych i podporządkowania, aktualna organizacja jest zapisana w ustawie nr 17/1999 z 1999 roku.

CESEDEN jest bezpośrednio podległe szefowi sztabu generalnego SZ Hiszpanii, stanowiąc podstawowe miejsce kształcenia dla potrzeb sił zbrojnych, ministerstw oraz instytucji związanych z obszarem bezpieczeństwa i obronności. Centrum kieruje komendant, zajmujący stanowisko etatowe gen. broni/admirała.

¹³ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.mde.es

Siedzibą CESEDEN jest Madryt. W strukturze organizacyjnej znajdują się dwa elementy:

1. Szkoła Wyższych Studiów Obronnych (hiszp. *Escuela de Altos Estudios de la Defensa*);
2. Wyższa Szkoła Sił Zbrojnych (hiszp. *Escuela Superior de las Fuerzas Armadas*), utworzona w 1999 roku, w wyniku połączenia szkół oficerskich rodzajów sił zbrojnych oraz żandarmerii wojskowej (hiszp. *Guardia Civil*).

Najważniejszą formą kształcenia są wyższe studia obronności (7 typów), w których uczestniczą oficerowie i osoby cywilne oraz kurs sztabu generalnego dla oficerów RSZ, żandarmerii i resortów cywilnych.

10 listopada MON Hiszpanii przedstawił na posiedzeniu rady ministrów założenia projektu ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (hiszp. *Ley de Carrera Militar*), obejmującej jednocześnie reformę szkolnictwa wojskowego obliczoną na uzyskiwanie przez oficerów tytułu zawodowego magistra. Ma zostać utworzony system centrów uniwersyteckich obrony narodowej (hiszp. *Sistema de Centros Universitarios de la Defensa*), przy czym mają one funkcjonować zgodnie z właściwymi zapisami cywilnego prawa uniwersyteckiego (*Ley Orgánica de Universidades*).

2.11. Stany Zjednoczone – Uniwersytet Obrony Narodowej

Uniwersytet Obrony Narodowej (*National Defence University – NDU*)¹⁴ to kluczowy element połączonej zawodowej edukacji wojskowej (*Joint Professional Military Education - JPME*) SZ USA. Jest bezpośrednio podporządkowany przewodniczącemu Kolegium Szefów Połączonych Sztabów (*Chairman, Joint Chiefs of Staff*). Główny campus znajduje się w Fort McNair w Waszyngtonie. Uniwersytet posiada akredytację Komisji ds. Edukacji Wyższej Asocjacji Kolegiów i Szkół (*Commission on Higher Education of the Middle States Association*

¹⁴ Opracowano na podstawie strony internetowej: www.ndu.edu

of Colleges and Schools). Może nadawać tytuł zawodowy magistra. Uczelnia prowadzi edukację z obszaru bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, kształcenie wojskowe na poziomie strategicznym oraz operacyjnym, a także z obszaru zarządzania informacją. Codziennie w różnego rodzaju formach kształcenia i szkolenia uczestniczy ponad tysiąc osób, a corocznie tytuł zawodowy magistra jest nadawany ponad 550 absolwentom jednostek organizacyjnych uniwersytetu.

Z wizji NDU wynika, że uniwersytet przygotowuje liderów wojskowych i cywilnych z USA oraz innych krajów w celu sprostania wyzwaniom bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego poprzez realizację interdyscyplinarnych programów edukacyjnych. Szczególny nacisk jest kładziony jest na rozwój i implementację narodowej strategii bezpieczeństwa, strategię wojskową, mobilizację, logistykę, zarządzanie zasobami, informację technologiczną, informację w zakresie bezpieczeństwa, planowanie operacji połączonych. W skład Uniwersytetu Obrony Narodowej wchodzi następujące jednostki organizacyjne:

- Kolegium Przemysłowe Sił Zbrojnych (*Industrial College of the Armed Forces*);
- Kolegium Zarządzania Zasobami Informacyjnymi (*Information Resources Management College*);
- Kolegium Sztabu Sił Połączonych (*Joint Forces Staff College*);
- Wyższe Kolegium Wojenne (*National War College*);
- Szkoła Kształcenia Specjalistów Bezpieczeństwa Narodowego (*School for National Security Executive Education*).

Ponadto w ramach NDU funkcjonują jednostki naukowo-badawcze: Centrum Studiów nad OPBMAR (*Center for the Study of Weapons of Mass Destruction*), Centrum Techniki i Polityki Bezpieczeństwa Narodowego (*Center for Technology and National Security Policy*), Instytut Narodowych Studiów Strategicznych (*Institute for National Strategic Studies*), Centrum Studiów Wojskowości Chin

(*Center for the Study of Chinese Military Affairs*), Narodowe Centrum Gier Strategicznych (*National Strategic Gaming Center*).

W Stanach Zjednoczonych doskonalenie zawodowe oficerów odbywa się w trzystopniowym systemie kształcenia. W ramach pierwszego stopnia, poza kursami liniowymi i specjalistycznymi, oficer może ukończyć jedną z akademii dowódczo-sztabowych rodzajów sił zbrojnych, które doskonalą umiejętności oficerów przewidywanych na dowódców oddziałów i związków taktycznych niższego szczebla, czyli dowódców batalionów, pułków i brygad oraz równorzędnych, a także kandydatów do pracy w sztabach szczebla taktycznego i operacyjnego. Do tych uczelni są kierowani oficerowie wszystkich rodzajów wojsk i służb, którzy mają 9 –15 letni staż służby wojskowej, przeważnie w stopniu majora lub podpułkownika, w wieku poniżej 41 lat (oficerowie sił powietrznych poniżej 38 lat). Kurs w akademiach dowódczo-sztabowych trwa 10 miesięcy. Wyjątek stanowi Akademia Sztabowa w Norfolk, w której w ciągu roku akademickiego organizowane są dwa 5-miesięczne kursy.

Akademia Dowódczo-Sztabowa Sił Lądowych (*The Army Command and General Staff College*) w Fort Leavenworth w stanie Kansas. W jej strukturach występują cztery szkoły:

- dowódczo-sztabowa, która kształci oficerów średnich szczebli dowodzenia, oficerów kierunkowych do współpracy z innymi państwami, a także szefów komórek organizacyjnych agencji rządowych działających w środowisku międzynarodowym,
- szkolenia zaawansowanego, przygotowująca do działania w środowisku działań połączonych, głównie w oparciu o komputerowe programy symulacyjne,
- szkoła dowodzenia, kształcąca dowódców szczebla brygady i batalionu, jak również pomocników dowódców ds. podoficerów,
- szkoła zaawansowanych studiów wojskowych, przeznaczona dla oficerów sztabowych, kształcąca głównie w zakresie sztuki wojennej.

W ramach akademii funkcjonują: centrum przywództwa, w ramach której działa wydział kształcenia personelu cywilnego oraz zakład działań połączonych.

Ponadto, w ramach uczelni występują wydziały sił powietrznych oraz sił morskich przygotowujące oficerów łącznikowych do innych rodzajów sił zbrojnych. Uczelnia prowadzi tygodniowe kursy przygotowujące dowódców pododdziałów taktycznych w stopniach podpułkownika i pułkownika z zakresu psychologii dowodzenia, a także prowadzenia operacji oraz pomocników dowódców ds. podoficerów na szczeblu dowództw w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi.

Akademia Dowódczo-Sztabowa Sił Powietrznych (*The Air Command and Staff College*) w bazie sił powietrznych w Maxwell w stanie Alabama, jest uczelnią zawodową średniego szczebla, kształcąca oficerów sił powietrznych wszystkich rodzajów służb w stopniu majora oraz personel cywilny przeznaczony do objęcia kierowniczych stanowisk w strukturach organizacyjnych SP, departamentu obrony, a także innych instytucji związanych z obronnością państwa w zakresie prowadzenia operacji powietrzno-kosmicznych oraz działań wspierających w ramach operacji połączonych. Składa się z pięciu wydziałów: bezpieczeństwa międzynarodowego, działań połączonych, studiów specjalnych, edukacji oraz przywództwa, dowodzenia i łączności.

Akademia Dowódczo-Sztabowa Rodzajów Sił Zbrojnych (*The Armed Forces Staff College*) w Norfolk w stanie Wirginia, działa od 1981 r. w ramach Narodowego Uniwersytetu Obrony. W ciągu roku akademickiego organizowane są dwa 5-miesięczne kursy, na których słuchacze zdobywają kwalifikacje w zakresie wykonywania zadań na stanowiskach dowódczo-sztabowych szczebla dywizji, korpusu i grupy armii oraz w wyższych sztabach NATO.

Drugi stopień szkolenia zawodowego oficerów zapewniają **akademie wojenne rodzajów sił zbrojnych**, które kształcą kandydatów na dowódców wyższych związków taktycznych i operacyjnych oraz oficerów przewidzianych na stanowiska kierownicze w wyższych sztabach wojskowych. Studia w tych akademiach podejmuje najlepsza, wyselekcjonowana część kadry oficerskiej z sił regularnych. Są to najczęściej absolwenci akademii dowódczo-sztabowych w stopniu podpułkownika lub pułkownika posiadający 15 – 23 lata służby zawodowej. Przez 10 miesięcy (w Akademii Sił Lądowych – 42 tygodnie) zdobywają oni kwalifikacje w zakresie wykonywania zadań na stanowiskach

dowódczo-sztabowych szczebla dywizji, korpusu i grupy armii oraz w wyższych sztabach NATO.

Akademia Wojenna Sił Lądowych (*The Army War College*) w Barracks w stanie Pensylwania. W jej strukturze znajdują się: centrum przywództwa, instytut studiów strategicznych, instytut operacji pokojowych i stabilizacyjnych, instytut kultury fizycznej oraz instytut dziedzictwa wojskowego i historii sztuki wojennej.

Akademia Wojenna Sił Morskich (*The Naval War College*) W Newport w stanie Rhode Island. Składa się z siedmiu wydziałów: badań strategicznych, gier wojennych, prawa międzynarodowego, analiz konfliktów, wywiadu morskiego, zaawansowanych badań oraz historii operacji morskich.

Akademia Wojenne Sił Powietrznych (*The Air War College*) w bazie sił powietrznych w Maxwell w stanie Alabama. W jej skład wchodzi cztery wydziały: przywództwa i etyki, strategii wojennej, bezpieczeństwa międzynarodowego oraz działań połączonych. Szkolenie prowadzone jest w dziesięciu blokach tematycznych, które dotyczą następujących zagadnień: broń masowej zagłady, operacje wojskowe, wsparcie, dowodzenie i przywództwo, strategię i doktryny, wyzwania i przyszłe konflikty, studia międzynarodowe, informacja i technologia oraz operacje nuklearne.

2.12. Kanada – Kanadyjska Akademia Obrony

Uczelnia (*Canadian Defence Academy - CDA*) jest podporządkowana kompetencyjnie asystentowi Ministra Obrony ds. Zarządzania Zasobami Osobowymi. Akademia stanowi kluczowy element realizacyjny strategii SZ Kanady w zakresie intelektualnego i zawodowego przygotowania oficerów do przyszłych operacji. Dotyczy to kompleksu przedsięwzięć w ramach kształcenia ustawicznego (*lifelong learning*)¹⁵.

W strukturze organizacyjnej CDA znajduje się komenda i sztab uczelni (*Headquarters*), dyslokowana w m. Kingston, Ontario, a także następujące instytucje edukacyjne:

¹⁵ Opracowano na podstawie strony internetowej www.cda-acd.forces.gc.ca

1. Królewskie Kolegium Wojskowe Kanady (*Royal Military College of Canada*);
2. Kolegium Sił Zbrojnych Kanady (*Canadian Forces College*);
3. Szkoła Językowa SZ Kanady (*Canadian Forces Language School*);
4. Centrum Szkolenia Podoficerów (Non-Commissioned Member Professional Development Centre);
5. Szkoła Zarządzania SZ Kanady (*Canadian Forces Management Development School*);
6. Centrum Szkolenia Unitarnego (Richelieu Squadron).

Kwestia optymalizacji systemu szkolnictwa wojskowego Kanady, zwłaszcza procesu kształcenia, stanowi przedmiot studiów i debat od ponad 30 lat. Pierwszy ważny raport na ten temat opublikowano w 1969 roku (tzw. *Rowley Report*), natomiast w latach 90. dyskusja nabrała rozmachu w wyniku doświadczeń zebranych w związku z uczestnictwem SZ Kanady w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Utworzono urząd specjalnego doradcy Ministra Obrony ds. rozwoju zawodowego (*Office of the Special Advisor to the CDS on PD*), z zadaniem przygotowania rekomendacji dot. systemu kształcenia wojskowego. W opublikowanych przez urząd dwóch raportach (*Officership 2020* oraz *NCM Corps 2020*) przedstawiono propozycje nowego podejścia do procesu kształcenia i szkolenia. Jedną z konsekwencji ich przyjęcia było rozpoczęcie z dniem 1 kwietnia 2002 roku działalności Kanadyjskiej Akademii Obrony.

2.13. Indie – Uniwersytet Obrony Narodowej

Podstawę prac związanych z tworzeniem Uniwersytetu Obrony Narodowej stanowią rekomendacje grupy ministrów z 23 lipca 2001 roku, zawarte w raporcie na temat: „Reforma Systemu Bezpieczeństwa Narodowego (*Reforming the National Security System*)”¹⁶. Na podstawie zaleceń raportu powołano komitet ds. utworzenia Uniwersytetu Obrony Narodowej.

¹⁶ Opracowano na podstawie strony internetowej www.hinduonnet.com/thehindu

Swoje pierwsze rekomendacje Komitet przedstawiła rok później. Po zapoznaniu się z istotą funkcjonowania podobnych uczelni w USA oraz Chinach, rekomendacje były przychylne dla idei powołania podobnej uczelni w Indiach. Wskazano jednocześnie, że siedziba uczelni powinna znajdować się w stolicy, podobnie jak w przypadku Stanów Zjednoczonych oraz Chin. Biorąc pod uwagę, że uczelnia ma być tzw. instytucją ważności państwowej (*Institution of National Importance*), dla jej utworzenia powinna zostać przyjęta specjalna ustawa parlamentarna.

Kolejne rekomendacje dotyczyły stanowiska komendanta, którym powinien być oficer w stopniu generała broni, natomiast zastępcą powinna być osoba ze służby zagranicznej. W kolejnych latach toczyły się dyskusje nad celowością utworzenia uczelni.

W dniu 18 maja 2006 roku komitet po raz kolejny zarekomendował jej powołanie, już jako uniwersytetu narodowego (*Indian National Defence University – INDU*), skupiającego wszystkie elementy wyższego szkolnictwa wojskowego kraju:

- Kolegium Obrony Narodowej (*National Defence College - Delhi*),
- Akademia Obrony Narodowej (*National Defence Academy - Pune*),
- Instytut Zarządzania Obronnością (*Institute of Defence Management - Secundrabad*),
- Kolegium Służb Sztabowych (*Defence Services Staff College - Wellington*).

Ponadto w skład uniwersytetu mają wejść nowo tworzone instytucje:

- Narodowy Instytut Studiów Strategicznych (*National Institute of Strategic Studies*),
- Kolegium Narodowej Polityki Bezpieczeństwa (*College of National Security Policy*),
- Instytut Zaawansowanych Studiów Technicznych (*Institute for Advanced Technology Studies*).

Z kolei w dniu 18 października 2006 roku konieczność powołania INDU, a także przyjęcia doktryny działań połączonych SZ Indii, uzasadniał w swym wystąpieniu minister obrony narodowej Indii. Stwierdził, że uniwersytet powinien być katalizatorem promowania analiz i prognoz strategicznych oraz wносить wkład do myślenia o przyszłości w kategoriach strategicznych.

Dotychczas nie została podjęta ostateczna decyzja dotycząca terminu powstania uniwersytetu, względnie lokalizacji, chociaż w budżecie na 2006 rok zostały wydzielone środki.

2.14. Korea Południowa – Uniwersytet Obrony Narodowej

Uniwersytet (*Korea National Defense University – KNDU*) został utworzony w 2000 roku, w wyniku połączenia: Kolegium Obrony Narodowej (*National Defence College*), Instytutu Naukowego do spraw Bezpieczeństwa Narodowego (*Research Institute of National Security Affairs*), Szkoły Przywództwa w Sferze Obronności (*Defense Leadership School*) oraz Kolegium Połączonego Sztabu (*Joint Staff College*)¹⁷. W skład struktury organizacyjnej KNDU wchodzi:

- Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Narodowego (*Graduate School for National Security*);
- Wyższa Szkoła Zarządzania Obronnością (*Graduate School for Defense Management*);
- Kolegium Połączonego Sztabu (*Joint Staff College*);
- Instytutu Naukowego do spraw Bezpieczeństwa Narodowego (*Research Institute of National Security Affairs – RINSA*);
- Centrum Opracowywania Doktryn Połączonych (*Center for Joint Doctrine Development*);
- Szkoły Przywództwa w Sferze Obronności (*Defense Leadership School*);
- biblioteka uniwersytecka.

¹⁷ Na podstawie materiału promocyjnego „Korea National Defense University”, zamieszczonego na stronie internetowej uczelni: <http://coe-dmha.org/PKO/Korea2003/aboutkndu.htm>;

W marcu 2004 roku zostały uruchomione studia magisterskie, natomiast jak zapisano w wizji uczelni, w 2007 roku mają zostać uruchomione studia doktoranckie. Z kolei w misji uczelni, jest ona największym *think tankiem* sfery bezpieczeństwa i obrony dla Rady Bezpieczeństwa Narodowego, ministra obrony narodowej oraz innych ministerstw oraz organizacji. Edukacja uniwersytecka skupia się na trzech aspektach: badania naukowe i nauczanie bezpieczeństwa narodowego; rozwijanie zdolności studentów obszarze planowania strategicznego oraz rozwiązywanie zagadnień bezpieczeństwa narodowego; wzmacnianie kompetencji narodowych poprzez doskonalenie zdolności planistycznych w odniesieniu do polityki obronnej i strategii wojskowej.

2.15. Chiny – Uniwersytet Obrony Narodowej

Chiński Uniwersytet Obrony Narodowej (*China's National Defence University – NDU*) został utworzony w 1985 roku w wyniku połączenie trzech uczelni:

- Akademii Wojskowej (*Military Academy*);
- Kolegium Szkolenia Logistyki (*College for Logistics Instruction*);
- Kolegium Szkolenia Politycznego/Komisarzy (*College for Political/Commisar Instruction*).

Uniwersytet jest bezpośrednio podporządkowany Centralnej Komisji Wojskowej (*Central Military Commision*)¹⁸. Ma do spełnienia dwie podstawowe funkcje. Pierwsza to kształcenie dowódców wojskowych, oficerów oraz urzędników rządowych. Drugą jest prowadzenie badań naukowych ukierunkowanych na modernizację obrony narodowej oraz służących doradztwu dla Centralnej Komisji Wojskowej oraz dowództw i sztabów. Struktura organizacyjna uniwersytetu obejmuje trzynaście wydziałów:

- studiów strategicznych;
- zarządzania i dowodzenia;

¹⁸ Opracowano na podstawie materiału: *China's Research Institutes*, opracowanego przez Michael Pillsbury (maszynopis)

- sztuki operacyjnej;
- rodzajów sił zbrojnych i wojsk;
- zagranicznych studiów wojskowych;
- teorii marksistowskich;
- pracy politycznej;
- międzynarodowych stosunków ekonomicznych i politycznych;
- logistyki;
- nauki i techniki;
- języków obcych;
- szkolenia obcokrajowców;
- technik i metod audiowizualnych.

Uniwersytet Obrony Narodowej, wraz z podporządkowanym mu Instytutem Studiów Bezpieczeństwa Narodowego (*Institute of National Security Studies*), jest szeroko angażowany w redefiniowanie chińskiej strategii wojskowej oraz doktryny. Na przykład w 1996 roku w NDU utworzono Centrum Badań Wojskowych ds. Działań Wojennych Przyszłości (*Center for Military Research on Future Warfare Issues*).

2.16. Finlandia – Akademia Obrony Narodowej

Akademia Obrony Narodowej Finlandii (*National Defence College – NDC*) jest uczelnią poziomu uniwersyteckiego¹⁹. Została powołana w styczniu 1993 roku. Jej zadaniem jest kształcenie kandydatów na oficerów sił zbrojnych oraz Gwardii Narodowej Finlandii. Działalnością Akademii kieruje komendant. Uczelnia jest podporządkowana bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego SZ Finlandii oraz nadzorowana przez Ministra Obrony Narodowej. Siedzibą są Helsinki.

W ramach pierwszego etapu nauki prowadzonej w ramach pionu studiów dyplomowych (*First Degree Division*) studenci uzyskują, po trzech latach nauki, tytuł zawodowy licencjata (*Bachelor*). Po następnych czterech latach uzyskują tytuł

¹⁹ Strona internetowa Akademii Obrony Narodowej: http://www.mpkk.fi/en/presentation/?midcom_site=1.

zawodowy magistra nauk wojskowych (*Master of Military Science*). Należy zauważyć, że znaczna część zajęć jest prowadzona w szkołach i centrach szkolenia rodzajów sił zbrojnych (*Service And Branch Schools*). Obie formy studiów dyplomowych kończą się obroną prac (odpowiednio: licencjackiej i magisterskiej) oraz państwowym egzaminem praktycznym (*Supervised Practical Training*).

W ramach pionu studiów podyplomowych (*Postgraduate Degree Division*) prowadzone są studia i kursy przygotowujące do egzaminów na wyższe stopnie oficerskie, w tym generalskie. Możliwe jest również uzyskanie stopnia doktora nauk wojskowych (*Doctoral Degree In Military Science*).

Kształcenie oraz badania naukowe prowadzone są w ramach sześciu wydziałów:

1. Wydziału Studiów Strategicznych i Obronnych (*Department of Strategic and Defence Studies*);
2. Wydziału Zarządzania i Przywództwa (*Department of Management and Leadership*);
3. Wydziału Taktyki i Sztuki Operacyjnej (*Department of Tactics and Operations Art*);
4. Wydziału Techniki Wojskowej (*Department of Military Technology*);
5. Wydziału Edukacji (*Department of Education*);
6. Wydziału Historii Wojskowości (*Department of Military History*).

W strukturze organizacyjnej Akademii znajdują się ponadto: Centralna Biblioteka (*Central Library*), Archiwum Wojskowe (*Military Archives*) oraz Muzeum Wojska (*Military Museum*).

Z wypowiedzi dziekana Wydziału Studiów Strategicznych i Obronnych²⁰ wynika, że z dniem 1 stycznia 2007 roku, mocą decyzji szefa Sztabu Generalnego SZ Finlandii, oficjalna nazwa uczelni w języku angielskim będzie brzmiała: *National Defence University*. Biorąc pod uwagę obowiązujący w Finlandii system stanowienia prawa zmiana nazwy uczelni wojskowej nie wymaga ustawy parlamentarnej, mieszcząc się w kompetencjach resortu obrony Narodowej.

²⁰ Rozmowa z Juha Pyykonen w dniu 16 listopada 2006 roku w Brukseli w ramach posiedzenia Wykonawczej Rady Naukowej Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony.

2.17. Francja – IHEDN oraz CID

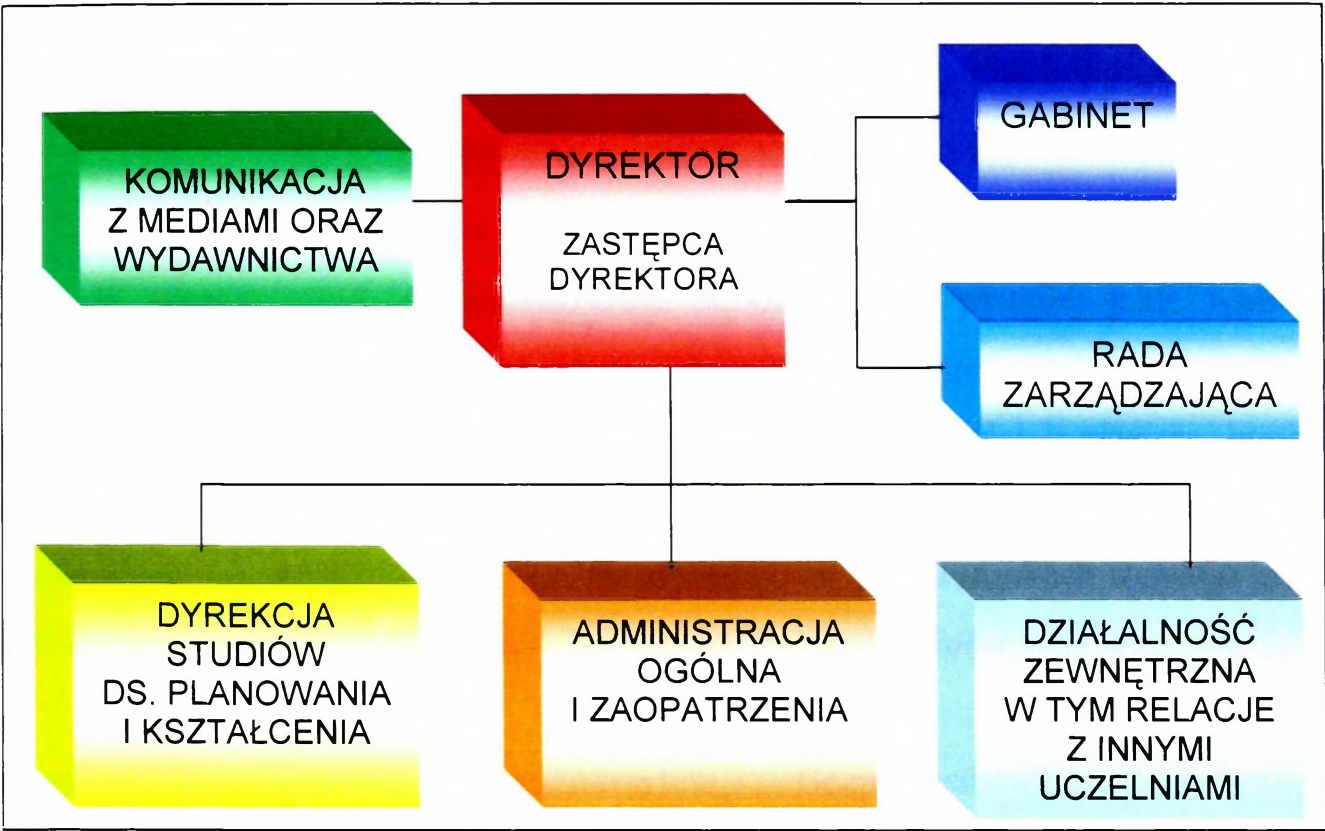
We **Francji**, oficerowie z korpusu oficerów starszych po ukończeniu 35 roku życia w celu kontynuowania służby na wyższych stanowiskach dowódczo-sztabowych są zobowiązani do ukończenia kursów, w uczelniach kształcenia III stopnia, realizowanych przez:

- **Instytut Wyższych Studiów Wojskowych** (Institut des Hautes Études Militaires – IHEDN);
- **Ogólnowojskowe Kolegium Obrony** (Collège Interarmées de Défense – CID).

Instytut Wyższych Studiów Wojskowych powstał w 1949 r. (struktura instytutu – patrz rys. 4). Podlega premierowi, który zatwierdza kierunek kształcenia i tematykę studiów. Instytutem kieruje Dyrektor w stopniu generała. Działalność IHEDN obejmuje 4 główne obszary:

- kształcenie kadr krajowych na kursach na szczeblu regionalnym i centralnym,
- wymianę międzynarodową (organizowanie kursów wojskowych z udziałem słuchaczy z innych państw),
- propagowanie ducha obrony poprzez organizowanie seminariów dla młodzieży i studentów, seminariów dla słuchaczy studiów magisterskich i doktoranckich w dziedzinie obrony, seminariów dotyczących wywiadu ekonomicznego dla szefów przedsiębiorstw prywatnych oraz specjalistycznych dla dziennikarzy i reprezentantów lokalnych władz,
- animację debat z dziedziny obrony (kolokwia, dyskusje i publikacje na łamach czasopisma „Athena”).

Trwające 9-miesięcy kursy krajowe odbywają się w Paryżu. Ich celem jest zapoznanie kursantów z problematyką wojskową kraju, z uwzględnieniem relacji państw sojusznicznych i potencjalnych wrogów. Dla kandydatów mieszkających poza Paryżem organizowane są w ciągu roku 4 kursy regionalne. W każdym z nich uczestniczy grupa 80 – 90 słuchaczy wojskowych i cywilnych w wieku od 35 do 50 lat.

Rys. 4. Struktura organizacyjna IHEDN

Program kursów w CID obejmuje studia operacyjne, ogólne studia obrony oraz studia fakultatywne i wykłady poświęcone charakterystyce rodzajów wojsk. Podczas kursów największy nacisk jest położony na kwestie obronne dotyczące działalności państw europejskich oraz instytucji międzynarodowych. Dodatkowo, w ramach studiów fakultatywnych realizowana jest wymiana kursantów uczelni ze słuchaczami uczelni wojskowych innych państw.

UWARUNKOWANIA PROCESU PRZEKSZTAŁCENI SYSTEMU SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO RP

W trzecim rozdziale poszukiwano odpowiedzi na pytanie: jakie wnioski można sformułować na podstawie dotychczasowego przebiegu procesu przekształceń systemu szkolnictwa wojskowego RP? Rozdział zawiera bogatą charakterystykę uwarunkowań procesu przekształceń systemu szkolnictwa wojskowego RP, skupiając się m.in. na przewidywanych kierunkach rozwoju kraju oraz uwarunkowaniach wynikających z ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Ponadto w rozdziale zostaną przedstawione generalne założenia organizacyjno-programowe Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego opracowane przez zespół pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej.

3.1. Przewidywane kierunki rozwoju kraju

Kształcenie i doskonalenie kadr wymieniane jest współcześnie jako jeden z głównych czynników rozwoju społecznego, ekonomicznego i kulturowego. Świadczą o tym między innymi materiały studyjne i prognostyczne Polskiej Akademii Nauk. Przedstawiona w styczniu 2000 roku najwyższym władzom Rzeczypospolitej Polskiej „Strategia rozwoju Polski do roku 2020” wymienia cztery priorytety kierunkowe dla długookresowej polityki gospodarczej. Są to: utrzymywanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, modernizacja struktury produkcji, szybkie podnoszenie poziomu edukacyjnego, rozwiązywanie problemów społecznych, przede wszystkim przez ograniczanie bezrobocia i sfery ubóstwa²¹.

Autorzy „Strategii rozwoju Polski do roku 2020” przyjętej przez zdecydowaną większość członków Prezydium PAN uważają, że „w świetle tej

²¹ *Strategia rozwoju Polski do roku 2020. Synteza ogólnych uwarunkowań rozwojowych*. Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2000, s. 11.

diagnozy oraz prognoz światowych i studiów nad przyszłością pewne procesy i tendencje możemy już dziś uznać za niemal pewne. Są to m.in.:

- zaostrzenie konkurencji rynkowej w skali światowej jako wynik globalizacji gospodarki;
- dalszy szybki rozwój cywilizacji informacyjnej – społeczeństwa informacyjnego;
- dalszy wzrost roli nauki i innowacji w społeczeństwie przyszłości;
- rosnące znaczenie kwalifikacji i jakości czynnika ludzkiego;
- zmianę charakteru pracy w wyniku rewolucji technologicznej i spowodowane tym zmniejszanie się ogólnego popytu na pracę;
- intensywne powstawanie nowych zawodów, powodujące przyspieszoną dezaktualizację dotychczasowej wiedzy i kwalifikacji; wśród dziedzin, jakie w głównej mierze będą dynamizować rozwój gospodarki światowej w najbliższym dwudziestoleciu, można wymienić dziedziny związane z rozwojem technologii informacyjnych i internetowych, z obsługą firm i z wykorzystaniem czasu wolnego, ochroną zdrowia i środowiska;
- wzrost zagrożeń środowiska naturalnego (ocieplenie klimatu, anomalie pogodowe, pogorszenie bilansu wody);
- starzenie się ludności w krajach rozwiniętych;
- wzrost roli organizacji pozarządowych w stosunkach międzynarodowych;
- zwiększenie się roli metropolii przy tendencji do peryferyzacji wielu obszarów²².

W dalszej części cytowanej „Strategii ...” wielokrotnie podkreślana jest doniosła rola edukacji. Mówi się wprost o ofensywie w tym zakresie. *„Nie można zmodernizować gospodarki bez zasadniczej modernizacji stanu kwalifikacji i wiedzy społeczeństwa. Stąd kluczowe znaczenie ma podjęcie ofensywy edukacyjnej. Powinna ona być ukierunkowana nie tylko na rozwój i wzbogacenie wiedzy i osobowości ludzi młodych, ale i na odnowienie kwalifikacji całego społeczeństwa, w tym również na upowszechnienie w nim postaw innowacyjnych”²³.*

²² Tamże. s. 18.

²³ Tamże. s. 26.

Trudno nie zgodzić się z takim stwierdzeniem. Warto w tym miejscu przytoczyć obszerniejsze i bardziej konkretne postulaty edukacyjne, zapewniające Polsce rozwój i należne jej miejsce w społeczności międzynarodowej. Pierwszym uderzeniem, realizowanym już począwszy od 2001 roku, powinno być przejście do intensywnego inwestowania w edukację.

Nakłady na edukację powinny wzrastać corocznie w tempie o 1,5 punktów szybszym od wzrostu PKB, tak aby osiągnąć najpóźniej w roku 2010 udział wydatków na edukację ze wszystkich źródeł (łącznie z wydatkami na ten cel w budżetach rodzin) w wysokości 6,5% PKB i 7–7,5 % w roku 2020. Powinno to umożliwić osiągnięcie standardów edukacyjnych obowiązujących w Unii Europejskiej najpóźniej w latach 2010–2012. Wymaga to rozwiązania między innymi następujących głównych problemów:

- a) upowszechnienie kształcenia wyższego. Pod względem liczby osób z wyższym wykształceniem ustępujemy 2-krotnie średniemu poziomowi krajów Unii Europejskiej. Kluczowe znaczenie z tego punktu widzenia ma objęcie do roku 2010 co najmniej 65% młodzieży w wieku szkoły średniej kształceniem kończonym maturą, a do roku 2020 – co najmniej 75% tego rocznika. Powinno to pozwolić na zwiększenie liczby młodzieży kontynuującej naukę na szczeblu wyższym do 35–40% danego rocznika w roku 2010 i do 40–45% w roku 2020. Chodzi jednak przy tym nie o sam wzrost ilościowy, ale o nową jakość kształcenia;
- b) rozszerzenie systemu stypendialnego oraz pomocy kredytowej dla studentów, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży ze wsi i małych miasteczek, co warunkuje zwiększenie naboru do szkół wyższych;
- c) zapewnienie większej elastyczności kształcenia w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy;
- d) wprowadzenie nowych i rozszerzenie istniejących form kształcenia i odnawiania kwalifikacji osób dorosłych, już uczestniczących w życiu zawodowym, tak aby do roku 2010 co najmniej 1/3 pracujących uczestniczyła w odnowieniu kwalifikacji. Istotną rolę w tym powinien spełnić również rozwój interaktywnego kształcenia z wykorzystaniem

współczesnych środków infrastruktury informacyjnej, a szczególnie Internetu.

- e) zapoczątkowanie objęciem kadr nauczycielskich kompleksowym programem doskonalenia kwalifikacji w systemie kształcenia ustawicznego, zwłaszcza w dziedzinie wiedzy informatycznej, czemu powinno towarzyszyć znaczne podniesienie relatywnego poziomu płac i wynagrodzeń nauczycieli. Dla realizacji tych zadań powinno się rozważyć utworzenie Narodowego Funduszu Modernizacji Edukacji i Rozwoju Wiedzy Informatycznej”²⁴.

3.2. Współczesne zagrożenia i gwarancje bezpieczeństwa

Jednym z najważniejszych uwarunkowań perspektywicznego modelu kształcenia ustawicznego kadry dla potrzeb szeroko pojętej obronności stają się nowe, dotychczas nie spotykane zagrożenia bezpieczeństwa lokalnego, narodowego i międzynarodowego. To one zmuszają do ciągłego poszukiwania skutecznych gwarancji utrzymania pokoju i skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom. Ludzie bowiem mają niezbywalne prawo czuć się bezpiecznie i domagać się gwarancji w tym zakresie od władz państwowych i samorządowych wszystkich szczebli demokratycznego państwa.

Ważnym czynnikiem zapewniającym owe poczucie bezpieczeństwa jest zdolność obronna Sił Zbrojnych RP, bezpośrednio zależna od poziomu wykształcenia kadry. Dlatego też przyszły model przygotowywania kadr dla potrzeb obronności musi uwzględniać także powstające i ciągle zmieniające się zagrożenia. Wynika stąd, iż system szkolnictwa wojskowego musi być elastyczny, otwarty na zmiany i ciągle doskonalący się.

Opracowana w 2003 roku nowa „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” wprawdzie dopiero na ostatnim miejscu wymienia rolę edukacji wśród czynników gwarantujących bezpieczeństwo, nie oznacza to jednak, iż jest to czynnik najmniej istotny. W dokumencie wagi państwowej,

²⁴ Tamże, s. 35–37 .

podpisywanym przez prezydenta RP, stwierdza się, że „... istotnym warunkiem demokratycznej stabilności i trwałego bezpieczeństwa państwa w świecie podlegającym przyspieszonym procesom modernizacji i globalizacji jest wykształcenie społeczeństwa. Państwo będzie tworzyć warunki do podnoszenia poziomu ogólnej edukacji społeczeństwa Polski oraz wykształcenia specjalistycznego, zapewniającego nam udział w badaniach naukowych i w światowym postępie technologicznym”.

W tym stwierdzeniu mieści się kształcenie wysokiej klasy specjalistów na potrzeby obronności i bezpieczeństwa Polski. Niezbędny jest rozwój różnych form edukacji obywatelskiej – w tym kształtowanie postaw antyterrorystycznych – aby uwrażliwić społeczeństwo na potrzeby bezpieczeństwa państwa związane z nowymi rodzajami wyzwań i zagrożeń²⁵.

Przytoczony fragment „Strategii ...” implikuje wprost kierunek myślenia i działania w procesie tworzenia perspektywicznego modelu przygotowania kadr dla potrzeb obronności.

Warto w tym miejscu podkreślić, że brak bezpośredniego zagrożenia wojennego w Europie nie zwalnia od odpowiedzialności za właściwie pojmowaną i realizowaną edukację proobronną całego społeczeństwa, stanowiącą jeden z istotnych elementów systemu przygotowania kadr dla potrzeb obronności kraju mimo posiadania przez Polskę gwarancje jako członka NATO oraz Unii Europejskiej.

Doświadczenia ostatnich konfliktów zbrojnych, w tym wojny irackiej, mają wpływ na rozszerzanie i przeobrażenia Traktatu Północnoatlantyckiego.

W sposób istotny zmienia się Unia Europejska, czego najlepszym dowodem były problemy z opracowaniem i przyjęciem Konstytucji Europejskiej. Wreszcie w korzystnym kierunku ewoluują stosunki naszego kraju z bezpośrednimi sąsiadami. Oznacza to, iż także Polska, jej społeczeństwo i gospodarka, militarny i pozamilitarny system obronny muszą się permanentnie dostosowywać do zmieniającej się sytuacji zewnętrznej i wewnętrznej.

²⁵ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, s. 19–20.

Nowe zagrożenia globalne wynikają z rozszerzania się terroryzmu międzynarodowego i proliferacji broni masowego rażenia. Nasz kraj jako członek NATO i aktywny uczestnik kampanii antyterrorystycznej jest zagrożony i może stać się obiektem ataku. Międzynarodowe organizacje przestępcze mogą dysponować w najbliższym czasie bronią masowego rażenia i balistycznymi środkami jej przenoszenia, pozwalającymi zaatakować nasze terytorium spoza obszaru Europy.

Bezpieczeństwo naszego kraju narażone jest także ze względu na tranzytowe położenie geograficzne Polski. Rozwijająca się przestępczość międzynarodowa, handel narkotykami, przemyt broni, niebezpiecznych materiałów, korupcja, pranie brudnych pieniędzy itp. stwarzają realne zagrożenia dla naszego społeczeństwa. Dlatego też należy dążyć do stabilizacji, chronić krajowe systemy mające wpływ na bezpieczeństwo, rodzimą myśl techniczną. Należy liczyć się także ze zjawiskiem migracji ludności z krajów biednych do zamożnych, z państw o ograniczonych swobodach do rozwiniętych demokracji. Zjawisko takie sprzyja zwiększonej przestępczości. Zagroza stabilizacji i pokojowemu rozwojowi społeczeństw. Może wywoływać niekontrolowane ruchy społeczne.

W świetle tych i innych nie wymienionych wyżej zagrożeń *„Siły zbrojne są zobowiązane do przygotowania i utrzymania potencjału sił ekspedycyjnych, umożliwiającego udział w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych prowadzonych na i poza terytorium Polski w ramach operacji NATO, Unii Europejskiej, a także ONZ”²⁶.*

Wynikają stąd określone implikacje, które należy przekładać na proces kształcenia i doskonalenia kadr. Konstruktorzy programów nauczania muszą umiejętnie wyciągać wnioski ze współczesnych konfliktów zbrojnych i misji pokojowych, aby poprzez odpowiednie treści wyposażać żołnierzy w niezbędny i adekwatny do zadań zespół wiadomości i umiejętności faktycznie przydatnych w służbie.

Podjęcie takie powinno odnosić się do całego systemu edukacji narodowej. Potrzebne jest wychowanie społeczeństwa do szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. J. Świniarski z filozoficznego punktu widzenia rozumie je jako

²⁶ Tamże, s. 13.

„...intencjonalne uwikłanie ludzi w dążeniu do trwania, przetrwania i rozwoju oraz zwiększania szansy na doskonalenie życia indywidualnego i społecznego, dzięki naturalnej aktywności (wojennej i pokojowej) modelowanej uniwersalnymi wartościami: prawdą, dobrem, pięknem i sprawiedliwością, wiarą, nadzieją i miłością. Inaczej, wychowanie dla bezpieczeństwa jest sposobieniem ludzi do walki (wojny) i pracy (pokoju), aby doskonalić lub stabilizować życie”²⁷.

3.3. Przewidywane kierunki rozwoju Sił Zbrojnych RP

Transformacja Sił Zbrojnych RP jest nierozłącznie związana z ich przyszłością oraz rosnącą rolą i miejscem w strukturach obronnych Unii Europejskiej i w NATO. Myślą przewodnią tego procesu jest dostosowanie ich zdolności do treści zadań wynikających z koncepcji strategicznej Sojuszu, m.in. przygotowanie ich części do działań o charakterze ekspedycyjnym, działającym jako integralny element sił połączonych i zdolnych do realizacji szerokiego spektrum zadań. Zachodzące przemiany w siłach zbrojnych powinno się postrzegać przez pryzmat dokonań i mierzyć je miarą przeobrażeń, jakie miały miejsce, jakie dokonują się dziś i jakie nastąpią w wyobrażalnej przyszłości w Europie²⁸.

Coraz mocniej ugruntowuje się pogląd, iż nowych zagrożeń nie można rozstrzygnąć tradycyjnymi metodami walki zbrojnej. Wychodząc naprzeciw nowym wyzwaniom większość państw obszaru euroatlantyckiego odchodzi od dotychczasowej filozofii ich postrzegania. Zachowując zdolność do przeciwstawiania się zagrożeniom konwencjonalnym starego typu, podejmowane są wysiłki w celu osiągnięcia niezbędnych zdolności operacyjnych, pozwalających skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom nowego typu. Wymaga to kompleksowego podejścia do przeprowadzania przyszłych operacji polegających m.in. na zintegrowanym wykorzystaniu wszystkich posiadanych instrumentów –

²⁷ A. Świniarski, *Filozoficzne podstawy edukacji dla bezpieczeństwa*, Warszawa 1999, s. 125.

²⁸ A. Wojtan, *Perspektywiczna wizja kształcenia oficerów w XXI wieku w Polsce, konferencja pod patronatem Ministra Obrony Narodowej „Tendencje transformacji strukturalnej Sił Zbrojnych w aspekcie perspektywnych potrzeb kadrowych”*, Warszawa 2004.

dyplomatycznych, polityczno-ekonomicznych, a w sytuacjach ostatecznych mechanizmów militarnej reakcji.

Przewiduje się, że poza operacjami, w których uczestniczyły jednostki WP, co oznacza operacje pokojowe, stabilizacyjne, humanitarne ratownicze po udział w wojnie w Iraku nowymi mogą być operacje:

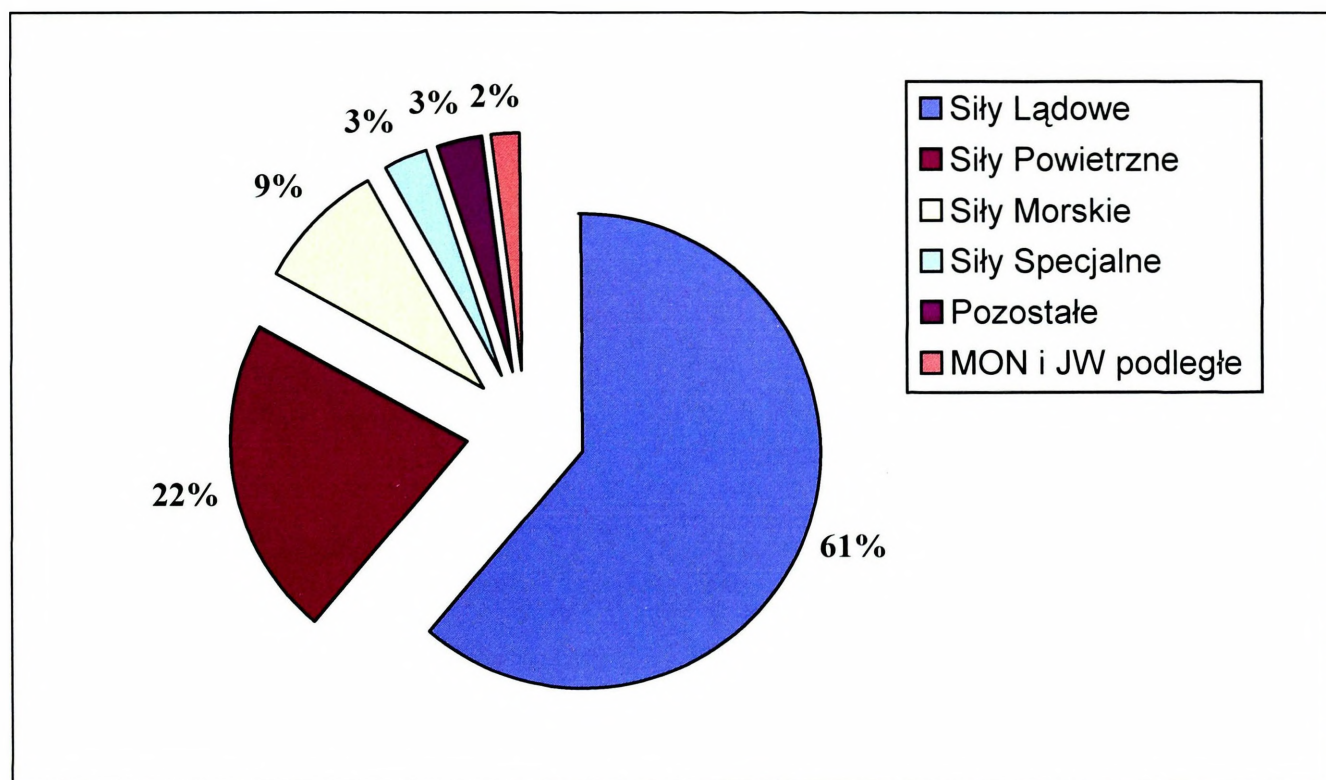
- antyterrorystyczne – w wymiarze regionalnym, subregionalnym, lokalnym;
- prewencji i likwidacji np. w postaci izolacji rejonów chorób i ich niszczenia;
- odbudowy – rejonów zniszczeń katastrof ekologicznych poprzez współpracę cywilno-wojskową.

Nowy typ jak i skala operacji wojskowych wymuszają całkowicie nowe podejście zarówno do całej sfery kwestii związanych ze strukturą organizacyjno – funkcjonalną sił zbrojnych, ich uzbrojeniem i wyposażeniem, operacyjnym użyciem, jak również do planowania, dowodzenia, zarówno w układzie narodowym, sojuszniczym jak i koalicyjnym. Wizja sił zbrojnych opracowana przez Zarząd Strategiczny Sztabu Generalnego WP w „*Studium przyszłości Sił Zbrojnych RP – 2025*”²⁹ jednoznacznie określa, iż wielkość, organizacja, wyposażenie i wyszkolenie SZ RP powinny być proporcjonalne do: przyjętego poziomu zdolności operacyjnych; przyszłych zagrożeń i szans; potencjału wojskowego Sojuszu i naszej w nim roli; możliwości spełnienia wymagań warunkujących zdolność do wspólnych działań z sojusznikami oraz efektywnego wykorzystania sił w samodzielnych operacjach (o ile przewidywane byłoby ich prowadzenie).

Niemniej jednak na powyższe uwarunkowania teoretyczne autorzy patrzą przez pryzmat realnych możliwości finansowych naszego państwa, które nie tylko determinują ich wielkość, ale również jakość (uzbrojenie, wyszkolenie, motywacja kadry poparta odpowiednią gratyfikacją finansową). Autorzy opracowania stosownie do powyższych uwarunkowań przedstawili trzy warianty transformacji Sił Zbrojnych: zachowawczy, zrównoważony oraz radykalny.

²⁹ *Studium Przyszłości Sił Zbrojnych RP – 2025*, Sztab Generalny WP, Generalny Zarząd Planowania Strategicznego, Warszawa 2003.

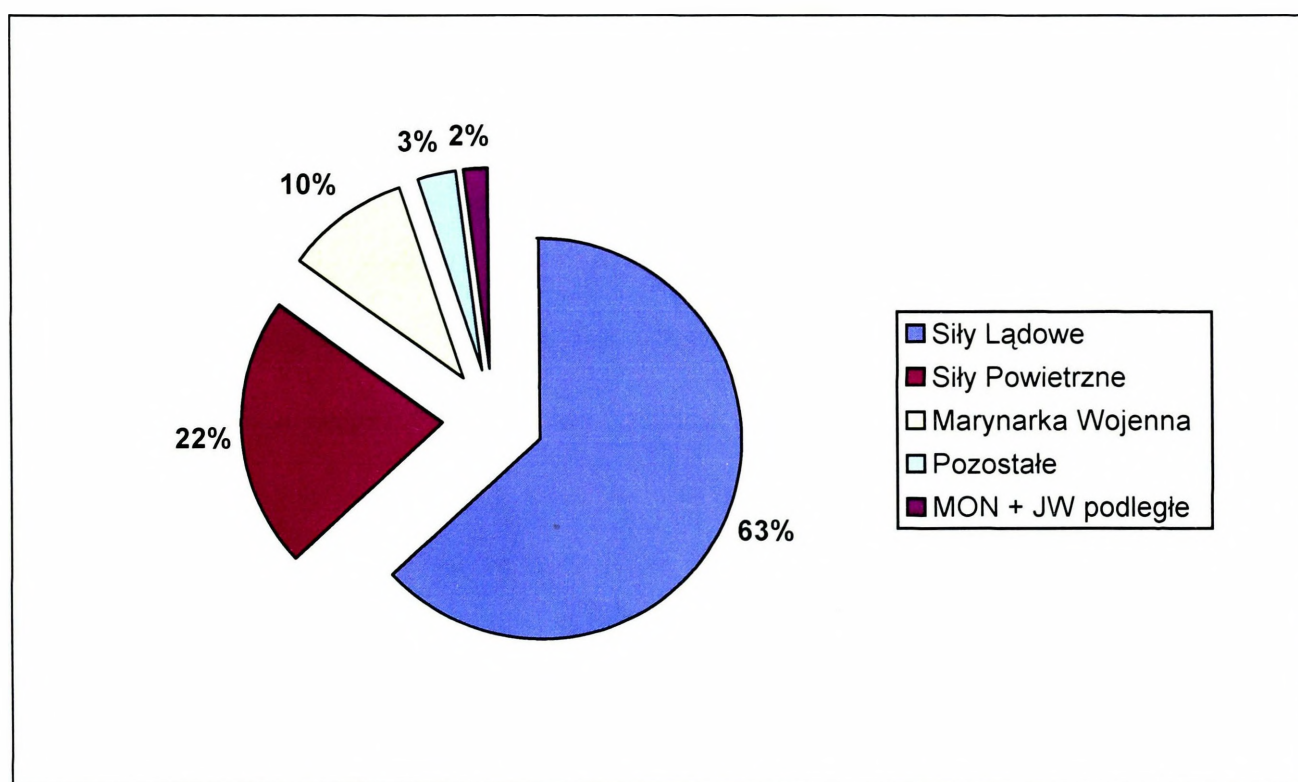
W wariancie zachowawczym zakłada się, że tempo reform sił zbrojnych będzie wolne lub zmienne, a budżet obrony będzie oscylował wokół obecnego poziomu. Przewiduje on utrzymanie części sił zbrojnych do obrony kraju w oparciu o dotychczasowe bądź modernizowane w ograniczonym zakresie oraz budowę niewielkiego nowoczesnego mobilnego komponentu, przeznaczonego przede wszystkim do obrony kraju. Przyjęto również, że postępujący proces integracji w ramach NATO i UE spowoduje zmniejszenie liczebności sił zbrojnych, tak aby do 2025 roku osiągnęły one stan 85-90 tys. żołnierzy w czasie pokoju, w tym 15–16,5 tys. oficerów. Struktura organizacyjna sił zbrojnych w tym wariancie powinna uwzględniać cztery zasadnicze komponenty, tj. siły lądowe, siły powietrzne, siły morskie oraz siły specjalne. Przybliżony udział procentowy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych przedstawia rysunek 5. Założone kierunki zmian wskazują, że w siłach zbrojnych funkcjonować będą struktury o mniejszym stopniu rozbudowy i w miarę wyrównanym poziomie nasycenia w nowoczesną technikę.

Rys. 5. Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych.

Drugi wariant, tzw. „zrównoważony” zakłada dalsze zmniejszenie stanów osobowych sił zbrojnych, ujednoczenie struktury i sprzętu wojskowego, lepsze warunki finansowania programów rozwojowych i głębszą modernizację techniczną

armii, która umożliwi osiągnięcie odpowiednich standardów i zdolności do reagowania na zagrożenia kryzysowe oraz wojenne w kraju, a także poza jego terytorium. W ten sposób powstałyby w miarę jednolite komponenty rodzajów sił zbrojnych tzn. (wojska lądowe, siły powietrzne, oraz marynarka wojenna) wyposażone w nowoczesne systemy dowodzenia i rozpoznania, broń o cechach inteligentnych, systemy rażenia informacyjnego i walki elektronicznej, nowoczesne samoloty, wielozadaniowe śmigłowce, bezzałogowe systemy rozpoznania i rażenia, korwety oraz uniwersalne pojazdy powietrzno-lądowe pozwoliłoby na dalszą redukcję stanów osobowych. Przewidywana liczebność sił zbrojnych w tym wariantcie mogłaby wynosić około 65–70 tys. żołnierzy, z czego około 11–14,5 tys. stanowisk przeznaczonych byłoby dla oficerów. Przybliżony udział procentowy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych prezentuje rysunek 6.

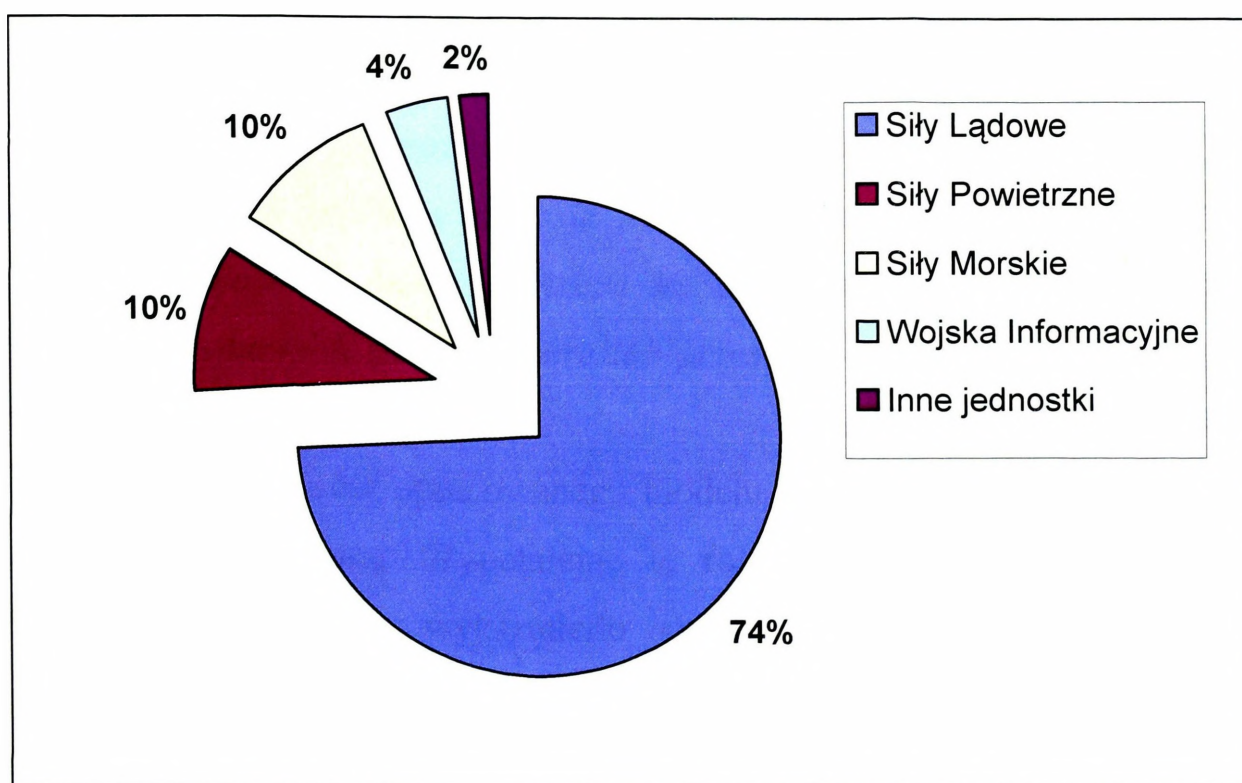

Rys. 6. Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych

Wariant „radikalny” zakłada zupełną zmianę filozofii myślenia o obronie państwa oraz dokonanie głębokiego przełomu w koncepcjach organizacyjnych i sprzętowych sił zbrojnych. W tym wariantcie przewiduje się przeniesienie walki do neutralnych przestrzeni walki, do których zaliczyć możemy cyber

i nanoprzestrzeń, możliwość wykorzystania jako broń wszystkiego, co wykracza poza sferę militarną – a może być użyte w operacjach militarnych. Zakłada się, że wszystko, co może przynieść korzyści człowiekowi może też mu szkodzić. Takie myślenie wskazuje siłom zbrojnym nową zdolność jaką powinny posiadać, tj.: zdolność zapobiegania zagrożeniom poprzez ich wyprzedzające eliminowanie.

Szansy powodzenia tego wariantu autorzy upatrują w przyjęciu strategii „przeskoku generacyjnego”. Zerwanie z przestarzałym modelem armii doby industrialnej, i w tym, z armią z poboru. Główną aktywność należy skierować na nowoczesnie zorganizowaną armię zawodową, a płaszczyźnie technicznej – na udział w programach badawczo-rozwojowych, które pozwolą na pozyskanie systemów najnowszej generacji. Tak wyposażone siły zbrojne osiągnęłyby zdolność do udziału w operacjach międzynarodowych nowego typu. Wartość bojowa zgrupowań zadaniowych, w tego typu operacjach, mierzona byłaby zdolnością pozyskania, nabywania, zdobywania, wytwarzania i stosowania informacji w odpowiednim czasie oraz wykonania szybkich precyzyjnych i rozstrzygających uderzeń. Strukturę organizacyjną sił zbrojnych w tym wariantcie tworzyłyby nadal trzy dotychczasowe rodzaje sił zbrojnych. Przybliżony udział procentowy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych - rysunek 7.

Rys. 7. Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych

Liczebność sił zbrojnych mogłaby się wahać w granicach 40–50 tys. żołnierzy zawodowych, a ostateczne określenie ich wielkości odbywałoby się równoległe z identyfikacją nowych zdolności operacyjnych i wprowadzeniem nowych, nieznanych do tej pory rodzajów uzbrojenia. Liczebność korpusu oficerskiego wahałaby się w granicach od 7–10 tys. żołnierzy.

3.4. Ogólne założenia funkcjonowania szkoły wyższej

Inspirującym źródłem wiedzy, a jednocześnie dobrym wzorem do naśladowania w poszukiwaniu perspektywicznego modelu uczelni wojskowej, jest materiał opracowany przez Komisję ds. Legislacyjnych Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich pod przewodnictwem prof. dr. hab. Jerzego Woźnickiego pod tytułem. *„Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego”*, przyjęty 10 marca 1998 roku przez Prezydium KRASP oraz przekazany Ministerstwu Edukacji Narodowej w celu wykorzystania przy opracowaniu nowej ustawy *„Prawo o szkolnictwie wyższym”*.

Warto przytoczyć w tym miejscu kilka najważniejszych fragmentów tego opracowania, by wyłożoną w nich istotę szkolnictwa wyższego móc odpowiednio wykorzystać w konstruowaniu modelu uczelni wojskowej. Autorzy stwierdzają, że *„Jednym z zasadniczych czynników determinujących cywilizacyjną pozycję krajów i społeczeństw jest poziom edukacji. W naszym kraju, u progu XXI wieku, edukacja narodowa powinna stać się jednym z filarów, na których opiera się strategia rozwojowa państwa. Oznacza to, że znaczenie i skalę edukacyjnych rozwiązań systemowych powinny określać przesłanki wynikające z polskiej racji stanu”*³⁰.

Zdaniem autorów opracowanego modelu „szkolnictwo wyższe stanowi oś łączącą oświatę i naukę. Wypełniając tę rolę, szkolnictwo wyższe w swym wielowiekowym rozwoju wykształciło swoją tożsamość i tradycyjne ramy działania. Znakiem firmowym szkolnictwa wyższego stał się uniwersytet rozwijający się przez całe wieki jako wspólnota profesorów i studentów,

³⁰ *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego*, red. Woźnicki J., Warszawa 1998, s.19.

współdziałających ze sobą w poszukiwaniu prawdy i dla jej szerzenia. Instytucjonalna ewolucja w szkolnictwie wyższym przyniosła wielość modeli i rozwiązań organizacyjnych. Powstały i powstają szkoły wyższe różnorodne, co do swojego profilu, skali, modelu, ustroju, zakresu zadań i jakości dzieła.

Uczelnie te różnią się od siebie zasadniczo nie tylko tradycją, charakterem bazy majątkowej, zasobami, potencjałem kadrowym i statusem kadry akademickiej, ale przede wszystkim dorobkiem i pozycją, która jest w mniejszym lub większym stopniu publicznie rozpoznawalna. W szczególności dotyczy to, z jednej strony uczelni o korzeniach osadzonych w wiekach minionych, z drugiej zaś szkół wyższych na dorobku, do których należy większość uczelni niepaństwowych, ale także wiele uczelni publicznych³¹.

Twierdzenie, że *„Szkoła wyższa to jednak także duże przedsiębiorstwo, którego działanie jest silnie uwarunkowane ekonomicznie, które musi realizować własną strategię rozwoju, przez co należy rozumieć proces własnej transformacji, tj. przekształcania się uniwersytetu dla lepszego wywiązywania się z jego społecznej misji w warunkach istniejących ograniczeń”*³² jest w gospodarce rynkowej w pełni uzasadnione. Nie może jednak w pełni odnosić się do uczelni wojskowej, a jedynie do jej tzw. części cywilnej.

*„Kształcenie na poziomie wyższym ma na celu rozwijanie osobowości człowieka i postęp społeczeństw. Oba te cele dzisiaj nie mogą być osiągnęte bez utrwalania motywacji do kształcenia ustawicznego. Jest oczywiste, że szkolnictwo wyższe warunkuje rozwój społeczeństwa. To właśnie zasada ustawicznego kształcenia przez całe zawodowe życie może stać się sposobem na rozwiązywanie wielu problemów edukacyjnych”*³³. To również jest jednym z podstawowych zadań edukacji wojskowej. Istota służby zawodowej polega m.in. na ciągłym doskonaleniu zdolności poznawczych oraz ćwiczeniu niezbędnych i specyficznych umiejętności. Zdaniem twórców modelu, do głównych trendów zmian można zaliczyć:

³¹ Tamże, s. 20.

³² Tamże, s. 21.

³³ Tamże, s. 23.

- zasadę systemowych gwarancji autonomii we wszystkich obszarach działania uczelni;
- wymóg elastyczności organizacji, rozwój mechanizmów agregacji zasobów, w tym zasobów kadrowych, kapitałowych oraz bazy materialnej zarówno w procesie kształcenia, jak i działalności badawczej i usługowej uczelni;
- łączenie finansowania ze środków publicznych z przychodami ze źródeł pozabudżetowych;
- tworzenie warunków dla rozwoju badań interdyscyplinarnych;
- zasadę integracji wiedzy w programach kształcenia wykraczającą poza jeden wyróżniony kierunek studiów;
- postulat wprowadzania dostępnych dla studentów zaawansowanych technologii kształcenia i samokształcenia³⁴.

Poza oczywistym ograniczeniem autonomii wydaje się, iż także uczelnia wojskowa powinna poddać się tak sformułowanym nowym uwarunkowaniom: „Szkolnictwo wyższe w naszym kraju ma za sobą realizowany od 1990 roku proces ewolucji, w wyniku którego pokonane zostały istotne bariery jego rozwoju. Dzisiaj docieramy jednak do nowych ograniczeń. Wśród nich są takie, które postrzegamy jako pozostające w obszarze oświaty. Istnieją oceny europejskich ekspertów, że szkolnictwo podstawowe i średnie stało się w krajach rozwiniętych najłabszym ogniwem systemu edukacyjnego. Dlatego, jak nigdy dotąd, znaczenia nabiera teza o integralności tego systemu, którego wszystkie etapy i szczeble, od przedszkola po studia doktoranckie i kształcenie ustawiczne, powinny charakteryzować się ciągłością oraz spójnością celów, realizowanych koncepcji programowych i wymagań jakościowych”³⁵. Dotyczy to także szkolnictwa wojskowego, które zostało dwukrotnie poddane gruntownej reorganizacji w latach 1993–1995 oraz w roku 2002. Różnica polega jedynie na tym, iż liczba szkół wyższych w naszym kraju wzrosła czterokrotnie, a uczelni wojskowych zmalała czterokrotnie.

³⁴ Tamże, s. 25.

³⁵ Tamże, s. 27.

Założenia organizacyjno-programowe Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego. W myśl powyższego na uwagę zasługują założenia organizacyjno-programowe Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego opracowane przez zespół pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej pod przewodnictwem płk. prof. Piotra Sienkiewicza.

Misja takiej uczelni, zdaniem autorów, obejmowałaby wszystkie obszary funkcjonowania państwa związane z jego bezpieczeństwem, a nie tylko zakres działania resortu obrony narodowej i potrzeby sił zbrojnych. Zakłada się, że Uniwersytet Bezpieczeństwa Narodowego będzie stworzony jako publiczna szkoła wyższa na bazie i zasobach środków publicznych, tj. państwowych i komunalnych, poprzez przekazanie jej majątku Skarbu Państwa i majątku samorządu terytorialnego.

Infrastruktura uniwersytetu, powstałego w drodze integracji Akademii Obrony Narodowej, Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Wyższej Szkoły Policji i ewentualnie Wojskowej Akademii Technicznej, z siedzibą w Warszawie i filią w Szczytnie, jest w stanie zapewnić bardzo dobre warunki dydaktyczne i socjalno-bytowe dla około dwunastu tysięcy studentów. Proces integracji wymienionych uczelni nie wymaga nakładów finansowych i celowych dotacji budżetowych. Powstaje nawet możliwość zbycia części posiadanego majątku, atrakcyjnego dla jednostek administracyjnych i gospodarczych.

Podstawowe zadania Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego, obejmujące kształcenie młodzieży, kandydatów na żołnierzy zawodowych i żołnierzy zawodowych, a także kadry różnego szczebla administracji państwowej i samorządowej, byłyby realizowane w następujących formach:

- studia magisterskie jednolite i dwustopniowe (stacjonarne niestacjonarne),
- studia podyplomowe,
- studia doktoranckie,
- wyższe kursy specjalistyczne.

Uniwersytet prowadziłby ponadto badania naukowe, głównie w obszarze bezpieczeństwa narodowego i obronności państwa, a także realizowałby kształcenie kadry naukowej. Kierunki studiów właściwe dla misji nowej uczelni to:

- bezpieczeństwo narodowe,
- politologia i stosunki międzynarodowe,
- ekonomia i zarządzanie,
- prawo i administracja,
- fizyka techniczna i chemia.

Stworzenie ponadresortowej uczelni w omawianym kształcie pozwala na zintegrowanie rozproszonej działalności edukacyjnej w obszarze bezpieczeństwa narodowego, stworzenie spójnego i trwałego elementu w systemie edukacji narodowej, a także umożliwia prowadzenie studiów międzywydziałowych. Do innych istotnych zalet zaprojektowanego rozwiązania należy zaliczyć:

- możliwość racjonalnego zaprojektowania i utworzenia takiej struktury organizacyjnej uniwersytetu, która nie będzie obciążona błędami organizacyjnymi obecnie integrowanych uczelni obu resortów, będącymi wynikiem niekorzystnej tradycji lub układów personalnych;
- możliwość utworzenia dużych i silnych potencjałów dydaktycznych i materialnych wydziałów, zlokalizowanych w większości w jednym mieście, co zapewnia lepszą jakość kształcenia studentów oraz daje szansę na kształcenie doktorantów, a także rozwój działalności naukowej;
- stworzenie szerokich możliwości współpracy z innymi uczelniami, z organami administracji państwowej, z jednostkami organizacyjnymi MON i MSWiA (wojskiem, policją, strażą graniczną, strażą pożarną itp.) oraz wybitnymi specjalistami i autorytetami w sprawach politycznych, gospodarczych, społecznych, a także w dziedzinie nauk technicznych.

W procesie identyfikacji lub samoidentyfikacji uczelni powinno się odpowiedzieć na trzy podstawowe pytania:

1. Jakie będą, lub, jakie są relacje szkoły ze społeczeństwem, w tym ze środowiskiem społecznym, gospodarczym i publicznym?

2. Jaki będzie cel funkcjonowania instytucji, jaką jest szkoła wyższa?
3. Jaki ma być pożądany kształt uniwersytetu, do którego ma on zdążać w swoim rozwoju?

Sformułowanie odpowiedzi na te trzy fundamentalne pytania pozwala określić misję uczelni, która wiąże się z wypełnianiem służby publicznej i działaniem na rzecz rozwoju społecznego, ekonomicznego i kulturalnego w skali kraju; tożsamość, zaznaczając te elementy, które odróżniają uczelnię od innych i podkreślają wartości będące podstawą jej powoływania, a następnie pokazać idealny obraz, podkreślając te cechy uczelni, które faktycznie posiada oraz te, które zamierza osiągnąć w przyszłości.

Model uniwersytetu, zawarty w jego określonej misji, pozwala na ocenę jego słabych i mocnych stron, a także szans i zagrożeń ze strony świata zewnętrznego. Daje to podstawę do wyznaczania strategii rozwoju, celów strategicznych oraz dróg ich osiągnięcia.

W procesie identyfikacji przyszłego Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego i próby określenia jego misji należy podkreślić, że już sama jego nazwa wynika z obecnych i przyszłych potrzeb edukacyjnych oraz wskazuje na zakres jego działalności, którym jest bezpieczeństwo narodowe. Obejmuje ono bowiem problemy gospodarcze, polityczne, społeczne, publiczne i militarne, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Głównym celem takiej uczelni byłoby zapewnienie wysokiego poziomu wykształcenia studentów, którzy jako absolwenci będą podejmowali pracę zawodową w organach administracji państwowej i samorządowej, odpowiedzialnych za prowadzenie działalności politycznej i gospodarczej, odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz w organach, instytucjach i jednostkach odpowiedzialnych za bezpieczeństwo militarne³⁶.

³⁶ *Model Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego w systemie szkolnictwa wojskowego XXI wieku*, Opracowanie zespołowe AON pod przewodnictwem płk. prof. dr. hab. inż. P. Sienkiewicza, Warszawa 2001.

3.5. Uwarunkowania wynikające z ustawy prawo o szkolnictwie wyższym

Wpisanie wyższego szkolnictwa wojskowego w jednolity system edukacji narodowej wyrażony ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym implikuje spełnienie przez uczelnie wojskowe warunków kadrowych, programowych oraz organizacyjnych. I tak w zakresie uwarunkowań:

1. **Kadrowych:** Uczelnie aby mogła prowadzić kierunek studiów (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie warunków, jakie muszą spełnić jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia):

- **w zakresie utworzenia i prowadzenia studiów pierwszego stopnia,** podstawowe jednostki organizacyjne muszą zatrudniać na podstawie mianowania co najmniej 3 nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy dr hab., w tym co najmniej dwóch posiadających dorobek naukowy w zakresie danego kierunku studiów i co najmniej jednego posiadającego dorobek w dziedzinie nauki związanej z danym kierunkiem studiów oraz zatrudnia co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora, w tym co najmniej pięciu posiadających dorobek naukowy w zakresie danego kierunku studiów i co najmniej jednego posiadającego dorobek naukowy związany z danym kierunkiem studiów.
- **w zakresie utworzenia i prowadzenia studiów drugiego stopnia,** podstawowe jednostki organizacyjne uczeni muszą zatrudniać na podstawie mianowania przynajmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy dr hab., reprezentujących specjalności wchodzące w zakres danego kierunku studiów, w tym co najmniej pięciu posiadających dorobek naukowy w zakresie danego kierunku studiów oraz co najmniej jednego nauczyciela akademickiego posiadającego dorobek w dziedzinie nauki związanej z danym kierunkiem studiów, a także zatrudnienie co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień

naukowy doktora spośród których co najmniej czterech posiada dorobek naukowy w zakresie danego kierunku studiów oraz dwóch w zakresie dziedziny nauki związanej z danym kierunkiem studiów.

2. Programowych:

- warunkiem prowadzenia studiów podyplomowych przez uczelnie jest realizacja studiów podstawowych w ramach prowadzonych kierunków studiów (art. 8 ust. 6);
- Rada Główna Szkolnictwa Wyższego, jako organ przedstawicielski szkolnictwa wyższego, przedstawia propozycję nazw kierunków studiów oraz standardów kształcenia wszystkich kierunków studiów (art.45 ust. 2). Wyraża również opinie w sprawach tworzenia, przekształcenia, zniesienia i zmiany nazwy uczelni wyższych.

3. Organizacyjnych:

- wszystkie wyższe uczelnie w Polsce nadzorowane są przez Ministra Edukacji Narodowej (art.33). W stosunku do uczelni wojskowych nadzór ten sprawowany jest przez MON (art.33, pkt 2 ppk.1);
- każda uczelnia, w tym wojskowa może utworzyć poza swoją siedzibą zamiejscowe: filię, wydział, ośrodek dydaktyczny - *w przypadku uczelni wojskowej taką decyzję podejmuje MON* (art.85);
- koszty funkcjonowania uczelni wojskowej pochodzą ze środków przeznaczonych na obronę narodową (art. 94, pkt 3), a w zakresie kształcenia studentów cywilnych z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- **liczba studentów studiujących na studiach stacjonarnych nie może być mniejsza od liczby studiujących na studiach niestacjonarnych (art. 163, pkt 2).**

Dodatkowo ustawa wprowadziła wymogi związane z nazewnictwem uczelni:

1. **Uniwersytet** może być używany w nazwie uczelni posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora w co najmniej dwunastu dyscyplinach, w tym przynajmniej po dwa w dziedzinach nauk:

humanistycznych lub społecznych, matematycznych lub fizycznych, biologicznych lub chemicznych oraz prawnych lub ekonomicznych.

2. **Uniwersytet techniczny** może być używany w nazwie uczelni posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora, w co najmniej dwunastu dyscyplinach w zakresie nauk technicznych i nauk pokrewnych.
3. **Wyraz „uniwersytet”** uzupełniony innym przymiotnikiem lub przymiotnikami w celu określenia profilu uczelni może być używany w nazwie uczelni, której podstawowe jednostki organizacyjne posiadają, co najmniej, sześć uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora, w tym co najmniej cztery w zakresie nauk objętych profilem uczelni.
4. **Politechnika** może być używana w nazwie uczelni, której jednostki organizacyjne posiadają uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora co najmniej w sześciu dyscyplinach, w tym co najmniej cztery w zakresie nauk technicznych.
5. **Akademia** może być używana w nazwie uczelni, której jednostki organizacyjne posiadają, co najmniej dwa uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora.

Ponadto wyróżnić należy uwarunkowania wynikające z Ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych:

1. Każdy oficer musi posiadać wykształcenie drugiego stopnia (art.10,pkt.1).
2. Źródłami pozyskiwania kadr oficerskich dla sił zbrojnych są (art.10,pkt1.):
 - wyższe szkoły wojskowe, kształcące studentów (podchorążych), nadające tytuł zawodowy magistra oraz promujące do stopnia wojskowego podporucznika,
 - wyższe uczelnie cywilne, których absolwenci z tytułem zawodowym magistra odbywają przeszkolenie wojskowe w Studium Oficerskim i są promowani na pierwszy stopień oficerski.

OCENA OBECNEGO STANU SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO

Wyższe szkolnictwo wojskowe stanowi integralną część Sił Zbrojnych RP, a jednocześnie znaczący element systemu edukacji narodowej. Podstawowym zadaniem wyższego szkolnictwa wojskowego jest zapewnienie profesjonalnego przygotowania kandydatów na oficerów oraz permanentne ich dalsze kształcenie, a także szkolenie rezerw osobowych. Obecnie wyższe szkolnictwo wojskowe, obejmuje: 3 akademie wojskowe o charakterze uczelni wojskowo-cywilnych oraz 2 wyższe szkoły oficerskie.

W rozdziale czwartym poszukiwano odpowiedzi na pytanie: jakie wnioski można sformułować na podstawie dotychczasowego przebiegu procesu przekształceń systemu szkolnictwa wojskowego RP? Kolejne pytanie dotyczyło tego, czy kierunki rozwoju szkolnictwa wojskowego w RP są zbieżne z tendencjami światowymi oraz na ile zapewniają potrzeby przyszłości?

4.1. Struktura i zadania wyższego szkolnictwa wojskowego

Szczegółowa struktura wyższego szkolnictwa wojskowego przedstawia się następująco:

1. Akademie Wojskowe: Akademia Obrony Narodowej w Warszawie, Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni.
2. Wyższe Szkoły Oficerskie: Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych we Wrocławiu, Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie.

Zadania w zakresie kształcenia językowego żołnierzy zawodowych realizuje Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych (WSNJO) w Łodzi oraz wyższe szkoły wojskowe.

Głównym zadaniem szkół wojskowych jest przygotowanie oraz doskonalenie dowódców i specjalistów wojskowych o niezbędnym zakresie wiedzy

ogólnej i fachowej oraz umiejętnościach zawodowych, które zapewnią skuteczne pełnienie funkcji dowódczych i specjalistycznych zarówno w działaniach bojowych, jak i podczas pokojowego funkcjonowania Sił Zbrojnych.

W zależności od statusu szkoły wojskowej realizowane są następujące szczegółowe zadania:

- kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych, w tym absolwentów cywilnych uczelni wyższych,
- doskonalenie zawodowe żołnierzy zawodowych,
- szkolenie rezerw osobowych.

Ponadto w akademiach wojskowych, ze względu na zmianę ich charakteru i profilu kształcenia z wojskowego na wojskowo-cywilny, prowadzone są na wszystkich poziomach studia dla osób cywilnych.

4.1.1. Kierunki studiów realizowane w akademiach wojskowych i w wyższych szkołach wojskowych

Akademie wojskowe i wyższe szkoły oficerskie łącznie realizują kształcenie na 22 kierunkach studiów (patrz tabela 1). Cztery z nich powtarzają się w następujących uczelniach:

- WAT oraz AMW - kierunek mechanika i budowa maszyn;
- WAT i WSOSP - kierunek lotnictwo i kosmonautyka;
- WAT i WSOWLąd. - kierunek zarządzanie i marketing;
- AON i AMW - kierunek zarządzanie i dowodzenie (kierunek zarządzanie i dowodzenie oraz zarządzanie i marketing są kierunkami, które są w trakcie wygaszania. Nowe rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie nazw kierunków studiów uwzględnia tylko kierunek zarządzanie).

Tabela 1. Kierunki studiów³⁷ realizowane w akademiach wojskowych i w WSO

Lp.	Uczelnia wojskowa	Nazwa kierunku studiów	Nazwa wydziału realizującego
1.	AON	Bezpieczeństwo narodowe	Wydział Strategiczno-Obronny
2.		Ekonomia	Wydział Strategiczno-Obronny
3.		Zarządzanie i dowodzenie *	Wydział Wojsk Lądowych
4.		Lotnictwo*	Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
5.		Historia	Instytut Nauk Humanistycznych
6.		Europeistyka	Instytut Nauk Humanistycznych
7.	AMW	Zarządzanie i dowodzenie*	Wydział Dowodzenia i Bezpieczeństwa Morskiego
8.		Stosunki międzynarodowe	Wydział Dowodzenia i Bezpieczeństwa Morskiego
9.		Nawigacja	Wydział Nawigacji i Uzbrojenia Okrętowego
10.		Mechanika i budowa maszyn	Wydział Mechaniczno-Elektryczny
11.	WAT	Informatyka	Wydział Cybernetyki
12.		Zarządzanie i marketing	Wydział Cybernetyki
13.		Elektronika i telekomunikacja	Wydział Elektroniki
14.		Geodezja i kartografia	Wydział Inżynierii, Chemii i Fizyki Technicznej
15.		Budownictwo	Wydział Inżynierii, Chemii i Fizyki Technicznej
16.		Chemia	Wydział Inżynierii, Chemii i Fizyki Technicznej
17.		Fizyka techniczna	Wydział Inżynierii, Chemii i Fizyki Technicznej
18.		Mechanika i budowa maszyn	Wydział Mechaniczny
19.		Mechatronika/ Lotnictwo i Kosmonautyka	Wydział Mechatroniki
20.	WSOWLąd	Zarządzanie i Marketing	Współpraca z Politechniką Wrocławską
21.	WSOSP	Lotnictwo i Kosmonautyka	Współpraca z Politechniką Warszawską

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności dydaktyczno-naukowej wyższych szkół wojskowych.

³⁷ Kierunki studiów oznaczone w tabeli -*nie znajdują się na liście kierunków studiów określonych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Rozporządzenie MNiSW z dn. 13. 06. 2006 r.). Kierunki studiów oznaczone -* realizowane są jednak zgodnie z decyzją MON, w porozumieniu z MNiSW – aktualnie kierunki w trakcie wygaszania.

Wszystkie podane powyżej kierunki realizowane są przez dwanaście wydziałów trzech akademii wojskowych oraz dwie wyższe szkoły oficerskie, które realizują kierunki we współpracy z uczelniami cywilnymi.

4.1.2. Kwalifikacje Kadry Szkolnictwa Wojskowego

Uczelnie wojskowe zatrudniają łącznie 133 profesorów, 153 doktorów habilitowanych oraz 677 doktorów. Należy nadmienić, iż dla części samodzielnych cywilnych pracowników naukowych praca w uczelni wojskowej jest zajęciem dodatkowym poza ich macierzystą uczelnią. Obecny stan kwalifikacji kadry naukowo-dydaktycznej w wyższym szkolnictwie wojskowym przedstawia tabela 2.

Akademia Obrony Narodowej prowadzi studia na sześciu kierunkach, tj. bezpieczeństwo narodowe, ekonomia, zarządzanie i dowodzenie, lotnictwo, europeistyka i historia, z czego cztery znajdują się w wykazie MNiSW (bezpieczeństwo narodowe, ekonomia, europeistyka i historia), natomiast zarządzanie i dowodzenie oraz lotnictwo są kierunkami poza wykazem i powinny być wygaszone.

Do zabezpieczenia kształcenia na tych kierunkach akademia posiada 59 samodzielnych pracowników naukowych, z czego 43 w naukach wojskowych.

Wojskowa Akademia Techniczna prowadzi dziesięć kierunków studiów: informatyka, zarządzanie i marketing, elektronika i telekomunikacja, geodezja i kartografia, budownictwo, fizyka techniczna, mechanika i budowa maszyn, mechatronika, inżynieria materiałowa oraz lotnictwo i kosmonautykę. Wszystkie one znajdują się na wykazie kierunków określonych przez MNiSW.

Akademia zatrudnia 161 samodzielnych pracowników naukowych, z czego 133 w naukach technicznych. Taki potencjał naukowy zapewnia prowadzenie wszystkich kierunków studiów zgodnie z wymaganiami ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”.

Tabela 2. Liczba samodzielnych pracowników naukowych uczelni wojskowych

Uczelnia Dziedziny naukowe	Stan na koniec roku akademickiego 2005/2006					
	Profesor		doktor habilitowany		doktor	
	żoł. zaw.	prac. woj.	żoł. zaw.	prac. woj.	żoł. zaw.	prac. woj.
Akademia Obrony Narodowej	1	27	13	18	107	24
Nauki wojskowe	1	22	12	8	96	10
Nauki techniczne					1	
Nauki humanistyczne		3	1	7	6	4
Nauki medyczne					1	
Nauki ekonomiczne		2		2	1	7
Nauki inne				1	3	3
Wojskowa Akademia Techniczna	1	78	6	76	93	281
Nauki wojskowe				5	3	9
Nauki techniczne	1	67	6	59	86	225
Nauki humanistyczne		3		2	1	15
Nauki ekonomiczne				3		2
Nauki chemiczne		6		4	2	9
Nauki fizyczne					1	4
Nauki matematyczne		2		3		16
Nauki o kulturze fizycznej						2
Nauki o ziemi						1
Akademia Marynarki Wojennej	1	19	13	15	60	23
Nauki wojskowe		5	2	7	17	7
Nauki techniczne	1	12	8	4	38	12
Nauki humanistyczne		2	3	4	5	4
Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych		2	2	5	35	20
Nauki wojskowe					19	2
Nauki techniczne				2	6	2
Nauki humanistyczne			2	1	3	2
Nauki ekonomiczne		2		2	1	11
Nauki inne					6	3
Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych		4	1	2	28	6
Nauki wojskowe		1			15	3
Nauki techniczne		3	1	2	6	1
Nauki humanistyczne					4	1
Nauki ekonomiczne					1	1
Nauki prawnicze					1	
Nauki wychowania fizycznego					1	
Ogółem szkolnictwo wojskowe	3	130	37	116	323	354

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności dydaktyczno-naukowej wyższych szkół wojskowych.

Akademia Marynarki Wojennej prowadzi studia na czterech kierunkach, tj.: zarządzanie i dowodzenie, stosunki międzynarodowe, nawigacja oraz mechanika i budowa maszyn.

Trzy z nich znajdują się na liście kierunków określonych przez MNiSW, a jeden poza wykazem (zarządzanie i dowodzenie). Do zabezpieczenia realizacji tych kierunków akademia zatrudnia 48 samodzielnych pracowników naukowych, w tym 25 w naukach technicznych. Oznacza to, że akademia posiada odpowiednie zabezpieczenie kadrowe do realizacji kształcenia na poziomie magisterskim zgodnie z ustawą „Prawo o szkolnictwie wyższym”.

WSO Wojsk Lądowych zatrudnia 9 samodzielnych pracowników naukowych z tego: 4 w naukach ekonomicznych, 3 w naukach humanistycznych, 2 w naukach technicznych. Przy takim stanie zatrudnienia samodzielnych pracowników naukowych WSOWLąd. nie posiada zabezpieczenia kadrowego do prowadzenia samodzielnie kierunku studiów zarządzanie i marketing na poziomie studiów drugiego stopnia. Dodatkowo należy podkreślić, iż zgodnie z ustawą „Prawo o szkolnictwie wyższym” uczelnia nie może prowadzić tego kierunku, jak jest to realizowane dotychczas, w afiliacji programowej z Politechniką Wrocławską, która zapewnia absolwentom ukończenie studiów drugiego stopnia i uzyskanie tytułu zawodowego magistra.

WSOSP zatrudnia 7 samodzielnych pracowników naukowych, w tym 6 w naukach technicznych oraz 1 w naukach wojskowych. Taki stan samodzielnych pracowników naukowych pozwala zapewnić kształcenie na poziomie studiów pierwszego stopnia, natomiast nie zabezpiecza kształcenia na poziomie magisterskim na kierunku lotnictwo i kosmonautyka (część samodzielnych pracowników naukowych jest zatrudniona na drugim etapie) . Stąd też studenci WSOSP odbywają równoległe studia magisterskie na Politechnice Warszawskiej przez co dyplom ukończenia wyższych studiów magisterskich uzyskują na uczelni cywilnej. Forma studiów równoległych, podobnie jak w WSOWLąd., zgodnie z „Prawem...” nie może być realizowana.

4.1.3. Aktualny stan studentów akademii wojskowych i wyższych szkół oficerskich oraz koszty utrzymania wyższego szkolnictwa wojskowego.

W akademiach wojskowych realizowane są trzy poziomy studiów: zawodowe, magisterskie, doktoranckie, zarówno dla żołnierzy, jak i studentów cywilnych - co jest zgodne z przyjętymi przez Polskę założeniami procesu bolońskiego, natomiast w wyższych szkołach oficerskich dwa pierwsze poziomy (przy współpracy z uczelniami cywilnymi). Należy również podkreślić, że od 2003 roku uruchomiono kształcenie w Studium Oficerskim absolwentów uczelni wyższych posiadających tytuł zawodowy magistra.

Ogólną liczbę studentów kształconych w placówkach szkolnictwa wojskowego przedstawiają tabele 3 i 4.

Tabela 3. Liczba studiujących na studiach zawodowych, magisterskich, uzupełniających, podyplomowych i doktoranckich w akademiach wojskowych.

Rodzaj studiów/uczelnia		WAT	AON	AMW	RAZEM
Stacjonarne	Żołnierze/kandydaci	140	329	216	685
	osoby cywilne	3882	613	634	5129
Niestacjonarne	żołnierze	5	0	142	147
	osoby cywilne	2665	1017	1188	4870
Razem		6692	1959	2180	10831

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności dydaktyczno-naukowej wyższych szkół wojskowych.

Tabela 4. Liczba aktualnie studiujących kandydatów na żołnierzy zawodowych w wyższych szkołach wojskowych i Studium Oficerskim.

Nazwa szkoły	ROK NAUKI					RAZEM
	I	II	III	IV	V	
WAT	140					140
AMW	45	43		56	72	216
WSOSP	51	40	36			127

WSOWLąd.	90	75		165
Studium Oficerskie w WSOWLąd.	214			214
Studium Oficerskie w WSOSP	140			140
Razem				1004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności dydaktyczno-naukowej wyższych szkół wojskowych.

Z analizy dotyczącej liczby kształconych w akademiach wojskowych i wyższych szkołach oficerskich wynika, że:

- Większość studentów akademii wojskowych to studenci cywilni, których ogólna liczba kształtuje się na poziomie ok. 10800 studentów.
- Akademia Obrony Narodowej prowadzi studia stacjonarne dla 942 studentów cywilnych i wojskowych. „Prawo o szkolnictwie wyższym” nakłada na uczelnie publiczne obowiązek utrzymania proporcji pomiędzy liczbą studentów stacjonarnych i niestacjonarnych w stosunku 1:1.
- Wojskowa Akademia Techniczna kształci tylko 140 kandydatów na żołnierzy zawodowych natomiast pozostałych 6552 to studenci cywilni.
- Akademia Marynarki Wojennej kształci 358 kandydatów na żołnierzy zawodowych oraz żołnierzy zawodowych i 1822 studentów cywilnych.
- Wyższe szkoły oficerskie prowadzą tylko kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych w ogólnej liczbie 292 słuchaczy na studiach podstawowych, z czego: Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych -165 słuchaczy, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych - 127 słuchaczy. Dodatkowo wyższe szkoły oficerskie kształcą 354 kandydatów na żołnierzy zawodowych w Studium Oficerskim – absolwentów uczelni wyższych.

Koszty utrzymania wyższego szkolnictwa wojskowego w 2006 roku osiągnęły poziom 224 mln PLN (szczegółowe dane zawiera tabela 5).

Tabela 5. Nakłady finansowe MON na wyższe szkolnictwo wojskowe w 2006r.

Lp.	Nazwa uczelni	Koszt
1	Akademia Obrony Narodowej	42,8
2	Wojskowa Akademia Techniczna	49,6
3	Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych	67,2
4	Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych	26,1
5	Akademia Marynarki Wojennej	35,6
Razem AW i WSO		221,3
1	Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych	2,7
OGÓŁEM		224

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DKiSzW

Wyższe szkolnictwo wojskowe finansowane jest z kilku źródeł: MON, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (na prowadzone badania) oraz z działalności gospodarczej. **Dotacja MON jest najpoważniejszym źródłem finansowania dla akademii wojskowych.** Wydatki MON ponoszone na utrzymanie wyższego szkolnictwa wojskowego w 2006 roku wynoszą łącznie 224 mln zł. Najwięcej środków finansowych przeznaczają się na: WSOWLąd. (67,2 mln zł) oraz WAT (49,6 mln zł).

4.2. System kształcenia i doskonalenia zawodowego oficerów

Aktualnie jednym ze źródeł pozyskiwania kadr oficerskich na potrzeby Sił Zbrojnych RP jest Studium Oficerskie kształcące absolwentów uczelni wyższych posiadających tytuł zawodowy magistra. Program kształcenia Studium składa się z trzech etapów – podstawowego trwającego ok. 5 tygodni, wstępnej specjalizacji zawodowej trwającej ok. 14 tygodni, specjalizacji zawodowej trwającej ok. 27 tygodni. Cały proces kształcenia realizowany w Studium Oficerskim kończy się egzaminem na oficera.

Drugi model kształcenia obejmuje absolwentów szkół ponad gimnazjalnych posiadających maturę, którzy są kształceni jako kandydaci na żołnierzy

zawodowych w Akademii Marynarki Wojennej na jednolitych studiach magisterskich trwających 5 lat, w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych na studiach licencjackich trwających 4,5 roku, w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych na studiach inżynierskich trwających 5 lat.

W szkołach oficerskich studia mają charakter przemienny, a podchorążowie w trakcie trwania nauki mają zapewnione kształcenie równoległe na studiach magisterskich w uczelni cywilnej, gdzie uzyskują tytuł zawodowy magistra.

Wdrożenie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz polityki kadrowej wymusiło opracowanie nowego systemu doskonalenia zawodowego kadry. System ten składa się z trzech podsystemów: podsystemu kształcenia opartego na systemie studiów magisterskich i podyplomowych realizowanych w Akademii Obrony Narodowej, Akademii Marynarki Wojennej i Wojskowej Akademii Technicznej, podsystemu kursów trwających do trzech miesięcy i prowadzonych w akademiach wojskowych, wyższych szkołach oficerskich.

Głównym założeniem systemu doskonalenia jest zapewnienie warunków do rozwoju służbowego oficerów. Każdy oficer by móc objąć wyższe stanowisko służbowe, w zależności od oceny z opinii służbowej i prognozy służbowej musi ukończyć przypisane do tego stanowiska szkolenie kursowe lub studia.

W przypadku kandydatów na stanowiska poruczników, kapitanów i podpułkowników wymagane jest ukończenie kursu dowódczego lub specjalistycznego. Progiem dla wszystkich kapitanów, którzy posiadają oceny bardzo dobre i dobre oraz prognozę na objęcie konkretnego stanowiska o stopniu etatowym majora jest ukończenie podyplomowych studiów operacyjno-taktycznych w AON i AMW, z kolei dla kandydatów na pułkowników - ukończenie podyplomowych studiów operacyjno-strategicznych i odpowiednio dla generałów studiów polityki obronnej.

4.3. Potrzeby kształcenia i doskonalenia kadr

Za podstawę wyliczeń potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego przyjęto zapisy w aktualnie obowiązujących dokumentach

normatywno-prawnych, które określają docelową wielkość Sił Zbrojnych RP. Natomiast potrzeby ilościowe będą wynikać głównie z uzupełnienia corocznych zwolnień, uzupełniania zaistniałych vacatów, zmian struktury etatowej Sił Zbrojnych RP, konieczności prowadzenia całego systemu doskonalenia zawodowego kadry (patrz tab. 6).

Porównanie stanu etatowego z ewidencyjnym wskazuje, iż w korpusie oficerskim nie trzeba zwiększać potrzeb kształcenia, gdyż aktualnie stan ewidencyjny jest porównywalny ze stanem etatowym, a liczba stanowisk tego korpusu do 2010 roku, zgodnie z Programem Rozwoju Sił Zbrojnych, będzie się kształtować na poziomie 27 500 stanowisk.

Tabela 6. Roczne potrzeby w zakresie kształcenia kandydatów na pierwsze stanowiska podporucznikowskie³⁸

Lp.	Korpus osobowy	Liczba stanowisk (podporucznikowskich)	Roczne potrzeby
1.	Ogólnowojskowy	510	170
2.	Łączności i Informatyki	297	99
3.	Radiotechniczny	106	35
4.	Rakietowy i Artylerii	199	66
5.	Przeciwlotniczy	183	61
6.	Inżynierii Wojskowej	182	60
7.	OPBMR	63	21
8.	Lotnictwa	383	128
9.	Marynarki Wojennej	150	50
10.	Logistyki	217	72
Razem		2290	762
Korpusy osobowe (nie kształcą uczenie wojskowe)			
11.	Korpus Medyczny	55	18
12.	WSI	20	7
13.	Żandarmerii Wojskowej	54	18
14.	Sprawiedliwości i obsługi prawnej	32	11
15.	Duszpasterstwa	5	2
16.	Finasowy	6	2
Razem		157	58
Ogółem		2447	820

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DKiSzW

³⁸ Potrzeby kształcenia i doskonalenia zostały opracowane na podstawie danych Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego (dane z października 2006 roku.)

Przy takim stanie etatowym roczne potrzeby sił zbrojnych w zakresie kształcenia kandydatów na pierwsze stanowiska oficerskie wymuszają:

- konieczność przygotowania nie więcej niż 820 podporuczników na pierwsze stanowiska służbowe. Liczba ta może nawet ulec zmniejszeniu, jeśli w konsekwencji przyjęcia dalszych zmian w strukturze Sił Zbrojnych RP zmaleje liczba stanowisk oficerskich;
- z ogólnej liczby 820 przygotowywanych kandydatów na oficerów 762 przygotowują uczelnie wojskowe, pozostałych 58 jest pozyskiwanych z uczelni cywilnych i przeszkalanych w trzymiesięcznym Studium Oficerskim w WSOWLąd.

Dodatkowo akademie wojskowe i wyższe szkoły oficerskie realizują cały proces doskonalenia zawodowego oficerów, którego szacunkowe potrzeby przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Szacunkowe roczne potrzeby sił zbrojnych w zakresie doskonalenia oficerów na poziomie akademickim

Kształcenie przez objęciem wyższego stanowiska służbowego		Nazwa formy kształcenia	Czas kształcenia	Uczelnia prowadząca / liczba słuchaczy		
				AON	AMW	WSO
Stanowiska służbowe zaszerogowane do poszczególnych stopni etatowych	Generał brygady	Studium polityki obronnej	10 mcy	12		
	Pułkownik	Studium operacyjno strategiczne	10 mcy	50		
	Podpułkownik	Kurs specjalistyczny	3,5 mca	125	20	
	Kapitan	Kurs specjalistyczny	1-2 mce	-	70	540
	Porucznik	Kurs specjalistyczny	1-2 mce	-	110	670
	Major	Podyplomowe studia operacyjno – taktyczne	10 mcy	300	60	
Razem				487	260	1210

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DKiSzW

Ogólnie stwierdzić można, iż:

- akademie wojskowe będą kształcić ok. 570 oficerów starszych na studiach podyplomowych i kursach;

- 94
- wyższe szkoły oficerskie – 1400 oficerów młodszych na 1-2 miesięcznych kursach specjalistycznych przygotowujących do objęcia stanowiska o stopniu etatowym porucznik i kapitan;
 - ponadto w systemie doskonalenia zawodowego funkcjonują kursy specjalistyczne, które są związane z przygotowaniem oficerów do objęcia konkretnych stanowisk służbowych.

Tabela 8. Szacunkowe przewidywane potrzeby kształcenia kadr wojskowych wyliczone z przewidywanych zmian Sił Zbrojnych RP

Korpus osobowy	Armia 150 tys.	Armia 85-90 tys. wariant zachowawczy	Armia 65-70 tys. wariant zrównoważony	Armia 40-50 tys. wariant radikalny
Stan etatowy	27,500	15–16,5	11–14,5	7–10
Roczne potrzeby oficerów	829	450–500	350–400	200–300

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DKiSzW

4.4. Ocena aktualnego stanu wyższego szkolnictwa wojskowego

Przygotowanie 820 podporuczników dla potrzeb sił zbrojnych realizują 3 akademie wojskowo-cywilne i 2 wyższe szkoły oficerskie, zatrudniające łącznie 1783 żołnierzy zawodowych. Wyższe szkoły oficerskie aktualnie nie spełniają wymagań kadrowych do prowadzenia studiów drugiego stopnia. Istniejący obecnie system kształcenia kandydatów na oficerów, funkcjonujący jako równoległe studia na WSO i uczelni cywilnej nie może być realizowany w świetle ustawy oraz założeń *deklaracji bolońskiej*. Mała liczba kształconych słuchaczy w wyższych szkołach oficerskich nie stwarza żadnych podstaw merytorycznych ani ekonomicznych do funkcjonowania tych szkół. Zadania te mogą realizować akademie wojskowe, które posiadają odpowiednią bazę oraz kadrę naukowo-dydaktyczną.

Spośród uczelni wojskowych, tylko akademie wojskowe dysponują odpowiednią liczbą samodzielnych pracowników do realizowania kilku kierunków studiów magisterskich. Natomiast brak odpowiedniej kadry dydaktyczno-naukowej w wyższych szkołach oficerskich, głównie samodzielnych pracowników naukowych, nie daje tym uczelniom uprawnień do prowadzenia studiów na poziomie magisterskim.

Spośród realizowanych obecnie 22 kierunków studiów przez akademie wojskowe i wyższe szkoły oficerskie, większość znajduje się na wykazie MNiSW. Trzy z nich: *zarządzanie i dowodzenie*, *zarządzanie i marketing* oraz *lotnictwo* nie znajdują się na tym wykazie.

Dające się przewidzieć prognozy rozwoju Sił Zbrojnych i związane z nimi potrzeby kadr oficerskich oraz nowa sytuacja prawna uczelni wojskowych wskazują na pełną zasadność ich przebudowy organizacyjnej i programowej a także dostosowania ich do obowiązujących przepisów prawnych.

Przedstawione przez Sztab Generalny WP warianty reorganizacji sił zbrojnych mają bezpośrednie przełożenie na potrzeby kształcenia kadr oficerskich, które w poszczególnych wariantach ciągle maleją (np. wariant radykalny 200-300 oficerów).

PROPOZYCJE ZMIAN W PERSPEKTYWICZNYM SYSTEMIE SZKOLNICTWA WOJSKOWEGO

W rozdziale piątym poszukiwano odpowiedzi na pytanie: jak można optymalizować proces transformacji szkolnictwa wojskowego w RP? W rozdziale przedstawiono założenia programu dalszego doskonalenia systemu szkolnictwa wojskowego, dokonano analizy pozytywnych i negatywnych czynników mających wpływ na system wyższego szkolnictwa wojskowego oraz propozycje zmian w perspektywicznym systemie szkolnictwa wojskowego.

5.1. Założenia programu doskonalenia systemu szkolnictwa wojskowego

Za podstawę merytoryczną opracowania nowego systemu szkolnictwa wojskowego przyjęto:

- pełne dostosowanie szkolnictwa wojskowego do wymogów określonych w ustawie Prawo szkolnictwie wyższym;
- wpisanie wyższego szkolnictwa wojskowego w cywilny system akademicki, ze wszystkimi konsekwencjami (wpisanie kierunków wojskowych na listę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, uznawanie dyplomów uczelni wojskowych przez pracodawców cywilnych, spełnienie warunków dotyczących liczby samodzielnych pracowników naukowych na poszczególnych wydziałach);
- oparcie systemu doskonalenia zawodowego kadr o zapisy ustawy, dotyczące warunków mianowania na kolejne stanowiska służbowe;
- wzrost roli (wiedzy), techniki i technologii w funkcjonowaniu społeczeństwa. Wysoki poziom kształcenia staje się zasadniczą wartością społeczną;
- wejście Polski do „europejskiej przestrzeni edukacyjnej”;

- rewolucja informacyjna, która wyznacza nowe standardy w obszarze pozyskiwania informacji oraz zarządzania nimi. Ma to bezpośredni wpływ na formy, treści i bazę dydaktyczną kształcenia oraz wymagania wobec nauczycieli akademickich;
- reformy sił zbrojnych; spadek potencjalnej liczby studentów (kandydatów na oficerów);
- przyjęcie nowej strategii bezpieczeństwa RP, nowy charakter zadań i wyzwań Sił Zbrojnych.

5.2. Analiza czynników wpływających na rozwój systemu wyższego szkolnictwa wojskowego

Punktem wyjścia do określenia perspektywicznego systemu szkolnictwa wojskowego jest rzetelne zdefiniowanie szans i zagrożeń (czynniki zewnętrzne) oraz atutów i słabości (czynniki wewnętrzne) systemu wyższego szkolnictwa wojskowego oraz jego otoczenia. Do tego celu wykorzystano technikę analityczną SWOT.

I. Czynniki zewnętrzne

1. Szanse:

- wejście do europejskiej przestrzeni edukacyjnej;
- rozwój uzupełniających studiów magisterskich, doktoranckich oraz rosnące zapotrzebowanie na kształcenie ustawiczne;
- wprowadzanie nowych form nauczania;
- wprowadzanie *procesu bolońskiego*;
- autonomia szkół wyższych;
- nawiązanie partnerstwa z wybranymi uczelniami w kraju i za granicą;
- udział w programach międzynarodowych, pozyskiwanie środków z UE i NATO i innych organizacji m/narodowych;
- oszczędności wynikające z optymalizacji wykorzystania własnych zasobów;

- wykształcenie absolwentów uczelni wojskowych uznawane na rynku cywilnym;
- wysoki poziom profesjonalizacji armii;
- szybkie reagowanie na zmiany zewnętrzne;
- położenie geograficzne uczelni wojskowych.

2. Zagrożenia:

- malejące potrzeby sił zbrojnych;
- nadchodzący niż demograficzny;
- zbyt mało środków finansowych przeznaczanych na szkolnictwo wojskowe (przede wszystkim na badania naukowe i ich rozwój);
- zbyt mała otwartość na świat uczelni wojskowych;
- odpływ dobrze przygotowanej kadry do gospodarki narodowej i europejskiej;
- konkurencja uczelni;
- nieprzewidywalne zmiany prawa dotyczące szkolnictwa wyższego oraz przebiegu służby wojskowej;
- spadek popularności nauk wojskowych;
- słaba kondycja gospodarcza państwa;
- niedostateczne powiązanie nauki i szkolnictwa wyższego z gospodarką i rynkiem pracy oraz brak należytego wykorzystania potencjału naukowego uczelni.

II. Czynniki wewnętrzne

1. Zalety (mocne strony):

- duży potencjał kadry naukowej;
- pozycja krajowego lidera w zakresie wielu dyscyplin i przedsięwzięć innowacyjnych;
- unikatowa baza dydaktyczna;
- największe doświadczenie w uprawianiu dydaktyki w zakresie bezpieczeństwa narodowego oraz części kierunków technicznych;
- wdrożenie większości zadań procesu bolońskiego;

- dobra baza dydaktyczna i socjalna;
- wielokierunkowość kształcenia;
- efektywne zarządzanie;
- zmniejszenie kosztów funkcjonowania.

2. Wady (słabe strony):

- mała elastyczność programowa;
- duży obszar zarządzania;
- mała aktywność kadry w europejskich projektach badawczych oraz brak zaangażowania kadry w proces rozwoju uczelni;
- zła struktura wiekowa kadry naukowej;
- brak ofert edukacyjnych dla zagranicznych studentów;
- brak odpowiedniego nadzoru nad poziomem kształcenia;
- brak możliwości zdalnego (long distance training).

Należy podkreślić, że przedstawiona analiza SWOT odnosi się do całego wyższego szkolnictwa wojskowego, a nie do jego poszczególnych jednostek.

Prezentowane czynniki są kluczowe dla rozwoju uczelni wojskowych. Natomiast sformułowane cele strategiczne powinny zmierzać do realizacji misji uczelni poprzez wykorzystanie szans, wzmacnianie i wykorzystanie mocnych stron, omijanie i osłabianie zagrożeń oraz likwidowanie słabych stron uczelni wojskowych. Będą one wykorzystane przy kreowaniu przyszłego kształtu wyższego szkolnictwa wojskowego.

5.3. Misja systemu szkolnictwa wojskowego

Za podstawowe zadania systemu szkolnictwa wojskowego uznać należy kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych, kształcenie ustawiczne kadr oraz prowadzenie badań naukowych w zakresie obronności państwa. System ten powinien zapewnić wszechstronne przygotowanie kadr dowódczych i specjalistycznych dla sił zbrojnych, z uwzględnieniem niezbędnych standardów wykształcenia przyjętych w NATO i Unii Europejskiej.

Obok kwalifikacji wojskowo-specjalistycznych, umożliwiających skuteczne funkcjonowanie w Siłach Zbrojnych RP, jak również w wojskowych strukturach dowódczych, sztabowych i jednostkach o charakterze międzynarodowym, absolwenci szkół wojskowych powinni posiadać wysoki poziom przygotowania ogólnego, który pozwoli także na pełnienie różnych funkcji społecznych i zawodowych w środowisku cywilnym. Podstawowe wymogi stawiane szkolnictwu wojskowemu przedstawia rysunek 8.

Rys. 8. Podstawowe filary i wymogi stawiane szkolnictwu wojskowemu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Modelu Uniwersytetu Obrony – Bezpieczeństwa Narodowego w systemie szkolnictwa wojskowego XXI wieku.

Funkcją systemu szkolnictwa wojskowego ma być zaspokojenie ilościowych i jakościowych potrzeb edukacyjnych sił zbrojnych. Ilościowe potrzeby edukacyjne dotyczą: kandydatów na żołnierzy zawodowych, do poszczególnych korpusów kadry, których należy objąć kształceniem i szkoleniem w placówkach szkolnictwa wojskowego; żołnierzy zawodowych poszczególnych korpusów osobowych, których należy objąć kształceniem doskonalącym (w formie studiów

podyplomowych oraz kursów), zgodnie z wymogami określonymi w ustawie o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych; przygotowania kadr rezerwy w poszczególnych korpusach osobowych.

Przez jakościowe potrzeby edukacyjne należy rozumieć taki poziom i rodzaj wykształcenia, wiedzy i umiejętności, w jaki powinni zostać wyposażeni absolwenci szkół wojskowych, studiów i kursów, które są niezbędne dla właściwej realizacji zadań przez siły zbrojne. Zaliczyć można do nich: potrzeby SZ w ujęciu globalnym, dotyczące zapotrzebowania na określony rodzaj specjalistów w ramach poszczególnych rodzajów sił zbrojnych; potrzeby wynikające z wymogów ogólnozawodowych stawianych żołnierzom zawodowym, niezbędne dla ich funkcjonowania w SZ w okresie pokoju i w czasie wojny; potrzeby określone wymogami danego stanowiska służbowego, na które ma zostać wyznaczony żołnierz zawodowy.

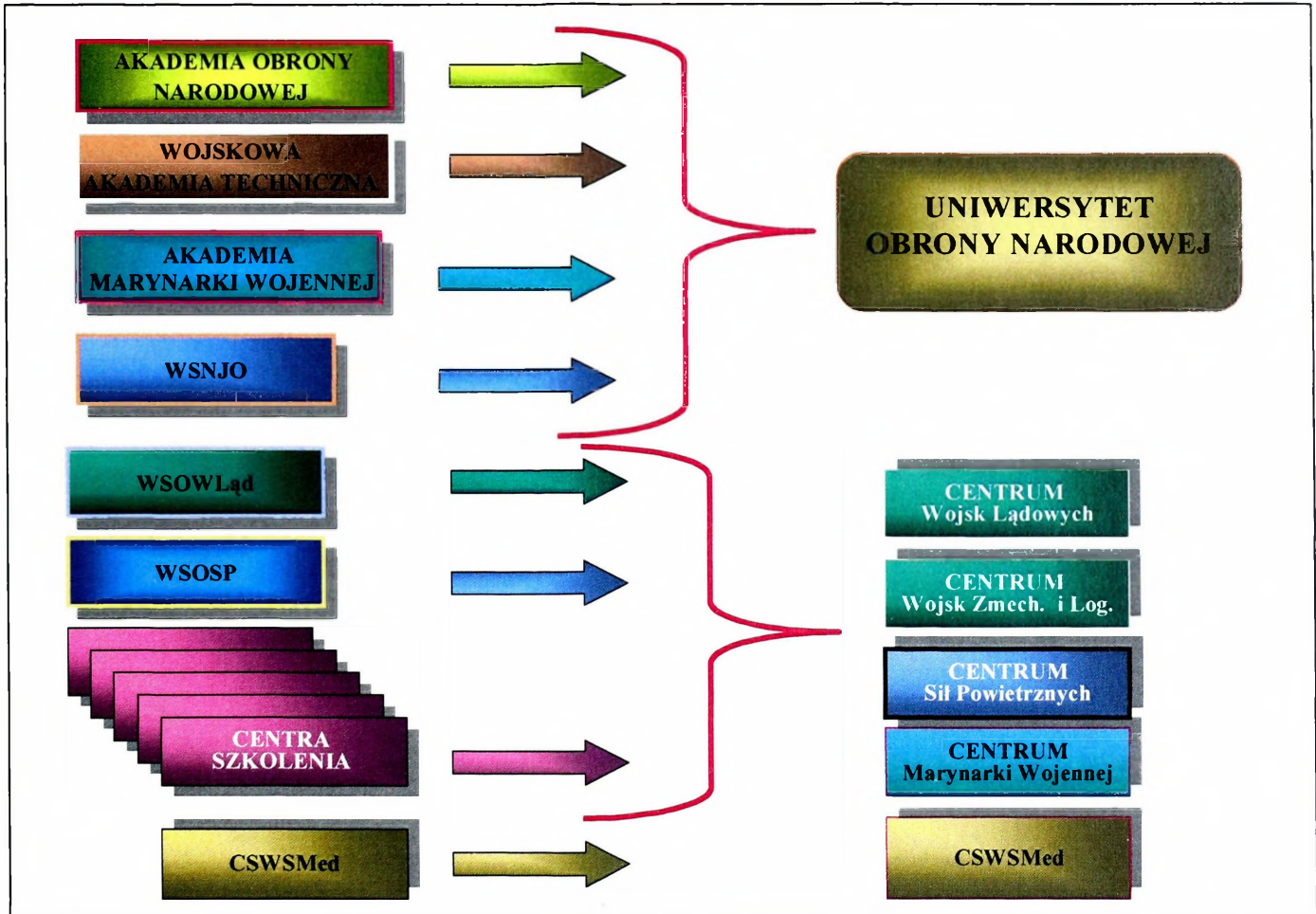
Realizacja procesu integracji w wyższym szkolnictwie wojskowym, którego celem jest dostosowanie struktury do potrzeb wynikających z zapotrzebowania Sił Zbrojnych RP na kadry oficerskie oraz możliwości /głównie ekonomiczne/ kształcenia tych kadr jest, od kilku lat, przedmiotem badań, które znalazły swoje odzwierciedlenie w różnego rodzaju koncepcjach oraz rozprawach doktorskich. Prezentowany materiał przedstawia syntezę już proponowanych zmian oraz własną propozycję rozwiązań. Rozwiązania te różnią się między sobą stopniem integracji dotychczasowej struktury szkolnictwa wojskowego.

5.4. Projekt perspektywicznej struktury szkolnictwa wojskowego (wariant I)

Dwa warianty zmian w obrębie struktury wyższego szkolnictwa wojskowego przedstawiono w dysertacji na temat „*Model kształcenia ustawicznego w perspektywnym systemie szkolnictwa wojskowego*”³⁹.

³⁹ Z. Małkowski, „*Model kształcenia ustawicznego w perspektywnym systemie szkolnictwa wojskowego*”, rozprawa doktorska, Warszawa 2005 r. (maszynopis)

Pierwszy wariant polegałby na maksymalnej integracji szkolnictwa wojskowego, łącząc AON, WAT i AMW w jedną silną wyższą uczelnię wojskową, np. Uniwersytet Obrony Narodowej (patrz rys. 9). Na bazie obecnych WSO oraz istniejących centrów szkolenia proponuje utworzenie pięciu centrów szkolenia w tym trzy rodzajów sił zbrojnych, oraz Centrum Szkolenia Wojsk Zmechanizowanych i Logistyki, pozostawiając istniejące Centrum Szkolenia Wojskowych Służb Medycznych.

Rys. 9. Schemat integracji szkolnictwa wojskowego wariant I.
 Źródło: Opracowanie graficzne własne

Struktura szkolnictwa wojskowego w tym wariantcie składała się będzie z jednej wyższej uczelni wojskowej, trzech centrów szkolenia rodzajów sił zbrojnych, Centrum Szkolenia Wojskowych Służb Medycznych oraz Centrum Szkolenia Wojsk Zmechanizowanych i Logistyki.

Podstawowym elementem struktury szkolnictwa wojskowego byłby Uniwersytet Obrony Narodowej (UON) w Warszawie, utworzony z połączenia Akademii Obrony Narodowej z WAT i AMW.

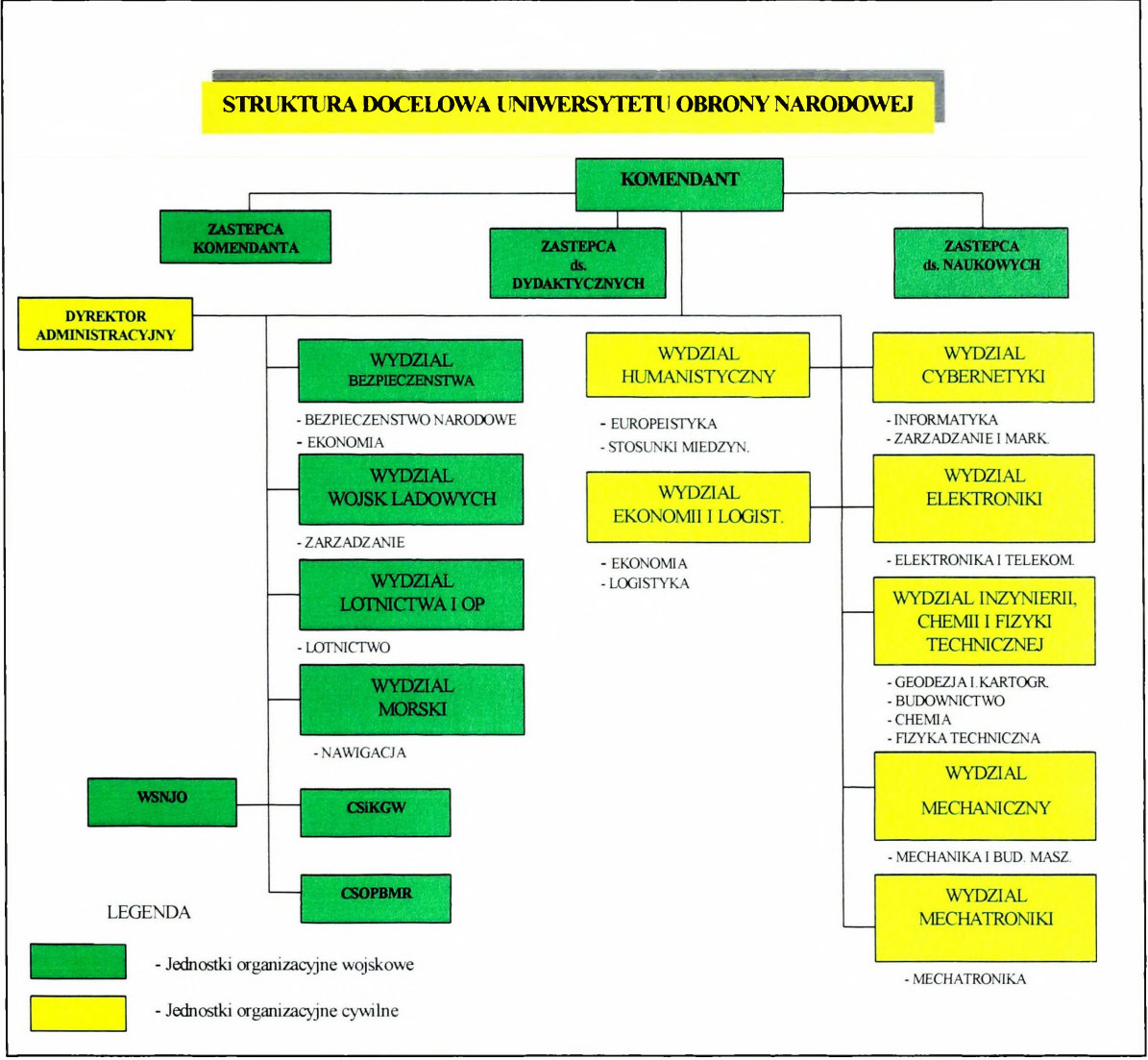
Autor zakłada, że docelowo Uniwersytet Obrony Narodowej posiadał będzie w swej strukturze Wydział Morski, Wydział Wojsk Lądowych, Wydział Sił Powietrznych, Wydział Bezpieczeństwa, Wydział Cybernetyki, Wydział Elektroniki, Wydział Inżynierii Chemii i Fizyki Technicznej, Wydział Mechaniczny, Wydział Mechatroniki, Wydział Ekonomii i Logistyki, Wydział Humanistyczny, Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych, Centrum Symulacji i Komputerowych Gier Wojennych, Centrum Szkolenia Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia.

Istota tworzenia tej uczelni polegałaby na integracji oraz sukcesywnym przekształcaniu dotychczasowych akademii w czasie uzasadnionym potrzebą zakończenia rozpoczętych procesów dydaktycznych i naukowych (4–5 lat) i realizacją tych kierunków w UON w Warszawie. Przez ten okres funkcjonowałaby jedna filia zamiejscowa UON w Gdyni (wydziały WAT pozostają na Bemowie), które byłyby stopniowo dostosowywana do struktury docelowej. Docelowa struktura uczelni byłaby oparta na wydziałach wojskowych i cywilnych umieszczonych w dwóch kampusach Rembertów i Bemowo, realizujących jeden lub kilka kierunków studiów. Istnienie wydziału akademickiego jest uzasadnione realizacją co najmniej jednego kierunku studiów, na którym będzie studiowało minimum kilkudziesięciu studentów jednego rocznika.

Wydziały wojskowe będą odpowiadać strukturze rodzajów sił zbrojnych, realizując wojskowe kierunki studiów. Takie rozwiązanie jest praktykowane prawie we wszystkich uczelniach wojskowych innych państw. Wydziały realizujące kierunki cywilne miałyby charakter cywilny (z cywilnym dziekanatem i nauczycielami). Strukturę organizacyjną nowej uczelni wojskowej z wydziałami odpowiadającymi rodzajom sił zbrojnych przedstawiono na rysunku 10.

W tym wariantcie zakłada się również przekształcenie Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych (WSOWLąd) we Wrocławiu oraz Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie w Centrum Szkolenia Rodzajów Sił Zbrojnych, dostosowując ich strukturę do potrzeb szkolenia i doskonalenia zawodowego.

Poszczególne elementy struktury szkolnictwa powstałe po integracji szkolnictwa wojskowego realizować będą zadania związane przede wszystkim z przygotowaniem kandydatów na żołnierzy zawodowych i kształceniem ustawicznym w odpowiednich korpusach kadry.

Rys. 10. Proponowana struktura organizacyjna Uniwersytetu Obrony Narodowej

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Uniwersytet Obrony Narodowej będzie realizował kształcenie kandydatów na oficerów i doskonalenie zawodowe oficerów starszych prowadząc:

- studia pierwszego i drugiego stopnia dla kandydatów na żołnierzy zawodowych;
- studia podyplomowe przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora;

- kursy specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym podpułkownika;
- studium operacyjno-strategiczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym pułkownika;
- studium polityki obronnej przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym generała brygady;
- studia doktoranckie.

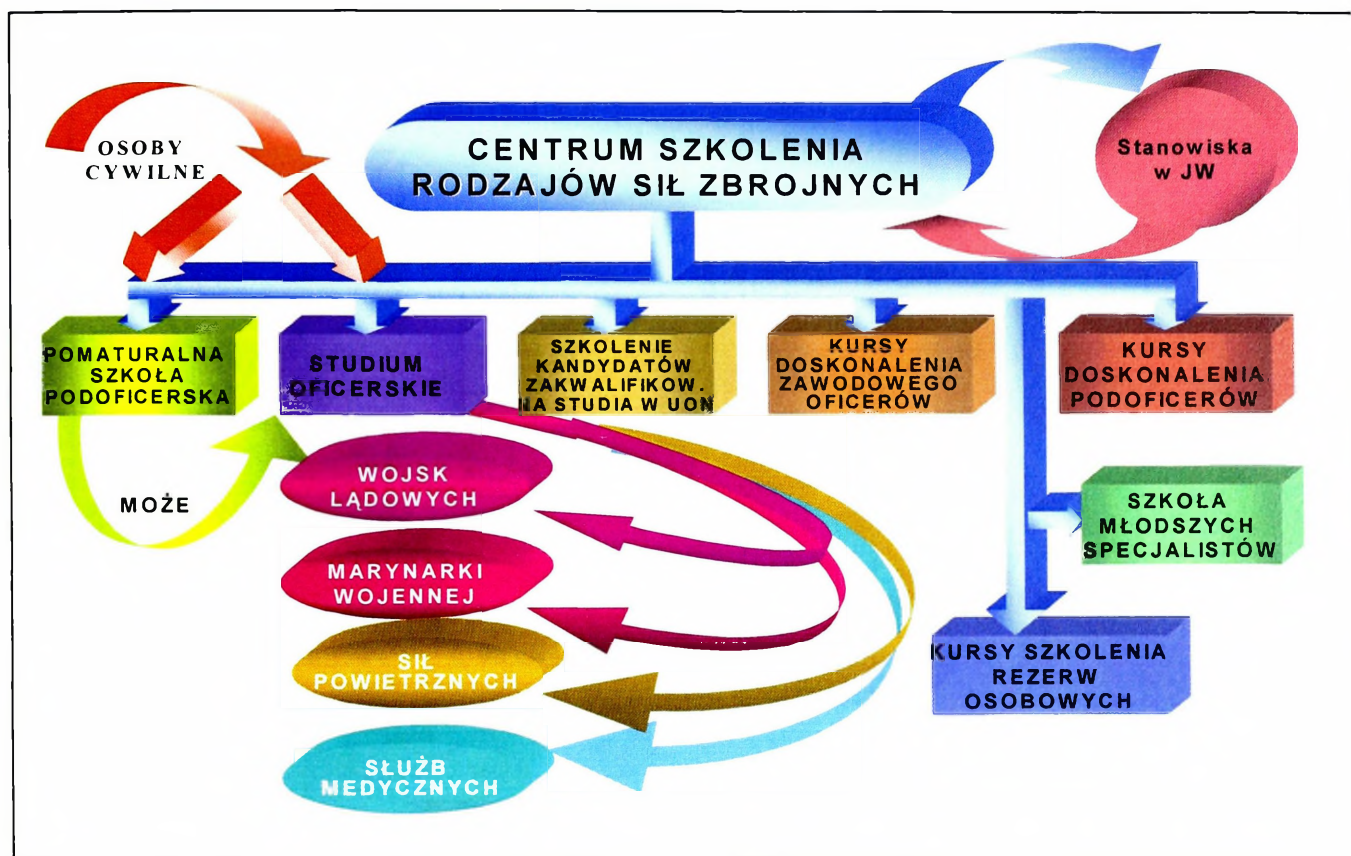
Zadania tej uczelni będą również obejmować prowadzenie badań naukowych, kształcenie kierowniczych kadr dla potrzeb obronności państwa oraz studentów cywilnych na studiach pierwszego i drugiego stopnia, którzy będą mogli być potencjalnymi kandydatami na żołnierzy zawodowych.

Każdy rodzaj sił zbrojnych dysponował będzie jednym zintegrowanym centrum szkolenia, w którego skład wchodzić będzie:

- studium oficerskie – kształcące absolwentów cywilnych uczelni wyższych, kandydatów na oficerów;
- kursy doskonalenia zawodowego oficerów do stopnia kapitana;
- pomaturalne szkoły podoficerskie przygotowujące kandydatów na podoficerów;
- kursy doskonalenia zawodowego podoficerów;
- szkoły młodszych specjalistów przygotowujące szeregowych zawodowych
- kursy szkolenia rezerw osobowych.

Centra szkolenia rodzajów sił zbrojnych prowadzić będą również szkolenie podstawowe dla kandydatów zakwalifikowanych na studia w Uniwersytecie Obrony Narodowej, naukę w pomaturalnych szkołach podoficerskich oraz praktyki dla podchorążych UON (patrz rys. 11).

Dodatkowo w Wojskach Lądowych będzie funkcjonowało drugie Centrum Szkolenia Wojsk Zmechanizowanych i Logistyki, które będzie odpowiadać za kształcenie i doskonalenie podoficerów, szkolenie młodszych specjalistów, szkolenie szeregowych zawodowych, szkolenie rezerw osobowych,

Rys. 11. Struktura centrum szkolenia rodzajów sił zbrojnych

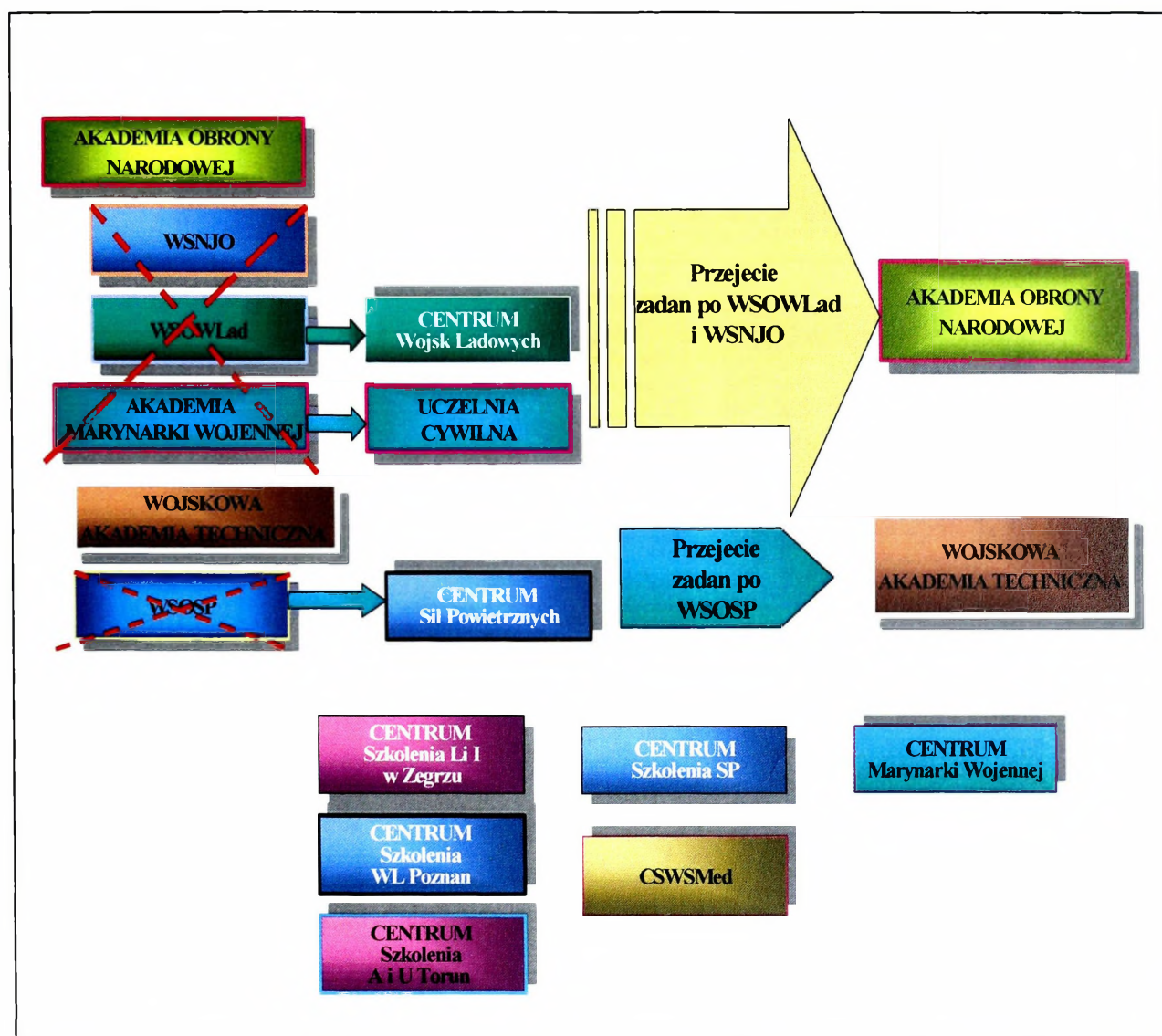
Źródło: Opracowanie graficzne własne

Ponadto Centrum Szkolenia Wojsk Zmechanizowanych i Logistyki współpracować będzie z UON w zakresie kształcenia specjalistycznego kandydatów na oficerów.

5.5. Projekt perspektywicznej struktury szkolnictwa wojskowego (wariant II)

W wariancie II /umiarkowanym/ przewiduje się następujące zmiany organizacyjne (patrz także rys. 12):

- przekształcenie Akademii Marynarki Wojennej w uczelnię cywilną;
- likwidację Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych z jednoczesnym przekształceniem jej w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych;
- likwidację Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych z jednoczesnym przekształceniem jej w Centrum Szkolenia Sił Powietrznych;
- likwidację Wojskowego Studium Nauczania Języków Obcych.

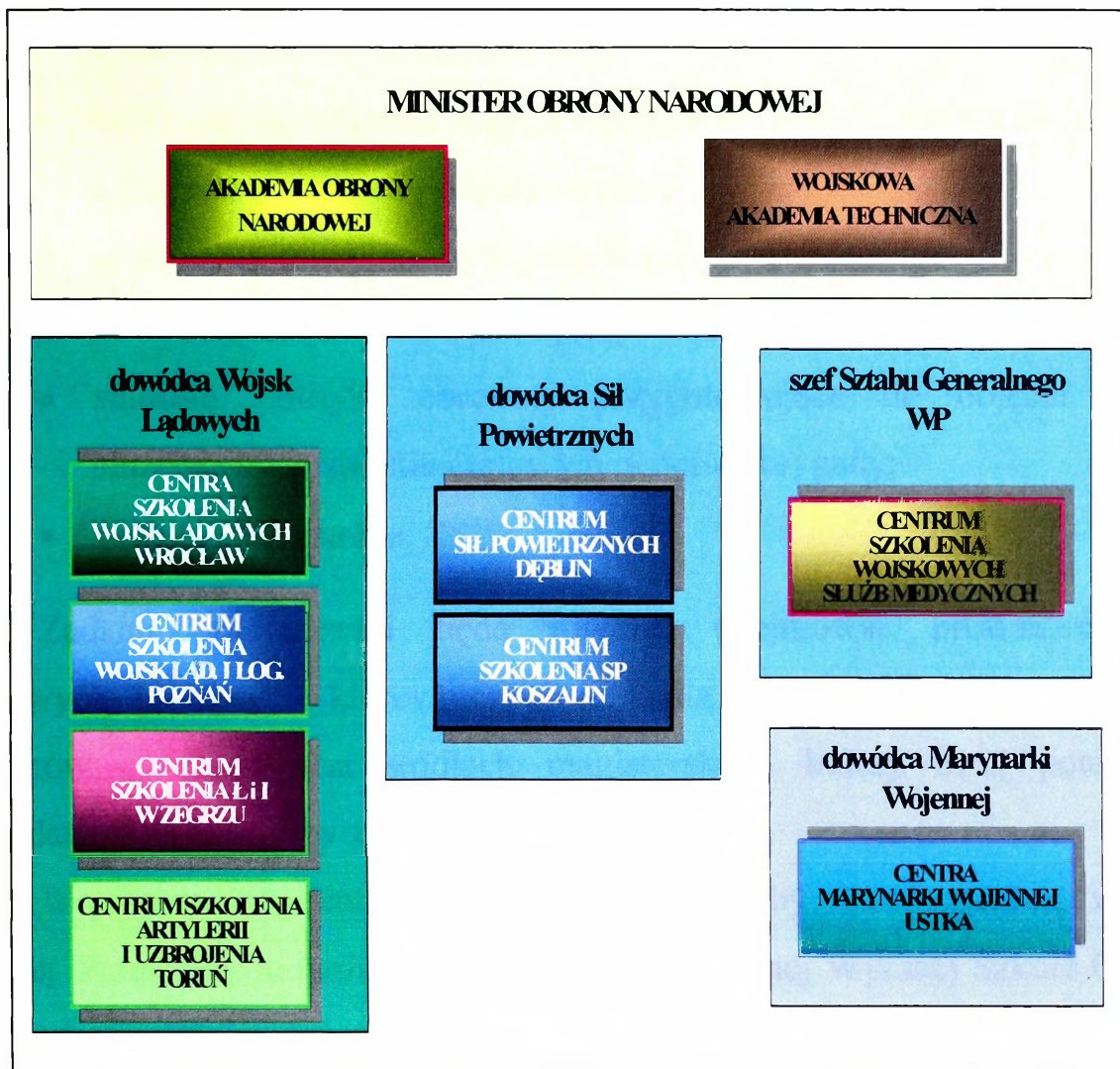

Rys. 12. Schemat integracji szkolnictwa wojskowego wariant II

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Strukturę szkolnictwa wojskowego w tym wariantcie będą tworzyć dwie akademie wojskowe, tj. Akademia Obrony Narodowej i Wojskowa Akademia Techniczna podporządkowane ministrowi obrony narodowej oraz osiem Centrów Szkolenia podległych dowódcom rodzajów sił zbrojnych (patrz rys. 13).

Akademia Obrony Narodowej, jako uczelnia wojskowo-cywilna, przejęłaby zadania w zakresie kształcenia kandydatów na żołnierzy zawodowych po zlikwidowanej Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych oraz zadania dydaktyczne realizowane przez Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych w Łodzi.

Rys.13. Struktura szkolnictwa wojskowego w wariacie II

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Akademia prowadzić będzie kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych (oficerów) na studiach pierwszego i drugiego stopnia zgodnie z założeniami procesu bolońskiego – w korpusie osobowym ogólnowojskowym, raketowym i artylerii i logistyki. Kształcenie to powinno być prowadzone w ścisłej współpracy z centrami szkolenia wojsk lądowych, w których słuchacze będą odbywać szkolenie specjalistyczne.

Realizacja tego zadania zapewniłaby akademii możliwość prowadzenia studiów podyplomowych na kierunkach wojskowych. Akademia, jak wcześniej zostało przedstawione w przypadku Uniwersytetu Obrony Narodowej, zabezpieczać będzie cały proces kształcenia doskonalącego oficerów starszych, prowadząc:

- studia podyplomowe przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora;
- kursy specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym podpułkownika;
- studium operacyjno-strategiczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym pułkownika;
- studium polityki obronnej przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym generała brygady;
- studia doktoranckie.

Zadania tej uczelni będą również obejmować prowadzenie badań naukowych, kształcenie kierowniczych kadr dla potrzeb obronności państwa oraz studentów cywilnych na studiach magisterskich, którzy będą potencjalnymi kandydatami na żołnierzy zawodowych.

Wojskowa Akademia Techniczna pozostałaby nadal uczelnią wojskowo-cywilną. Przejęłaby jedynie zadania, po zlikwidowanej Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych, w zakresie kształcenia kandydatów na żołnierzy zawodowych (oficerów).

Podstawowym zadaniem Wojskowej Akademii Technicznej byłoby:

- kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych rekrutujących się z absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w korpusach osobowych łączności i informatyki, radiotechnicznym, przeciwlotniczym, inżynierii wojskowej, obrony przed bronią masowego rażenia oraz lotnictwa;
- kształcenie studentów cywilnych na studiach pierwszego i drugiego stopnia;
- prowadzenie studiów doktoranckich;
- prowadzenie badań naukowych.

W tym wariantcie przewiduje się utworzenie, na bazie zlikwidowanych wyższych szkół oficerskich i Centrum Marynarki Wojennej, centrów rodzajów sił zbrojnych oraz pozostawienie Centrum Szkolenia Wojskowych Służb Medycznych, dostosowując jedynie ich strukturę do potrzeb kształcenia kandydatów na oficerów

rekrutowanych z absolwentów uczelni wyższych posiadających tytuł zawodowy magistra. W skład Centrum Szkolenia wchodzić będą:

- studium oficerskie - kształcące absolwentów cywilnych uczelni wyższych, kandydatów na oficerów;
- kursy doskonalenia zawodowego oficerów do stopnia kapitana;
- pomaturalne szkoły podoficerskie przygotowujące kandydatów na podoficerów;
- kursy kształcenia ustawicznego podoficerów;
- szkoły młodszych specjalistów przygotowująca szeregowych zawodowych;
- kursy szkolenia rezerw osobowych.

Centra te będą również prowadzić szkolenie podstawowe dla kandydatów zakwalifikowanych do AON i WAT. Ponadto w strukturze wojsk lądowych funkcjonować będzie

- Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki,
- Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki,
- Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia.

Natomiast w strukturze Sił Powietrznych - Centrum Szkolenia Sił Powietrznych w Koszalinie.

Centra te będą odpowiadać za kształcenie i doskonalenie podoficerów, szkolenie młodszych specjalistów, szkolenie szeregowych zawodowych, szkolenie rezerw osobowych, będą również ściśle współpracować z akademiami wojskowymi w zakresie kształcenia kandydatów na oficerów. Centra te będą mogły być, w miarę zmniejszania się potrzeb Sił Zbrojnych, zintegrowane z Centrami Rodzajów Sił Zbrojnych lub całkowicie zlikwidowane.

5.6. Projekt reorganizacji szkolnictwa wojskowego (propozycja autorska)

Opracowana przez zespół pracowników Akademii Obrony Narodowej koncepcja zmian w systemie szkolnictwa wojskowego zawiera propozycję dwóch

wariantów przeprowadzenia reorganizacji tego systemu przy następujących założeniach⁴⁰:

1. Szkolnictwo wojskowe musi być integralną częścią narodowego systemu edukacji i nosić charakter cywilno-wojskowy, musi prowadzić kształcenie słuchaczy na trzech głównych poziomach: I^o - licencjat (inżynier), II° - magister, III° - doktor oraz zapewnić odpowiedni wachlarz kształcenia podyplomowego. System kształcenia, szkolenia i doskonalenia kadry zawodowej sił zbrojnych musi odpowiadać uregulowaniom dotyczącym nowej polityki kadrowej i systemowi doskonalenia zawodowego kadry w Siłach Zbrojnych RP.
2. Kierunki studiów w wyższych szkołach wojskowych muszą znaleźć swoje miejsce w stosownym wykazie MNiSW.
3. System kształcenia, szkolenia i doskonalenia kadry zawodowej sił zbrojnych musi odpowiadać uregulowaniom dotyczącym nowej polityki kadrowej i systemowi doskonalenia zawodowego kadry w Siłach Zbrojnych RP. Nowy system szkolnictwa wojskowego winien być na tyle wydolny i samowystarczalny aby nie występowała konieczność posiłkowania się innymi (cywilnymi) ośrodkami kształcenia.
4. Koszty funkcjonowania nowego systemu szkolnictwa wojskowego winny być znacząco niższe od dotychczasowych.

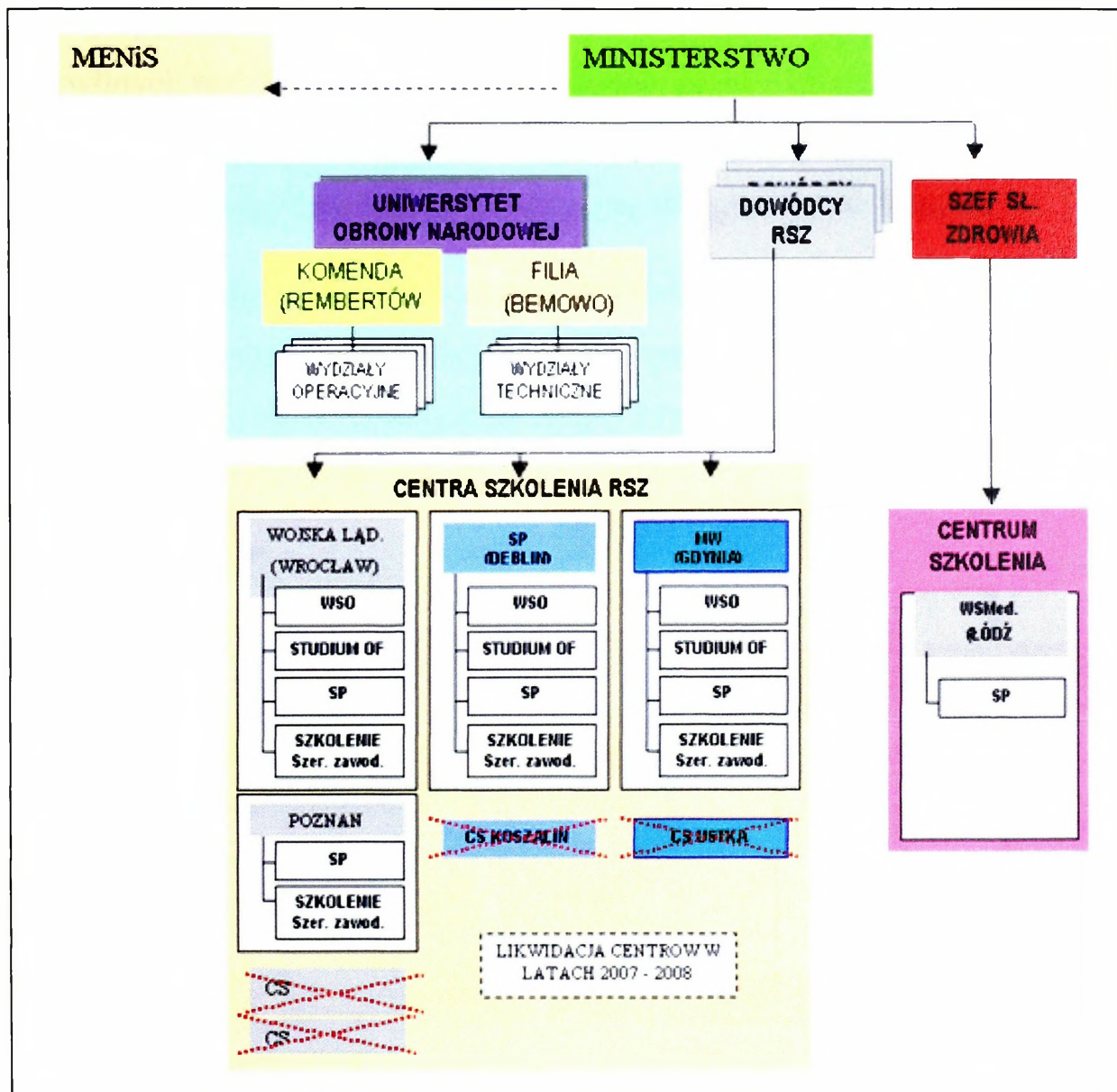
Konieczność sprostania ww. założeniom jednoznacznie wskazuje na potrzebę daleko idącej integracji obecnego potencjału szkolnictwa wojskowego i zdaniem zespołu autorskiego AON, implikuje dwa możliwe warianty przeprowadzenia reorganizacji systemu szkolnictwa wojskowego.

Wariant I zakłada (sposób instytucjonalizacji systemu szkolnictwa wojskowego w zaproponowanym wariantcie przedstawia rys. 14):

- utworzenie zintegrowanej uczelni wojskowo-cywilnej - Uniwersytetu Obrony Narodowej na bazie istniejących obecnie trzech akademii

⁴⁰ Materiał na Kolegium Dowódców Sił Zbrojnych „Koncepcja reorganizacji szkolnictwa wojskowego” Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego, załącznik nr 8, Warszawa 2005 r.

wojskowych z siedzibą komendy uczelni w Warszawie-Rembertów, filia Warszawa-Bemowo (lub odwrotnie).

Rys.14. Struktura szkolnictwa wojskowego według propozycji AON wariant I

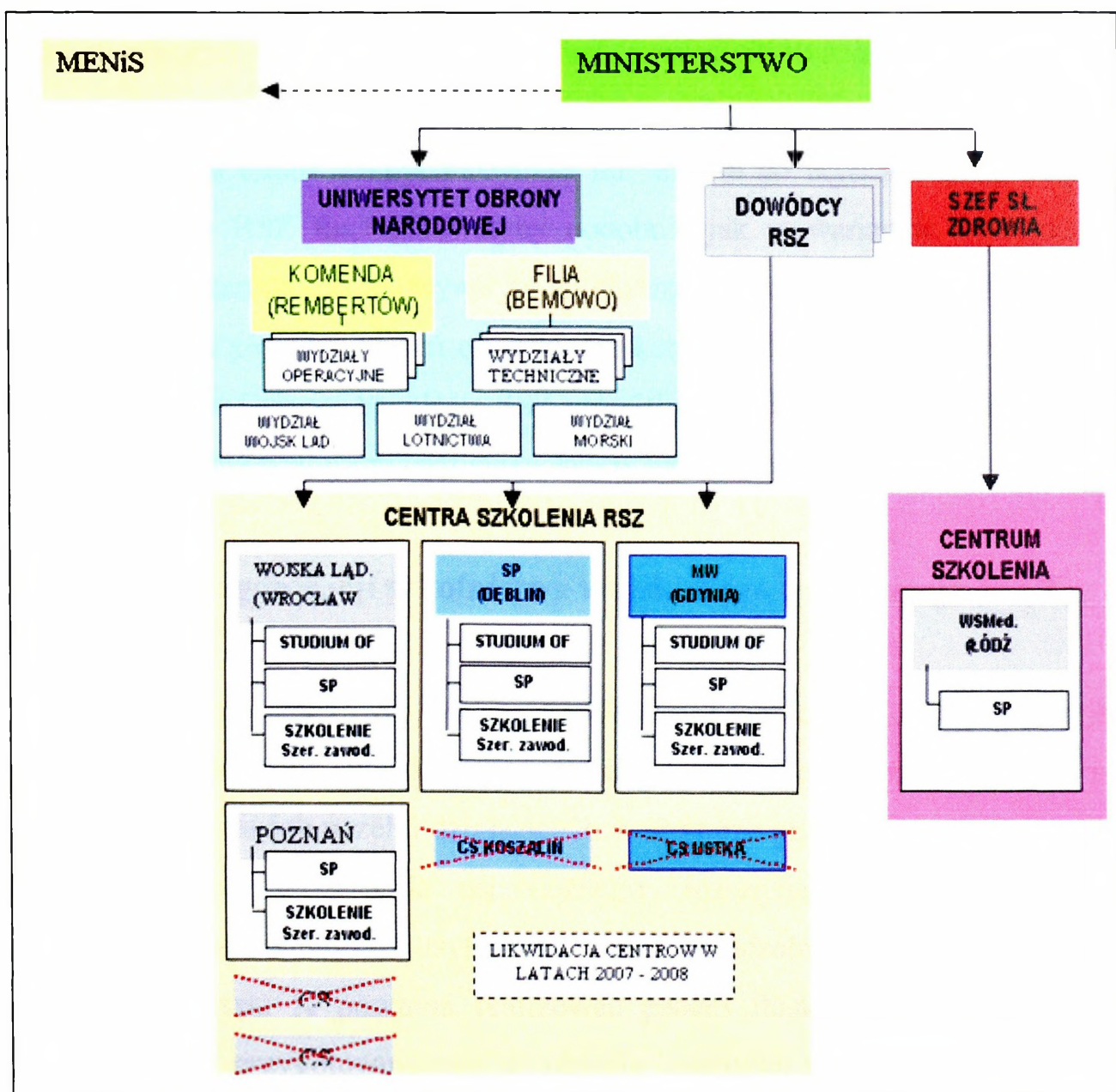
Źródło: Opracowanie graficzne własne

- utrzymanie trzech Wyższych Szkół Oficerskich po przekształceniu Akademii Marynarki Wojennej w WSO z równoczesnym utworzeniem w Gdyni Centrum Szkolenia MW; WSO rozmieszczone byłyby w Centrach Szkolenia, podlegałyby dowódcom RSZ i prowadziły studia na poziomie pierwszego stopnia. Po ukończeniu WSO absolwenci otrzymywaliby tytuł zawodowy licencjata (inżyniera) i promowani byłiby do stopnia ppor. Dalsze kształcenie oficerów realizowane byłoby, po kilku latach pracy zawodowej,

w Uniwersytecie Obrony Narodowej lub alternatywnie - studia I^o w WSO, studia II° w UON po czym następowałaby promocja do stopnia ppor.

- utrzymywanie możliwości pozyskiwania do służby zawodowej absolwentów cywilnych uczelni wyższych po ukończeniu przez nich studium oficerskiego;
- stopniowe ograniczanie liczby Centrów Szkolenia poprzez likwidację CSz SP w Koszalinie, CSz MW w Ustce i CSz WŁądowych w Toruniu.

Wariant II różni się od wariantu I głównie tym, iż WSO stałyby się wydziałami UON (sposób instytucjonalizacji systemu szkolnictwa wojskowego w zaproponowanym wariantcie przedstawia rys. 15).

Rys.15. Struktura szkolnictwa wojskowego według propozycji AON wariant II

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Wariant zakłada on utworzenie jednej uczelni wojskowo-cywilnej (Uniwersytetu Obrony Narodowej), poprzez integrację dotychczas funkcjonujących AON, WAT, AMW oraz WSO WŁąd. i Sił Powietrznych. WSO dotychczas funkcjonujące, jako uczelnie wyższe, zostałyby przekształcone w wydziały powoływanego Uniwersytetu pozostając w dotychczasowych miejscach. Funkcjonując obok Centrów Szkolenia RSZ. Rozwiązaniem alternatywnym jest rozmieszczenie tych wydziałów, razem z innymi, w Rembertowie lub na Bemowie.

Rozwiązanie to zakłada kształcenie osób cywilnych i kandydatów na oficerów w utworzonych na bazie WSO wydziałach na poziomie I^o (licencjat, inżynier), a następnie kontynuację kształcenia na poziomie II° (mgr) na odpowiednich wydziałach utworzonych na bazie obecnie funkcjonujących wydziałów AON i WAT. Promocja oficerska następowałaby, alternatywnie - jak w wariacie I, po uzyskaniu przez kształconych tytułu licencjata/inżyniera lub dopiero po uzyskaniu tytułu magistra. Centra Szkolenia RSZ funkcjonowałyby podobnie jak w wariacie I, w ramach których Studia Oficerskie przygotowywałyby absolwentów cywilnych szkół wyższych (mgr) do promowania na pierwszy stopień oficerski, a szkoły podoficerskie na pierwszy stopień podoficerski. Liczba Centrów Szkolenia RSZ ulegałaby (w miarę nasycania sił zbrojnych podoficerami) stopniowemu zmniejszaniu w latach 2007-2008 do 4-5.

5.7. Projekt reorganizacji szkolnictwa wojskowego (propozycja WAT)

Opracowana przez Wojskową Akademię Techniczną koncepcja zmian w systemie szkolnictwa wojskowego zawiera propozycję sprowadzającą się do pozostawienia dwóch uczelni działających w obszarze przygotowania do zawodu oficera i obszarze kształcenia ustawicznego (rozwijającego, doskonalącego). W obszarach tych powinny być usytuowane dwa typy uczelni – A i B⁴¹.

Uczelnia typu A powinna realizować proces doskonalenia zawodowego kadry oficerskiej, przygotowującego do objęcia kolejnych stanowisk dowódczych, a także szkolenie kursowe dla menedżerów w resorcie obrony narodowej i innych resortach w ramach systemu bezpieczeństwa państwa. Nie odnosiłyby się zatem

⁴¹ Tamże, załącznik nr 9.

115

do niej ustawowe wymagania dotyczące szkoły wyższej. Wykładowcy nie musieliby posiadać cenzusu akademickiego, a warunki ich zatrudniania nie byłyby określone przez ustawę o szkolnictwie wyższym. Również ustrój wewnętrzny uczelni nie musiałby odpowiadać standardom obowiązującym w szkolnictwie wyższym. Oprócz macierzystej kadry dydaktycznej uczelnia A wykorzystywałaby w szerokim zakresie jako wykładowców doświadczonych dowódców, wybitne osobistości krajowe i zagraniczne ze świata polityki i gospodarki.

Uczelnia typu A powinna być silnym ośrodkiem badań strategicznych w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa i jednocześnie ośrodkiem dydaktycznym z ofertą doskonalenia zawodowego skierowaną do elit wojska i państwa. Jej oferta dydaktyczna powinna być stale aktualizowana. Programy prowadzonych przez nią kursów powinny łączyć ogólną wiedzę z informacjami dotyczącymi aktualnych problemów współczesnego świata, w tym wyzwań militarnych.

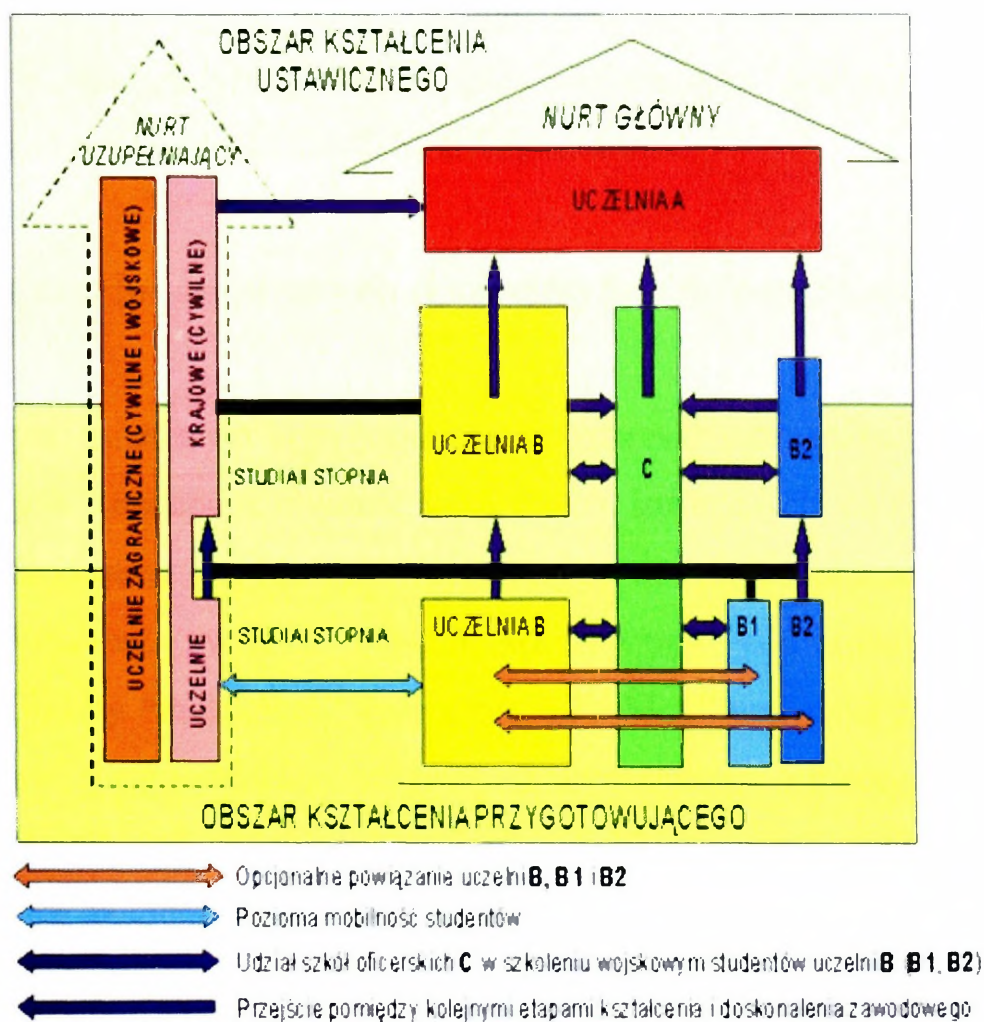
Zadaniem uczelni typu B byłoby kształcenie specjalistów dla potrzeb sił zbrojnych, systemu obronnego, systemu bezpieczeństwa państwa. Spośród jej studentów wyselekcjonowana część byłaby przygotowywana do zawodu oficera. Uczelnia ta realizowałaby także elementy kształcenia ustawicznego – kształcenia specjalistycznego. Stanowiłaby ona również istotny element zaplecza naukowo-badawczego MON. Powinna być uczelnią wojskowo-cywilną, otwartą, o charakterze politechnicznym, jednakże z uwagi na potrzebę kształtowania sylwetki inżyniera – dowódcy (menedżera, organizatora systemów) powinna prowadzić również kierunki ekonomiczne. Działająca w ramach systemu edukacji narodowej, posiadająca możliwość prowadzenia studiów i kursów komercyjnych, tworzenia nowych, atrakcyjnych kierunków studiów związanych z potrzebami rynku pracy, instytucji administracji państwowej, kontrahentów zagranicznych, itp.

Uczelnia ta powinna zatrudniać wysokokwalifikowaną kadrę naukowo-dydaktyczną. Wśród jej nauczycieli akademickich winni się znaleźć także doświadczeni praktycy wojskowi, którzy przekazywaliby wiedzę zdobytą w trakcie służby w jednostkach bojowych.

Propozycja przewiduje również istnienie dwóch uczelni typu B1 i B2 – lotnicza i morska, ściśle współpracujących z uczelnią typu B. Współpraca polegałaby na tym, że studenci studiowaliby w uczelni B natomiast specjalistyczne szkolenie lotnicze odbywaliby w uczelni B1, a morskie w uczelni B2.

W przypadku podjęcia decyzji o koncentracji kształcenia w jednej uczelni wojskowo-cywilnej koncepcja przewiduje różne formy integracji uczelni B1 i B2 z uczelnią B: od utworzenia wydziałów lotniczego i morskiego, do związku uczelni (forma integracji uczelni proponowana w projekcie ustawy o szkolnictwie wyższym). Pośrednim stopniem integracji mogłoby być funkcjonowanie uczelni B1 i B2 jako zamiejscowych wydziałów uczelni B. Takie rozwiązanie ułatwiłoby powiązanie kształcenia ze szkoleniem wojskowym.

Wzajemne usytuowanie uczelni typu A i B w obszarach kształcenia przygotowawczego do zawodu oficera oraz kształcenia ustawicznego przedstawia rys. 16.

Rys.16. Zmiany organizacyjno-strukturalne wg propozycji WAT

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Koncepcja WAT zakłada także istnienie szkół oficerskich w centrach szkolenia (typ C). Na rysunku oznaczono literą C centra szkolenia. Docelowo przewidywane jest funkcjonowanie trzech centrów szkolenia, po jednym w każdym rodzaju sił zbrojnych. Integralną częścią każdego z centrów byłaby szkoła oficerska rodzaju sił zbrojnych. Szkoły oficerskie nie byłyby uczelniami wyższymi, lecz ośrodkami szkolenia. Pełniłyby one cztery funkcje:

1. Realizacja szkolenia oficerskiego absolwentów uczelni B, B1, B2 i uczelni cywilnych.
2. Realizacja przeszkolenia wojskowego dla studentów uczelni B, B1, B2 oraz uczelni cywilnych.
3. Realizacja szkolenia wojskowego po I semestrze studiów drugiego stopnia w uczelniach B, B1 i B2.
4. Realizacja kursów doskonalenia zawodowego dla oficerów młodszych.

Zlokalizowanie szkół oficerskich w centrach szkolenia umożliwiłoby korzystanie tym szkołom z bazy szkoleniowej oraz zaplecza logistycznego centrum, co pośrednio zmniejszyłoby koszty ich funkcjonowania.

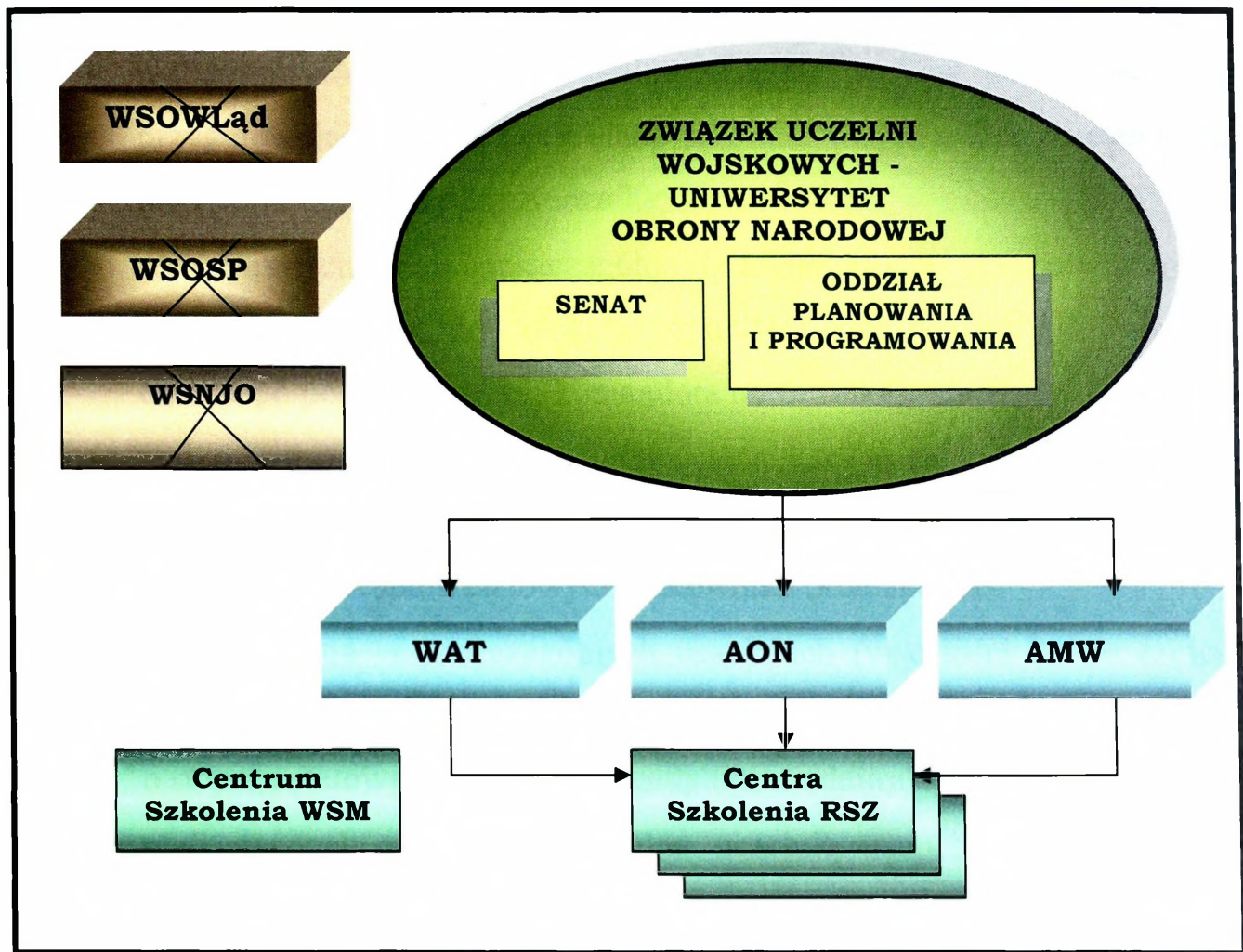
5.8. Związek uczelni wojskowych (Uniwersytet Obrony Narodowej)

Kolejnym możliwym rozwiązaniem w zakresie reorganizacji szkolnictwa wojskowego jest koncepcja utworzenia z trzech istniejących obecnie akademii, czyli Akademii Obrony Narodowej, Wojskowej Akademii Technicznej i Akademii Marynarki Wojennej związku uczelni wojskowych pod roboczą nazwą - Uniwersytet Obrony Narodowej⁴² (patrz rys. 17). Możliwość taką stwarza art. 28 ustawy „*Prawo o szkolnictwie wyższym*”. Zaletą takiego rozwiązania jest fakt zachowania istniejących obecnie potencjałów dydaktycznych i naukowych trzech uczelni o statucie akademickim.

W proponowanym rozwiązaniu zadania Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych oraz Wyższej Oficerskiej Szkoły Sił Powietrznych ceduje się

⁴² Tamże, załącznik nr 12.

odpowiednio na Akademię Obrony Narodowej oraz Wojskową Akademię Techniczną.

Rys. 17. Zmiany organizacyjno-strukturalne wg propozycji MW

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Wyższe szkoły oficerskie przekształciłyby się w centra rodzajów sił zbrojnych lub filie AON i WAT. Likwidacji uległoby Wojskowe Studium Nauczania Języków Obcych w Łodzi, którego zadania przejęłyby AON i WAT.

Elementem koordynującym i nadającym odpowiednią rangę wyższemu szkolnictwu wojskowemu stałby się związek trzech autonomicznych akademii wojskowych, które mogłyby przyjąć nazwę „UNIwersYTET OBRONY NARODOWEJ”. Do zasadniczych jego zadań należałoby zaliczyć koordynację:

- prowadzonych przez poszczególne uczelnie studiów inżynierskich i magisterskich (systemu akumulacji punktów ECTS);

- realizowanych przez poszczególne uczelnie kursów specjalistycznych przygotowujących oficerów do objęcia stanowisk o stopniu etatowym porucznik (porucznik marynarki) i kapitan (kapitan marynarki);
- realizowanych przez poszczególne uczelnie studiów podyplomowych przygotowujących do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora (komandora podporucznik);
- realizowanych przez poszczególne uczelnie kursów specjalistycznych przygotowujących do objęcia stanowisk służbowych do stopnia etatowego podpułkownika (komandora porucznika);
- realizowanego w poszczególnych uczelniach (w całości lub w części) studium operacyjno – strategicznego przygotowującego do objęcia stanowisku o stopniu etatowym pułkownika (komandora);
- realizowanego w poszczególnych uczelniach (w całości lub w części) studium polityki obronnej przygotowującego do objęcia stanowisk o stopniu etatowym generała brygady (kontradmirala);
- realizowanych przez poszczególne uczelnie uzupełniających studiów magisterskich na kierunkach wojskowych;
- realizowanych przez poszczególne uczelnie studiów doktoranckich;
- kształcenia kierowniczych kadr dla potrzeb obronności państwa.

Konsekwencją takiego zapisu będzie to, że np. absolwent kursu organizowanego przez WAT, AON lub AMW będzie mógł otrzymać dyplom sygnowany przez UON lub, jeżeli z innych przyczyn uznane to zostanie za zasadne dyplom sygnowany przez WAT, AON lub AMW. Dyplom inżyniera lub licencjata nadawany będzie przez WAT, AON i AMW, natomiast dyplom magistra będzie mógł być nadawany przez autonomiczne uczelnie lub przez UON.

Istotną rolę w przedstawionej propozycji stanowiłyby centra szkolenia poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. W oparciu o Centra możliwe byłoby zorganizowanie pierwszego etapu szkolenia kandydatów na oficerów, który miałby charakter ogólnowojskowy i ogólnodowódczy (studenci przeszliby w centrach szkolenie podstawowe i nabyli umiejętności w zakresie dowodzenia najmniejszymi

strukturami organizacyjnymi w wojsku) oraz szkolenia specjalistyczne według potrzeb poszczególnych akademii w zakresie kursów doskonalenia zawodowego kadry. Ponadto centra realizowałyby zadania związane z:

- organizowaniem kursów kandydatów na podoficerów zawodowych;
- organizowaniem kursów doskonalenia zawodowego dla podoficerów;
- organizowaniem kursów dla kandydatów na szeregowych zawodowych;
- organizowaniem kursów dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej;
- organizowaniem kursów dla zaspokojenia potrzeb rezerw osobowych sił zbrojnych;
- współudziałem w organizacji kursów kandydatów na oficerów – absolwentów szkół wyższych.

W zależności od przedstawionych powyżej zadań, centra szkolenia zawierałaby w swojej strukturze:

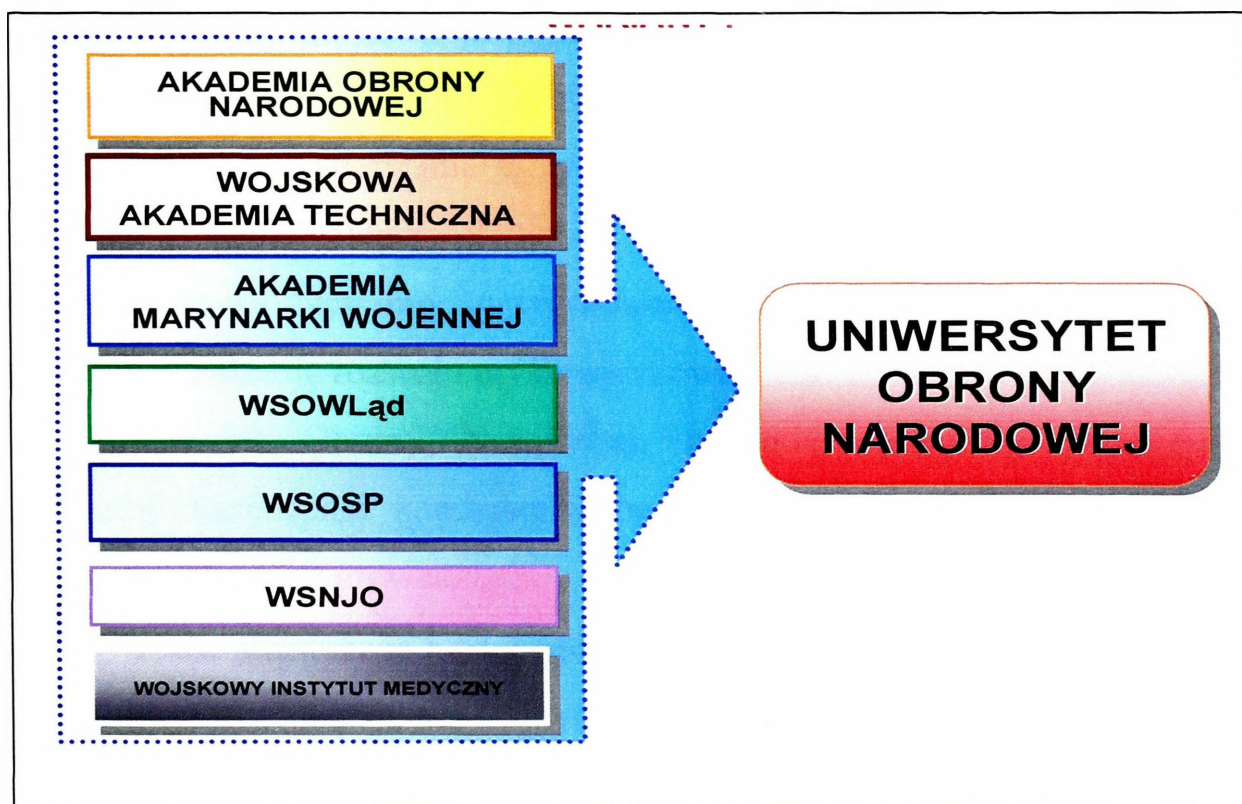
- szkołę podoficerską (kształcąca kandydatów na podoficerów zawodowych oraz podoficerów jednostek w ramach kursów doskonalenia),
- szkołę młodszych specjalistów (przygotowującą kandydatów na szeregowych zawodowych oraz szkolącą żołnierzy zasadniczej służby wojskowej),
- kursy żołnierzy rezerwy (szkolące kandydatów na oficerów i podoficerów rezerwy, studentów ochotników oraz absolwentów szkół wyższych).

Istotnym, z punktu widzenia dostosowania systemu szkolnictwa do wymogów Unii Europejskiej, stałoby się umożliwienie podoficerom i szeregowym zawodowym zdobycie oprócz kwalifikacji wojskowych, wykształcenia cywilnego, przydatnego z punktu widzenia pełnionej funkcji i posiadanej specjalności wojskowej. Stąd też szkołom podoficerskim należałoby nadać status szkoły policealnej, natomiast kursom szeregowych zawodowych status kursów zawodowych, w myśl uregulowań obowiązujących w systemie edukacji

zawodowej w Polsce. Centra musiałyby zatem uzyskać akredytację MEN i przyjąć status centrów kształcenia ustawicznego.

5.9. Integracji wyższego szkolnictwa wojskowego (propozycje autorskie)

Wariant pierwszy polegałby na integracji szkolnictwa wojskowego łącząc AON, WAT, AMW oraz wyższe szkoły oficerskie w jedną silną wyższą uczelnię wojskową – Uniwersytet Obrony Narodowej. Na bazie obecnych WSO zostałyby utworzone Centra Rodzajów Sił Zbrojnych, a w nich wydziały zamiejscowe UON, natomiast Akademia Marynarki Wojennej w obecnej strukturze organizacyjnej będzie stanowić jego filię zamiejscową.

Rys. 18. Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego – wariant I

Źródło: Opracowanie graficzne własne

W strukturę Uniwersytetu włączony zostałby również Wojskowy Instytut Medyczny na bazie którego powstałby Wydział Lekarski, który w pierwszych latach funkcjonowania ściśle współpracowałby w zakresie dydaktycznym z Warszawską Akademią Medyczną. Na takie włączenie instytutu do UON pozwala

ustawa z dnia 25 lipca 1985 roku o jednostkach badawczo-rozwojowych w której mówi się, że organ sprawujący nadzór nad jednostką badawczo – rozwojową może włączyć ją do państwowej szkoły wyższej w tym przypadku do UON. Pewną formalną przeszkodą jest posiadanie przez instytut decyzji o uwłaszczeniu się.

Istota tworzenia Uniwersytetu Obrony Narodowej polegać będzie na integracji oraz sukcesywnym przekształcaniu dotychczasowych akademii i wyższych szkół oficerskich w czasie uzasadnionym potrzebą zakończenia rozpoczętych procesów dydaktycznych i naukowych. Zakłada się, że przyszły UON zacząłby funkcjonować od roku akademickiego 2008/2009 (termin rozpoczęcia funkcjonowania Uniwersytetu uzależniony jest od przyjęcia przez Sejm RP ustawy w sprawie utworzenia Uniwersytetu Obrony Narodowej).

Struktura uczelni będzie oparta na wydziałach wojskowych i cywilnych, realizujących jeden lub kilka kierunków studiów. Utworzenie dwóch wydziałów zamiejscowych, we Wrocławiu i Dęblinie, na bazie części kadry AON oraz byłych szkół oficerskich. Usytuowanie w tych placówkach wielopoziomowego systemu kształcenia i doskonalenia oficerów zapewni podstawy do zorganizowania komplementarnego systemu przygotowania kadr oraz prowadzenia badań naukowych w zakresie rozwoju myśli wojskowej.

Uniwersytet Obrony Narodowej, o takiej strukturze organizacyjnej, realizowałby kształcenie kandydatów na oficerów i cały proces doskonalenia zawodowego oficerów prowadząc:

- studia pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolite studia magisterskie na kierunku lekarski dla kandydatów na żołnierzy zawodowych;
- Studium Oficerskie przygotowujące kandydatów do objęcia pierwszego stanowiska oficerskiego o stopniu etatowym podporucznik – absolwentów wyższych szkół cywilnych;
- studia podyplomowe przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora;
- kursy specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym porucznika, kapitana oraz podpułkownika;

- studium operacyjno-strategiczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym pułkownika;
- studium polityki obronnej przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym generała brygady;
- studia doktoranckie.

Zadania tej uczelni będą również obejmować prowadzenie badań naukowych, kształcenie kierowniczych kadr dla potrzeb obronności państwa oraz studentów cywilnych na studiach licencjackich i magisterskich, którzy będą mogli być potencjalnymi kandydatami na żołnierzy zawodowych. Dodatkowo w strukturze organizacyjnej UON będą funkcjonować:

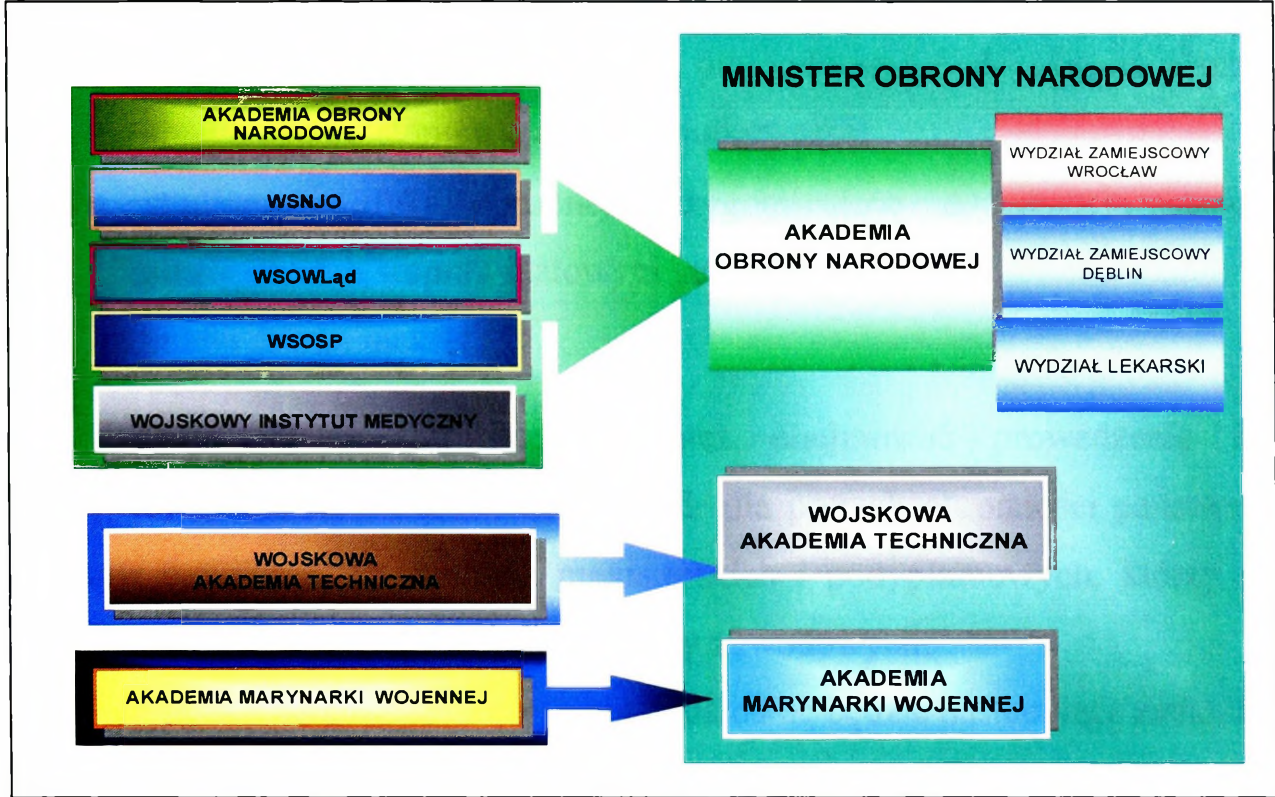
- Centrum Symulacji i Komputerowych Gier Wojennych,
- Centrum Szkolenia Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia,
- Centrum Nauczania Języków Obcych.

Realizowane w UON kierunki i specjalności kształcenia będą przede wszystkim pochodną zapotrzebowania Sił Zbrojnych, jak również i środowiska cywilnego na wysoko wykwalifikowane kadry z zakresu polityki i strategii bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Główny wysiłek procesu kształcenia będzie realizowany w specjalnościach, których nie prowadzą uczelnie cywilne ze względu na brak odpowiedniej kadry naukowo-dydaktycznej oraz specyficznej infrastruktury szkoleniowej. Oprócz tradycyjnych specjalności wojskowych, oferta UON będzie obejmować nowe specjalności, wynikające z pojawiających się wyzwań w sektorze bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa międzynarodowego. Proponowane kształcenie będzie realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami procesu bolońskiego oraz innymi konwencjami i standardami międzynarodowymi, które będą miały wpływ na lepszą mobilność studentów oraz wyższe możliwości znalezienia zatrudnienia na polskim i europejskim rynku pracy.

Wariant II. W proponowanym wariantcie nowa struktura wyższego szkolnictwa wojskowego składać się będzie z trzech akademii wojskowych tj: Akademii Obrony Narodowej, Wojskowej Akademii Technicznej oraz Akademii

Marynarki Wojennej. Wyższe Szkoły Oficerskie zostaną przekształcone w Centra Szkolenia Rodzajów Sił Zbrojnych, w których powstaną wydziały zamiejscowe AON: Wydział Wojsk Lądowych we Wrocławiu oraz Wydział Sił Powietrznych w Dęblinie. AON przejmie również zadania po Wojskowym Studium Nauczania Języków Obcych w Łodzi. W strukturę AON włączony zostałby również Wojskowy Instytut Medyczny na bazie którego powstałby wydział lekarski, którego funkcjonowanie, tak jak to podkreślono w pierwszym wariantcie, zależne będzie od ścisłej współpracy, w zakresie dydaktycznym, z Warszawską Akademią Medyczną (patrz rys. 19).

Utworzenie dwóch wydziałów zamiejscowych we Wrocławiu i Dęblinie na bazie części kadry AON oraz byłych szkół oficerskich. Jednoczesne usytuowanie w tych placówkach wielopoziomowego systemu kształcenia i doskonalenia oficerów zapewni podstawy do zorganizowania komplementarnego systemu przygotowania kadr oraz prowadzenia badań naukowych w zakresie rozwoju myśli wojskowej.

Rys. 19. Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego-wariant II

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Przy takiej strukturze organizacyjnej wyższego szkolnictwa wojskowego Akademia Obrony Narodowej, realizować będzie kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych (oficerów) na studiach pierwszego i drugiego stopnia, oraz jednolitych studiach magisterskich zgodnie z założeniami procesu bolońskiego. Równolegle na wydziałach zamiejscowych Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych prowadzone będzie, w ramach Studium Oficerskiego, kształcenie absolwentów uczelni cywilnych z tytułem zawodowym magistra. Akademia będzie również realizować kształcenie doskonalące oficerów, prowadząc:

- kursy przygotowujące do objęcia stanowisk o stopniu etatowym porucznika i kapitana;
- studia podyplomowe przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora;
- kursy specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym podpułkownika;
- kursy specjalistyczne na stanowiska wymagające przeszkolenia specjalistycznego bez zmiany stopnia zaszeregowania;
- studium operacyjno-strategiczne przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym pułkownika;
- studium polityki obronnej przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym generała brygady;
- studia doktoranckie.

Zadania tej uczelni będą również obejmować prowadzenie badań naukowych, kształcenie kierowniczych kadr dla potrzeb obronności państwa oraz studentów cywilnych na studiach magisterskich i podyplomowych, którzy mogą być potencjalnymi kandydatami na żołnierzy zawodowych.

Wojskowa Akademia Techniczna realizować będzie następujące zadania:

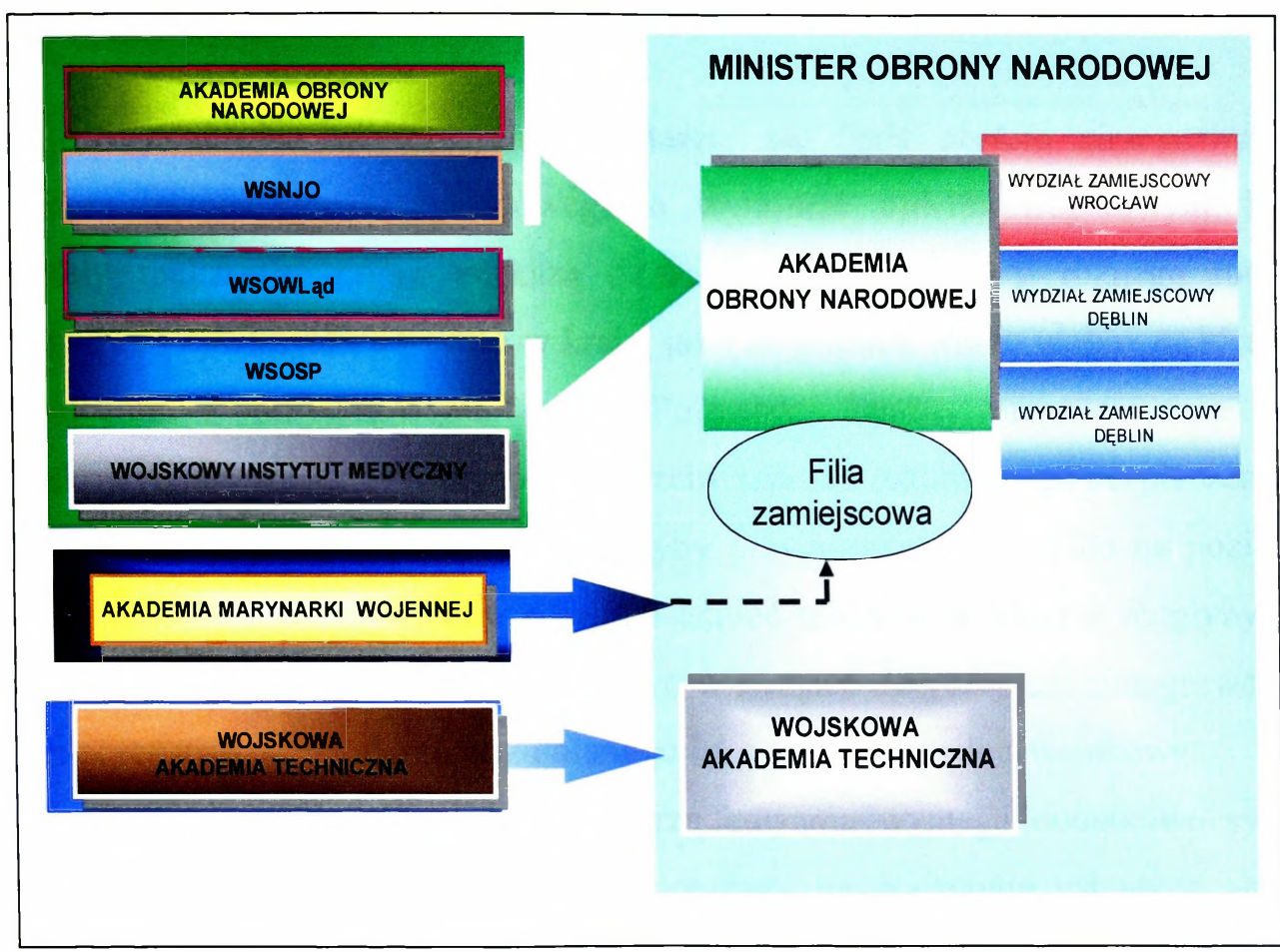
- kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych, na studiach pierwszego i drugiego stopnia w specjalnościach technicznych;
- kształcenie studentów cywilnych na studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz studiach podyplomowych;

- kształcenie specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk wymagających szkolenia specjalistycznego;
- prowadzenie studiów podyplomowych przygotowujących do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym majora w specjalnościach technicznych;
- prowadzenie kursów na stopień podpułkownika;
- prowadzenie kursów specjalistycznych przygotowujących do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym porucznika i kapitana;
- prowadzenie studiów doktoranckich;
- prowadzenie badań naukowych.

Akademia Marynarki Wojennej realizować będzie następujące zadania:

- kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych w korpusie osobowym marynarki wojennej oraz studentów cywilnych na studiach pierwszego i drugiego stopnia;
- kształcenie specjalistyczne przygotowujące do objęcia stanowisk wymagających szkolenia specjalistycznego;
- studia podyplomowe przygotowujące do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym komandor podporucznik w korpusie osobowym marynarki wojennej;
- kurs na stopień komandora porucznika;
- prowadzenie kursów specjalistycznych przygotowujących do objęcia stanowisk służbowych o stopniu etatowym porucznika i kapitana;
- prowadzenie studiów doktoranckich;
- prowadzenie badań naukowych.

Wariant III. Przedstawiony wariant zawiera te same propozycje rozwiązań organizacyjnych i programowych, jak wariant II, z tą różnicą, iż funkcje Akademii Marynarki Wojennej spełniałaby – powstała z włączenia do AON – filia zamiejscowa w składzie obecnie funkcjonujących trzech wydziałów z realizowanymi dotychczas kierunkami studiów.

Rys. 20. Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego-wariant III

Źródło: Opracowanie graficzne własne

Propozycję Zespołu nie odnoszą się do aktualnie funkcjonujących Centrów szkolenia, których liczba sukcesywnie w miarę nasycenia sił zbrojnych podoficerami ulegałaby stopniowemu zmniejszaniu.

ZAKOŃCZENIE

Siły zbrojne coraz wyraźniej stawać się będą częścią zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego o wymiarze cywilno-wojskowym. Będą musiały realizować coraz większą liczbę zadań wspólnie z różnego rodzaju strukturami cywilnymi, zarówno w kraju, jak i za granicą. Ma to wpływ na kierunki kształcenia i przygotowania kadr. Potrzebne będzie przygotowanie kadr wojskowych oraz kadr cywilnych na potrzeby szeroko rozumianego bezpieczeństwa narodowego. Chodzi o kadry, które byłyby przygotowane nie tylko na poziomie podstawowym. Z tego powodu powinno istnieć miejsce, w którym mogłyby one doskonalić się, rozwijać oraz uczestniczyć w kursach dotyczących zintegrowanego bezpieczeństwa narodowego, rozumianego jako system cywilno-wojskowy.

Jakościowego i ilościowego uporządkowania wymaga dodatkowo system doskonalenia zawodowego kadry funkcjonujący na podstawie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Potwierdzają to wyniki analiz potrzeb kadrowych prowadzone w kontekście dostosowywania struktury sił zbrojnych do obowiązującego *Programu Rozwoju Sił Zbrojnych*, ale przede wszystkim wyniki analiz tendencji rozwoju doktryn wojennych oraz sposobów prowadzenia działań wojennych. Wskazują one na potrzebę nowego podejścia do współczesnego i przyszłego pola walki. Zintegrowane systemy sieciowo-centriczne, cyberprzestrzeń, środki bezzałogowe, robotyzacja przyszłego pola walki, praktycznie nielimitowane zdolności rażenia, nowa jakość czasu i przestrzeni, powodują, że coraz trudniej będzie o tradycyjny podział na wojska walczące i zabezpieczające. Coraz trudniej będzie również o tradycyjny podział na rodzaje sił zbrojnych. Wynika stąd wniosek o potrzebie przygotowywania żołnierzy do działań zintegrowanych zarówno w wymiarze narodowym jak i międzynarodowym.

Podkreślić należy, iż opracowując perspektywiczny system szkolnictwa wojskowego, należy przyjąć na podstawie przedstawionych warunków strategii rozwoju państwa, współczesnych zagrożeń i gwarancji bezpieczeństwa, przewidywanych kierunków rozwoju sił zbrojnych oraz ogólnych założeń

funkcjonowania szkoły wyższej, iż zmiany rozwoju państwa oraz Sił Zbrojnych RP wymuszają niejako nowe spojrzenie na przygotowanie kadr.

Przyszły model kształcenia kadr oraz perspektywiczny system szkolnictwa wojskowego, w szybko zmieniającej się rzeczywistości politycznej i militarnej, powinien być uzależniony między innymi od ogólnych przesłanek, to jest kierunków rozwoju sił zbrojnych, ilościowych i jakościowych potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia kadr, rozwoju technicznego oraz technologicznego urządzeń wykorzystywanych na współczesnym polu walki, do samego prowadzenia walki oraz do kierowania wojskiem, określenia miejsca i roli uczelni wojskowej w systemie wyższego szkolnictwa wojskowego i cywilnego, spełnienia przez uczelnie podstawowych warunków i wymagań uczelni wyższej określonych przez ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Przeprowadzona analiza przesłanek determinujących rozwój Sił Zbrojnych oraz konieczność spełnienia przez szkolnictwo wojskowe wymagań wynikających z nowego prawa o szkolnictwie wyższym wskazuje, że reorganizacja strukturalna i programowa jest podstawowym warunkiem zapobieżenia możliwej degradacji systemu przygotowania kadr wojskowych, tak w kontekście potrzeb Sił Zbrojnych jak i oczekiwań społecznych.

Przy rozpatrywaniu propozycji rozwiązań należy przede wszystkim uwzględnić, że przebudowa systemu szkolnictwa wojskowego powinna zapewnić możliwość uzyskiwania tytułu zawodowego magistra przez absolwentów uczelni wojskowej, co będzie wypełnieniem fundamentalnego założenia nowej polityki kadrowej oraz pełną porównywalność wykształcenia absolwentów uczelni wojskowych i cywilnych, a tym samym możliwość funkcjonowania żołnierzy po zakończeniu zawodowej służby wojskowej na krajowym i europejskim cywilnym rynku pracy.

Przy tak małej liczbie kształconych i ciągle malejących potrzebach nowo powstałe uczelnie powinny mieć charakter uczelni wojskowo-cywilnych, co pozwoli na utrzymanie wielu kierunków studiów oraz różnorodności wykształcenia przyszłych oficerów, a także zapewni optymalne wykorzystanie kadry dydaktyczno-naukowej zatrudnionej w uczelniach.

Przyjęcie i wdrożenie proponowanych zmian strukturalnych systemu szkolnictwa wojskowego powinno przynieść wymierne efekty w zakresie poprawy jakości kształcenia i doskonalenia kadr oraz obniżyć koszty jego funkcjonowania, przy minimalnych kosztach społecznych i ekonomicznych w czasie reorganizacji.

Utworzenie dwóch-trzech uczelni na poziomie akademickim powinno zapewnić prowadzenie na wysokim poziomie wszystkich form działalności edukacyjnej zarówno dla potrzeb Sił Zbrojnych jak i osób cywilnych z administracji państwowej i samorządowej. Możliwy scenariusz procesu reorganizacji systemu szkolnictwa wojskowego powinien uwzględniać trzy etapy:

- w pierwszym, w 2007 roku – zrealizować te przedsięwzięcia, które zapewnią przygotowanie warunków organizacyjno-prawnych do przeprowadzenia reorganizacji szkolnictwa;
- w drugim, od października 2007r. do czerwca 2008r. wdrożyć nowe rozwiązania organizacyjne;
- w trzecim, do końca września 2008r. – zakończyć wszystkie wszczęte przedsięwzięcia reorganizacyjne i uruchomić proces kształcenia w nowej strukturze.

Bibliografia

1. *Briefing of the Commandant of „G. S. Rakovski” Defence College.*
2. Buczyński J, Sienkiewicz i inni, *Zarządzanie zasobami ludzkimi Sił Zbrojnych RP w warunkach transformacji systemowej. Ocena efektywności i optymalizacja rozwoju kadr*, AON, Warszawa 2000.
3. Buczyński J., Sienkiewicz P., *Przyszłość nauk wojskowych*, ZN AON 2006, nr 4.
4. Małkowski Z., *Model kształcenia ustawicznego w perspektywnym systemie szkolnictwa wojskowego*, rozprawa, AON, Warszawa 2005 r.
5. Materiał na Kolegium Dowódców Sił Zbrojnych, *Koncepcja reorganizacji szkolnictwa wojskowego*, Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego, załącznik nr 8, Warszawa 2005 r.
6. Materiał: *Centre for High Defence Studies* (maszynopis).
7. Miszański W., *Perspektywna wizja kształcenia oficera XXI wieku w Polsce*, materiał konferencyjny, WAT, Warszawa 2004.
8. *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego*, red. J. Woźnicki, Warszawa 1998.
9. *Model Uniwersytetu Bezpieczeństwa Narodowego w systemie szkolnictwa wojskowego XXI wieku*, opracowanie zespołowe pod kier. płk. prof. dr. hab. inż. P. Sienkiewicza, AON, Warszawa 2001.
10. Prezentacja PPT, *National Defence University*, Bucharest 2004 (maszynopis).
11. Sienkiewicz P., *Szkolnictwo wojskowe w europejskiej przestrzeni edukacyjnej*, materiał konferencyjny, WAT, Warszawa 2004.
12. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003.
13. *Strategia rozwoju Polski do roku 2020. Synteza ogólnych uwarunkowań rozwojowych*, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2000.

14. *Studium Przyszłości Sił Zbrojnych RP – 2025*, Sztab Generalny WP, Generalny Zarząd Planowania Strategicznego, Warszawa 2003.
15. Świniarski L, *Filozoficzne podstawy edukacji dla bezpieczeństwa*, Warszawa 1999.
16. Wojtan A., *Perspektywiczna wizja kształcenia oficerów w XXI wieku w Polsce*, konferencja pod patronatem Ministra Obrony Narodowej „Tendencje transformacji strukturalnej Sił Zbrojnych w aspekcie perspektywicznych potrzeb kadrowych”, WAT, Warszawa 2004.
17. Wywiad z Juha Pyykonen'em, w dniu 16 listopada 2006 roku w Brukseli w ramach posiedzenia Wykonawczej Rady Naukowej Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony.

Inne źródła:

1. strona internetowa: www.unob.cze
2. strony internetowa www.aoslm.sk
3. strona internetowa: www.natoschool-shape.de
4. strony internetowa: www.zmne.hu
5. strony internetowa: www.unap.ru
6. strona internetowa www.rakovski-defcol.mod.bg
7. strony internetowa www.da.uk
8. strony internetowa: www.rma.ac.be
9. strony internetowa www.casd.deifesa.it
10. strony internetowa: www.mde.es
11. strony internetowa: www.ndu.edu
12. strony internetowa: www.cda-acd.forces.gc.ca
13. strony internetowa: www.hinduonnet.com
14. strona internetowa: www.coe-dmha.org
15. strona internetowa: www.mpkk.fi

Wykaz tabel

Tabela 1	Kierunki studiów realizowane w akademiach wojskowych i w WSO	84
Tabela 2	Liczba samodzielnych pracowników naukowych uczelni wojskowych	86
Tabela 3	Liczba studiujących na studiach zawodowych, magisterskich, uzupełniających, podyplomowych i doktoranckich w akademiach wojskowych	88
Tabela 4	Liczba aktualnie studiujących kandydatów na żołnierzy zawodowych w wyższych szkołach wojskowych i Studium Oficerskim	88
Tabela 5	Nakłady finansowe MON na wyższe szkolnictwo wojskowe w 2006r.	90
Tabela 6	Roczne potrzeby w zakresie kształcenia kandydatów na pierwsze stanowiska podporucznikowskie	92
Tabela 7	Szacunkowe roczne potrzeby sił zbrojnych w zakresie doskonalenia oficerów na poziomie akademickim	93
Tabela 8	Szacunkowe przewidywane potrzeby kształcenia kadr wojskowych wyliczone z przewidywanych zmian Sił Zbrojnych RP	94

Wykaz rysunków

Rys. 1	Struktura Akademii Obrony NATO	17
Rys. 2	Schemat układu Rady Naukowej	22
Rys. 3	Elementy systemu szkolnictwa wojskowego RFN	41
Rys. 4	Struktura organizacyjna IHEDN	61
Rys. 5	Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych	70
Rys. 6	Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych	71
Rys. 7	Przybliżone procentowe wielkości rodzajów sił zbrojnych	72
Rys. 8	Podstawowe filary i wymogi stawiane szkolnictwu wojskowemu	100
Rys. 9	Schemat integracji szkolnictwa wojskowego wariant I	102
Rys. 10	Proponowana struktura organizacyjna Uniwersytetu Obrony Narodowej	104
Rys. 11	Struktura centrum szkolenia rodzajów sił zbrojnych	106
Rys. 12	Schemat integracji szkolnictwa wojskowego wariant II	107
Rys. 13	Struktura szkolnictwa wojskowego w wariacie II	108
Rys. 14	Struktura szkolnictwa wojskowego według propozycji AON wariant I	112
Rys. 15	Struktura szkolnictwa wojskowego według propozycji AON wariant II	113
Rys. 16	Zmiany organizacyjno-strukturalne wg propozycji WAT	116
Rys. 17	Zmiany organizacyjno-strukturalne wg propozycji MW	118
Rys. 18	Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego – wariant I	121
Rys. 19	Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego-wariant II	124
Rys. 20	Zmiany organizacyjno-strukturalne szkolnictwa wojskowego-wariant III	127

Szkolnictwo wojskowe – wykaz uczelni wojskowych NATO, krajów członkowskich Sojuszu oraz Partnerstwa dla Pokoju

UCZELNIE NATO:

NATO Defense College
Baltic Defence College
NATO School (SHAPE)

(Kolejność państw według alfabetu angielskiego)

ALBANIA

Albanian Defence Academy

ALGERIA

Ecole d'Application

ARMENIA

Vazgen Sargsyan Military Institute of Armenia

AUSTRIA

Landesverteidigungsakademie (LVak) Austrian National Defence Academy (ANDA)

AZERBEJDŻAN

Military College of the Armed Forces

BIAŁORUŚ

Military Academy of the Republic of Belarus

BELGIA

Institut Royal Supérieur de Défense (IRSD)
Royal Defense College

BULGARIA

Voenna Akademia G.S. Rakovski G.S. Rakovski Defence and Staff College

KANADA

Canadian Forces College Collège des Forces canadiennes Canadian Defence Academy,
Académie canadienne de la Défense

CHORWACJA

Joint Training and Education Command "Petar Zrinski"

REPUBLIKA CZESKA

Universita Obrany Brno
Defence University, Brno

DANIA

Forsvarsakademiet
Royal Danish Defence College (RDDC)

EGIPT

Nasser Higher Military Academy

FINLANDIA

National Defence College

FRANCJA

Collège Interarmées de Défense (CID)
Centre des Hautes Etudes Militaires (IHEDN)

NIEMCY

Führungsakademie der Bundeswehr (FuAkBw)
German Armed Forces and Staff College
oraz dwa uniwersytety Bundeswehry (Hamburg oraz Monachium)

GRECJA

Hellenic National Defence College (HNDC)

WĘGRY

Zrinyi Miklos National Defence University

IRLANDIA

Irish Defence Forces Training Centre

IZRAEL

National Defense College of the Israeli Defense Forces

WŁOCHY

Centro Alti Studi per la Difesa (CASD)
Centre for High Defence Studies
Istituto Superiore di Stato Maggiore Interforze (ISSMI)
Joint Services Staff Institute
Centro Militare di Studi Strategici (CEMISS)
Military Centre for Strategic Studies

JORDANIA

Royal Jordanian National Defence College

MAURETANIA

Conseiller du Chef d'Etat-Major National

MAROCCO

Centre d'Études Stratégiques
Centre for Strategic Studies

HOLANDIA

Instituut Defensie Leergangen
Netherlands Defence College

NORWEGIA

Forsvarets Hogskole
National Defence College
Forsvarets Stabsskole
Armed Forces Staff College

PORTUGALIA

Instituto da Defesa Nacional (IDN)
National Defence Institute

RUMUNIA

National Defence University
National Defence College

FEDERACJA ROSYJSKA

Military Academy of the General Staff
of the Armed Forces of the Russian Federation

SŁOWACJA

Military Academy in Liptovsky Mikulas

SŁOWENIA

Military Education Centre
Command and Staff School

HISZPANIA

Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional (CESEDEN)
Centre for National Defence Studies
Escuela Superior de las Fuerzas Armadas (ESFAS)
Higher College of the Armed Forces

SZWECJA

National Defence College

SZWAJCARIA

Geneva Centre for Security Policy (GCSP)
Centre de politique de sécurité, Genève
Höhere Kaderausbildung der Armee Armed Forces Senior Cadre Training

TUNEZJA

Ecole Supérieure de Guerre

TURCJA

Harp Akademileri Komutanligi, Turkish War Colleges Command

UKRAINA

Ukrainian National Defence Academy

WIELKA BRYTANIA

Defence Academy of the United Kingdom

Joint Services Command and Staff College (JSCSC)

Royal College of Defence Studies

STANY ZJEDNOCZONE

National Defense University

UZBEKISTAN

Academy of the Armed Forces

Szkolnictwo wojskowe w europejskiej przestrzeni edukacyjnej

„Wszelka edukacja wynika z pewnego obrazu przyszłości i jednocześnie ów obraz kształtuje”

Alvin Toffler

Wprowadzenie

Przełom demokratyczny w 1989 roku, w Polsce rozpoczął trudny i złożony proces transformacji systemowej obejmującej wszystkie sfery życia społecznego. Ta transformacja oznacza również radykalną zmianę systemu edukacji narodowej i systemu obronnego państwa. Kierunki zmian w systemie obronnym państwa wyznaczały dyrektywy zawarte w prognozach integracji z NATO i modernizacji Sił Zbrojnych RP, a w systemie edukacji narodowej określały zapisy w odpowiednich ustawach oraz w kolejnych projektach ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”. Za pilnie potrzebne uznano również działania reformatorskie w obszarze szkolnictwa wojskowego. Działania te przyniosły zmiany ilościowe i jakościowe, organizacyjne i programowe itp. Należy podkreślić, że miały one charakter ewolucyjny (etapowy). Strategię zmian ewolucyjnych w systemie szkolnictwa wojskowego należy uznać za racjonalną, albowiem edukacja „źle znosi” zabiegi o charakterze rewolucyjnym, zaś towarzyszący im niekiedy zapal niweczyć może to, co stanowiło wartość kształtowaną przez lata, a niekiedy pokolenia. Z pewnością nie uniknięto pomyłek, w niektórych przypadkach decyzji zbyt pospiesznych, a w innych zaś można mówić jako o „grzechach zaniechania”. Z pewnością ten wieloletni proces zmian w systemie szkolnictwa wojskowego zasługuje na gruntowną analizę systemową wolną od sentymentów i resentmentów. Natomiast nie może budzić większych zastrzeżeń sąd, że szkolnictwo wojskowe także w okresie PRL, będąc z racji „resortowego” charakteru (i specyficznych ograniczeń) niejako poza „cywilnym” szkolnictwem wyższym, integrowało się z nim – w mniejszym lub większym stopniu – na płaszczyźnie naukowo-badawczej i dydaktycznej, dobrze służąc edukacji narodowej.

Od początku lat 90-tych, nowe uwarunkowania, tzn. nowe potrzeby, wymagania i ograniczenia, a także nowe wyzwania (w tym nowe zagrożenia) określały niejako obszar dopuszczalnych rozwiązań systemowych. Skłania to do rozpatrzenia ze szczególną uwagą tych procesów, które zachodziły w bliższym (system edukacji narodowej) i dalszym otoczeniu (inicjatywy europejskie i doświadczenia szkolnictwa wojskowego w państwach NATO). One bowiem determinowały myślenie o racjonalnej strategii rozwoju szkolnictwa wojskowego RP.

Edukacja jako wyzwanie

W 1996 roku został opublikowany raport międzynarodowej komisji powołanej przez UNESCO do opracowania kierunków i wskazań rozwoju edukacji w XXI wieku, znany jako raport Komisji J. Delorse'a: „Learning: the treasure within”. Komisję obowiązywały uniwersalne zasady przyjęte przez UNESCO, a mianowicie:

- edukacja jest uniwersalną wartością i podstawowym prawem człowieka;
- edukacja szkolna i pozaszkolna muszą służyć społeczeństwu jako instrument tworzenia, poprawy i upowszechniania wiedzy;
- trzy cele edukacji: równość, ważność treści i motywacja powinny stwarzać podstawę polityki oświatowej;
- reforma oświaty powinna opierać się na sprawdzonych w praktyce eksperymentach;
- różnorodność ekonomiczna, społeczna i kulturowa współczesnego świata wymaga właściwych dla poszczególnych regionów decyzji, ale także przestrzegania uniwersalnych wartości, jakimi są: prawa człowieka, tolerancja i zrozumienie, demokracja, poczucie odpowiedzialności i uniwersalizmu, kulturowa tożsamość, dążenie do pokoju, ochrona środowiska i zdrowia, planowanie rodziny, łagodzenie biedy;
- za edukację odpowiedzialne jest całe społeczeństwo.

W raporcie Komisji Delorse'a stwierdza się, że celem edukacji jest planowanie i budowanie naszej wspólnej przyszłości, którą będzie tworzyło uczące się społeczeństwo zgodnie z ideą i zasadą kształcenia ustawicznego. Przyjęto, że edukacja w XXI wieku będzie rozwijać się zgodnie z czterema filarami:

- uczenie się dla wiedzy;
- uczenie się dla pracy i kompetencji;

- uczenie się dla zrozumienia innych;
- uczenia się dla własnego rozwoju.

Formułowaną 10-15 lat temu tezę o konieczności rozwoju systemów kształcenia ustawicznego (continuing education), zastąpiono silniejszą tezą o konieczności uczenia się przez całe życie (life long education), aż do wprowadzenia pojęcia uczącego się społeczeństwa (learning society).

Odpowiadając na pytanie o „produkt końcowy” permanentnego procesu edukacji, sformułowano koncepcję „indywidualności innowacyjnej” zarówno w sensie umiejętności i woli poszukiwań twórczych, jak i zdolności adaptacji do zmiennych warunków miejsca i czasu.

Theodore W. Shultz (Nagroda Nobla w 1979 r.) stwierdził, że: „Niewiele krajów, jeśli w ogóle jakiś, weszło na ścieżkę szybkiego i zrównoważonego wzrostu bez znaczących inwestycji w człowieka”. Teza, że inwestycje w kapitał ludzki stanowią pierwszy warunek i przesłankę wejścia na ścieżkę trwałego wzrostu gospodarczego i postępu technicznego należy do najważniejszych odkryć myśli ekonomicznej ostatniego ćwierćwiecza. Można zatem stwierdzić, że inwestycje w kapitał ludzki, czyli w edukację, są wyrazem nie tylko sprostania wyzwaniom cywilizacyjnym, lecz po prostu jest opłacalne z punktu widzenia trwałego rozwoju kraju.

Powyższa perspektywa edukacyjna przyjmująca obecnie postać „społeczeństwa informacyjnego (wiedzy)” wraz z „gospodarką opartą na wiedzy” odpowiada pewnym antycypacjom A. i H. Tofflerów („Wojna i antywojna”, 1997): „gdy forma wojny właściwa trzeciej fali nabiera wyraźniejszych kształtów, zaczyna się wyłaniać nowy gatunek wojowników – „wojownicy wiedzy”. Są nimi intelektualiści, zarówno umundurowani, jak i bez mundurów, głęboko przekonani o tym, że dzięki wiedzy wygrywa się wojny albo też wojnom się zapobiega. Jeśli przyjrzymy się temu, co czynią dostrzeżemy, jak krok po kroku zmiernają od początkowo wąskich, technicznych zainteresowań ku uogólniającej koncepcji, która pewnego dnia zyska sobie nazwę „strategii opartej na wiedzy”.

Europejska Przestrzeń Edukacyjna

W 1998 roku, podczas 800-lecia istnienia paryskiej Sorbony spotkali się ministrowie edukacji czterech państw o najstarszych tradycjach kształcenia uniwersyteckiego tzn.: Francji, Niemiec, Włoch i W. Brytanii. 25 maja 1998 r. podpisano wspólną deklarację,

która podkreślając centralną rolę uniwersytetów w kształtowaniu kultury europejskiej, wskazywała na konieczność harmonizacji struktury studiów tak, aby możliwe stało się stworzenie wspólnego europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego, ułatwiającego mobilność studentów w poszukiwaniu lepszego wykształcenia i pracy oraz przyczyniającego się do ogólnego rozwoju Europy. Główną przyczyną, dla której podpisano Deklarację z Sorbony, były zachodzące na naszym kontynencie procesy zjednoczeniowe, obejmujące już nie tylko gospodarkę i politykę, zapewniające swobodny przepływ nie tylko towarów i usług, lecz także ludzi i informacji.

Ponadto dostrzegano wzrastającą konkurencję uniwersytetów pozaeuropejskich, szczególnie amerykańskich oraz rosnącą popularność nowych, pozauniwersyteckich sposobów zdobywania wiedzy na poziomie wyższym, głównie dzięki mediom elektronicznym (teleedukacja). Wszystko to stworzyło wyzwanie dla tradycyjnego modelu kształcenia w Europie, skłaniając do wprowadzenia takich standardów, które umożliwiłyby porównywalność zdobytej w różnych krajach i na różnych uczelniach wiedzy i kwalifikacji. Ułatwiłoby to mobilność studentów i wykładowców, a jednocześnie pozwoliłoby na podniesienie jakości kształcenia i stałą dbałość o jego poziom. Deklaracja z Sorbony była początkiem działań w całym obszarze europejskiej edukacji.

W czerwcu 1999 r. w Bolonii doszło do spotkania osób odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe 29 krajów europejskich. Podstawowym materiałem roboczym stał się raport pt.: „Trends in Learning Structures in Higher Education” przygotowany we współpracy z Komisją Europejską przez duże instytucje akademickie: Confederation of European Union Rectors Conferences oraz Association of European Universities.

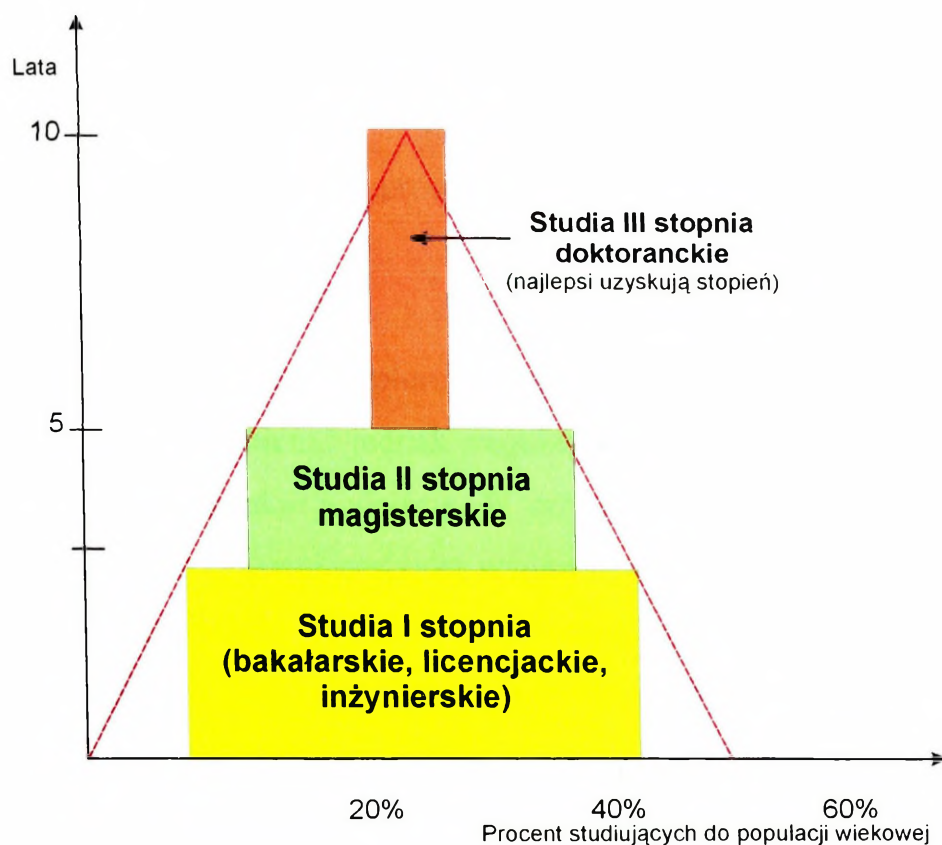
Dokument ten pokazał istniejące różnice w kształceniu na poziomie wyższym w krajach UE. I tak, nie wszystkie kraje UE opierają swój system szkolnictwa wyższego na uniwersytetach. Różne są też zależności pomiędzy uniwersytetami a pozostałymi instytucjami edukacyjnymi i naukowo - badawczymi. Jeszcze większe różnice można dostrzec w strukturach i organizacji studiów. Większość krajów wprowadziła już bądź wprowadza system dwustopniowy. Nie było jednak zgodności co do okresu studiów wymaganych do zdobycia pierwszego i drugiego stopnia. Rozmaite są też ich nazwy, czasami mylące i mogące sprzyjać utrudnieniom w porównaniach dyplomów. Pozostałe różnice dotyczą przede wszystkim wymagań, które stawia się kandydatom na studia, organizacji roku akademickiego oraz odpłatności za naukę, jak również systemu pomocy materialnej dla studentów.

Stworzenie wspólnego europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego wymagało zatem działań w wielu obszarach. Wszyscy uczestnicy procesu podkreślają, że wprowadzenie jednolitych ram i reguł powinno się odbywać z szacunkiem dla narodowych odrębności i tradycji, które w tym obszarze są silnie ugruntowane. Zebrani w Bolonii ministrowie edukacji wyróżnili kilka obszarów działań, które mają prowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu: Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej (European Higher Education Area). Datą końcową działań ma być rok 2010.

Do podstawowych celów podpisanej Deklaracji zaliczono:

- stworzenie warunków do mobilności obywateli;
- dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy, a zwłaszcza doprowadzenie do poprawy systemu zatrudnienia;
- podniesienie atrakcyjności i poprawa pozycji konkurencyjnej systemu szkolnictwa wyższego w Europie.

Deklaracja postuluje wprowadzenie studiów dwustopniowych (undergraduate cycle + graduate cycle), z minimalnym czasem trwania studiów I stopnia – trzy lata (niektóre kraje różnicują nieco ten okres). Łączny czas trwania studiów I i II stopnia zamyka się w pięciu latach.

Rys.1. Schemat ideowy kształcenia w szkole wyższej.

Niezależnie od zróżnicowania czasu studiów, wprowadzone w poszczególnych krajach systemy kształcenia zachowują wewnętrzną „drożność”, tzn. absolwenci studiów I stopnia bez względu na charakter ukończonej szkoły mają możliwość kontynuowania kształcenia na studiach II stopnia na kierunku zbliżonym lub zupełnie innym.

Zmiana kierunku po ukończeniu I stopnia staje się opcją coraz częściej rozpatrywaną podczas projektowania indywidualnej ścieżki kształcenia. Nazywa się to przechodzeniem od mobilności poziomej (horizontal mobility) realizowanej w ramach studiów I lub II stopnia np. w formie zaliczenia części programu studiów w innej uczelni w kraju lub za granicą, do mobilności pionowej (vertical mobility), oznaczającej zmianę kierunków studiów w ramach tej samej uczelni lub, co się zdarza częściej, w połączeniu ze zmianą uczelni po ukończeniu studiów I stopnia.

Wzrost znaczenia mobilności pionowej nie oznacza spadku zainteresowania mobilnością poziomą. Jej najbardziej rozwiniętą formą są wspólne programy studiów (joint degrees). Taka forma studiów jest czymś więcej niż powszechną dziś formą wymiany międzynarodowej, w której student pewną część swojego programu studiów (semestr lub rok) realizuje w trakcie zajęć w innej uczelni, najczęściej zagranicznej.

Wspólny program studiów realizowany na podstawie wieloletniej umowy dwóch lub więcej uczelni charakteryzują:

- wspólnie opracowane plany studiów i programy nauczania;
- zbliżone okresy studiowania w uczelniach partnerskich;
- udział kadry profesorskiej w prowadzeniu zajęć (egzaminów) w uczelniach partnerskich;
- „wspólny dyplom”.

Dokument spełniający funkcje dyplomu, wydany wspólnie przez uczelnie partnerskie, byłby najlepszym rozwiązaniem, jednak regulacje prawne w wielu krajach (wzory dyplomów) uniemożliwiają takie podejście. W przypadku programu realizowanego przez dwie uczelnie, stosuje się czasami praktykę wydawania dwóch dokumentów (dyplomów), co jednak jest swego rodzaju obniżeniem ich rangi. Lepszym pomysłem jest zatem wydanie dyplomu przez jedną z uczelni oraz dodatkowego, wspólnego certyfikatu podpisanego przez przedstawicieli wszystkich uczelni partnerskich, uczestniczących w realizacji programu.

„Czytelność dyplomu” oznacza łatwość określenia poziomu i charakteru wykształcenia uzyskanego przez posiadacza tego dokumentu. Podstawą prowadzącą do poprawy

czytelności stopni (dyplomów) jest Supplement do Dyplomu (Diploma Supplement). Supplement ten jest wydawany w języku danego kraju oraz w jednym lub kilku „językach międzynarodowych” i zawiera informacje niezbędne do określenia charakteru wykształcenia uzyskanego przez absolwenta danego rodzaju studiów, czyli musi posiadać:

- charakterystykę systemu studiów wyższych w kraju;
- charakterystykę zrealizowanego programu studiów;
- rejestr indywidualnych osiągnięć studenta.

Obecnie w niektórych krajach Supplement do Dyplomu wydawany jest niejako automatycznie, w innych – na żądanie studenta.

Innym z postulatów Deklaracji Bolońskiej jest przyjęcie systemu transferu osiągnięć, opartego na dość powszechnie już dziś stosowanym standardzie ECTS (European Credit Transfer System). Chodzi jednak o to, aby rozszerzenie zasięgu ECTS stało się instrumentem gromadzenia osiągnięć studentów, tzn. aby uwzględnić dorobek osiągnięty w różnych okresach życia, w różnych krajach, w różnych uczelniach i innych placówkach edukacyjnych, także w systemie kształcenia na odległość. Prowadzone są już projekty związane z opracowaniem modelowym tego systemu (ECTS00, ECTS02). Jeszcze dalszą propozycją jest uwzględnienie w tym procesie osiągnięć związanych z wykonywaną pracą zawodową. Propozycja ta oczywiście rodzi szereg wątpliwości i problemów związanych głównie z procedurami przyznawania punktów (w zależności od wkładu pracy, czy też w zależności od poziomu osiągniętych kwalifikacji).

Dotychczas nie opracowano klarownej i ogólnie akceptowanej na forum europejskim koncepcji współdziałania w zakresie zapewnienia jakości kształcenia. Panuje jednak powszechne przekonanie, że problem jakości kształcenia wiąże się ściśle z autonomią uczelni. Pojawiają się co prawda propozycje ustanowienia ogólnie - europejskiego systemu akredytacji oraz utworzenia organu mającego kompetencje europejskiej komisji do spraw jakości i akredytacji. Wydaje się jednak, że ten pomysł nie znajduje obecnie szerszego poparcia. Nie oznacza to jednak, że kwestionuje się potrzebę współdziałania poszczególnych krajów w tej dziedzinie, zwłaszcza w zakresie akredytacji choć problem ten rodzi wiele wątpliwości, począwszy od samego rozumienia pojęcia „akredytacja”. Koniecznym jest zatem w pierwszym etapie współpracy przyjęcie wspólnej terminologii i kryteriów ocen.

Postulowane „kształcenie bez granic” (transnational education, borderless education) dotyczy usług edukacyjnych na poziomie wyższym, charakteryzujących się tym, że ich odbiorca znajduje się w innym kraju niż instytucja oferująca usługi i wydająca dyplomy i

certyfikaty. Oferowane tego typu usługi (programy studiów) mogą być częścią systemu studiów w kraju, w którym znajduje się instytucja oferująca te usługi, ale wcale nie musi mieścić się w żadnym z krajowych systemów szkolnictwa wyższego.

Realizacja celów Procesu Bolońskiego stwarza historyczną szansę dla naszego kraju na pełne włączenie się do głównego kierunku zachodzących w Europie zmian, które mają doprowadzić do powstania do 2010 roku Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej. Znalazły one odzwierciedlenie w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym”.

Europejskie uniwersytety

W „Wielkiej Karcie Uniwersytetów Europejskich” ogłoszonej w 1988 roku z okazji obchodów 900-tnej rocznicy Uniwersytetu Bolońskiego napisano: „Uniwersytet jest powiernikiem europejskiej tradycji humanistycznej, nieustannie dąży do osiągnięcia wiedzy uniwersalnej; wypełniając swe powołanie przekracza on granice geograficzne i polityczne oraz zaspokaja istotną potrzebę wzajemnego poznania i oddziaływania różnych kultur”. Warto także przypomnieć słowa wybitnego filozofa T. Czeżowskiego (1946): „Rozwój uniwersytetów był zawsze wskaźnikiem rozwoju kulturowego społeczeństwa, ich upadek wiązał się z kryzysem kulturalnym, a wśród pierwszych oznak podnoszenia się kultury spotykamy właśnie organizację uniwersytetów.(...) Sądzę, że różnicę między wyższą szkołą zawodową a uniwersytetem należy powiązać z różnicą celów kształcenia; wyższa szkoła zawodowa jest nastawiona przede wszystkim na kształcenie, uniwersytet nastawiony jest na kształcenie indywidualności twórczych”. Powyższy sąd wart jest przypomnienia z dwóch powodów: po pierwsze – w związku z obecną dyskusją nad rolą europejskich uniwersytetów w tworzeniu Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej, po drugie – w związku z rozważaniem możliwości stworzenia uniwersytetu w systemie szkolnictwa wojskowego.

Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich nt.: „Rola uniwersytetów w Europie wiedzy” (Bruksela, 10.01.2003 r.) poświęcono roli, jaką pełnią uniwersytety w społeczeństwie wiedzy i gospodarce opartej na wiedzy w Europie, jak również warunkom, w których będą mogły tę rolę pełnić efektywnie. Należy zauważyć, że w Komunikacie termin „uniwersytety” oznacza wszystkie instytucje szkolnictwa wyższego, włączając na przykład „Fachhochschulen”, „politechniki” oraz „Grandes Ecoles”.

Uniwersytety europejskie, jeśli chcą brać udział w tworzeniu Europy wiedzy, muszą przy wsparciu ze strony państw członkowskich i w kontekście europejskim, podjąć szereg

wyzwań. Pełen potencjał uczelni europejskich może zostać wykorzystany jedynie po dokonaniu zasadniczych zmian potrzebnych do uczynienia europejskiego systemu szkolnictwa wyższego wzorem dla całego świata. Temu ma służyć realizacja następujących celów:

- Zapewnienie uniwersytetom europejskim dostępu do wystarczających i trwałych środków finansowych i stworzenie warunków do ich efektywnego wykorzystania.
- Pełniejsze wykorzystanie wyników wysokiej jakości badań naukowych i dydaktyki, szczególnie przez budowanie sieci współpracy instytucjonalnej.
- Większe otwarcie uniwersytetów na świat zewnętrzny i zwiększenie ich atrakcyjności we współpracy międzynarodowej.

Jeśli chodzi o cel pierwszy, to chociaż przeciętnie kraje UE wydają 5% PKB ze środków publicznych na szeroko pojmowaną edukację (jest to poziom porównywalny z USA i nieco wyższy niż w Japonii), lecz w żadnym z państw członkowskich całkowite wydatki na szkolnictwo wyższe nie wzrosły proporcjonalnie do wzrostu liczby studentów. Zwraca się uwagę na to, że uniwersytety amerykańskie korzystają w szerokim zakresie z publicznych źródeł finansowania, włączając kredyty na badania naukowe i obronne, oraz ze znacznych funduszy prywatnych, szczególnie z tych przeznaczonych na podstawowe badania naukowe, a oferowanych przez firmy prywatne i fundacje. Duże uniwersytety mają również często pokaźne środki własne, przez lata gromadzone w postaci prywatnych dotacji, w szczególności tych uzyskanych ze stowarzyszeń absolwentów.

W rozważaniach dotyczących poprawy jakości kształcenia na uniwersytetach europejskich zwraca się uwagę na konieczność stworzenia warunków sprzyjających jej podniesieniu, a głównie na potrzebę długofalowego planowania i finansowania, a także stworzenia skutecznych struktur organizacyjnych i systemów zarządzania oraz potrzebę rozwoju prac interdyscyplinarnych.

Rozważając rolę uniwersytetu warto przywołać idee, która legła u podstaw Humboldtowskiego projektu powołania w Berlinie nowoczesnej akademii i zapoczątkowała nowy etap w rozwoju uniwersytetów. Wspomina o tym Jerzy Brzeziński („Odra”, nr 11, 2002) przypominając: „Rdzeniem i jądrem pracy uniwersyteckiej jest tedy twórczość naukowa, zarówno pod względem merytorycznym, jak i pod względem metodologicznym „. Te słowa Kazimierza Twardowskiego, wyjęte z jego wykładu: ”O dostojności uniwersytetu” bardzo trafnie oddają istotę pracy uniwersyteckiej. Nie ma uniwersytetu bez profesorów prowadzących oryginalne badania naukowe. To zaś oznacza,

148

iż nie można traktować odrębnie obu procesów - badania naukowego i kształcenia. Można jest traktować jedynie jakom wzajemne przenikające się i warunkujące procesy. Zatem zasadne jest mówienie o jedności kontekstu badania (naukowego) i kontekstu kształcenia jako charakterystycznym rysie uniwersytetu. Jeden nie może istnieć bez drugiego. Próba redukcji jednego z nich prowadzi nieuchronnie do zatracenia podstawowej idei uniwersytetu. Albowiem siła uniwersytetu tkwi w owej – tak pięknie przypominanej i uwypuklonej przez Kazimierza Twardowskiego – twórczej jedni badania i nauczania”.

Zakończenie

Szkolnictwo wojskowe traktowane jako szkolnictwo resortowe, nie objęte jednolitą ustawą „Prawo o szkolnictwie wyższym”, stanowiłoby „system zamknięty” zaspokajający wyłącznie swoiste potrzeby Sił Zbrojnych. Pozostawałoby w istocie poza głównym nurtem przeobrażeń edukacyjnych, zarówno w perspektywie nowego systemu edukacji narodowej, jak i tworzonej Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej. Biorąc pod uwagę zarówno malejące potrzeby kadrowe Sił Zbrojnych, jak i ograniczone środki finansowe przeznaczone na rozwój, system szkolnictwa wojskowego zmierzałby zapewne do koncentracji na różnych formach zawodowego kształcenia doskonalącego (studia podyplomowe, kursy itp.). Oznaczałoby to w istocie zmierzch „akademickości” (w sensie obowiązujących wymagań) i uzależnienie się od uczelni cywilnych (w sensie pozyskiwania absolwentów studiów I i II stopnia).

Zapoczątkowane w latach 90-tych zmiany – wyprzedzające niejako późniejsze formalne regulacje prawne (podjęcie kształcenia w uczelniach wojskowych studentów cywilnych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, umożliwienie równoległych studiów we współpracy z uczelniami cywilnymi itp.) – przyniosły ustawy o AON, WAT, AMW (2003 r.) określające ich status jako uczelni wojskowo-cywilnych. Powstała sytuacja należy do rzadko spotykanych w szkolnictwie wojskowym innych państw NATO. Jednym ze skutków tych przemian było zarówno pełniejsze wykorzystanie istniejącego potencjału, jak i pozyskiwanie pozabudżetowych środków finansowych (dzięki kształceniu studentów cywilnych na płatnych studiach niestacjonarnych). Jednakże oprócz niewątpliwych korzyści, pojawić się mogą wątpliwości natury formalno-prawnej. Faktem natomiast stało się wkroczenie uczelni wojskowych na rynek edukacyjny dynamicznie rozwijający się po przełomie ustrojowym (niemal 4-krotny wzrost liczby studentów). Należy zauważyć, że zmiany w systemie edukacyjnym charakteryzujące się dynamicznym

wzrostem uczelni niepublicznych (obecnie istnieje ich ok. 300), nie mają odpowiednika w żadnym kraju europejskim. Oprócz skutków niewątpliwie pozytywnych (uzyskanie wskaźnika wykształcenia wyższego społeczeństwa porównywalnego z krajami wysoko rozwiniętymi), należy dostrzec także skutki negatywne (nadmierne rozproszenie potencjału, brak pożądanej kadry naukowo-dydaktycznej, zróżnicowana jakość kształcenia, dyskusyjna struktura kształcenia itp.).

Nową ustawę „Prawo o szkolnictwie wyższym” oparto na następujących podstawowych założeniach:

- potrzeba objęcia jednolitą ustawą uczelni publicznych i niepublicznych;
- potrzeba objęcia jednolitą ustawą uczelni resortowych („mundurowych”), co oznacza zniesienie np. ustawy o szkolnictwie wojskowym;
- przyjęcie w ustawie podstawowych założeń procesu Bolońskiego (np. dwustopniowość studiów).

Należy podkreślić, że w ustawie zostały zagwarantowane wszystkie kompetencje ministra obrony narodowej w stosunku do uczelni wojskowych. W stosunku do wszystkich szkół wyższych szczególne kompetencje uzyskała Państwowa Komisja Akredytacyjna, będąca gwarantem pożądanej jakości kształcenia.

Objęcie jednolitą ustawą wszystkich szkół wyższych oznacza pełne włączenie szkolnictwa wojskowego do systemu edukacji narodowej jako integralnego segmentu (podsystemu), co stwarza – choćby potencjalnie – możliwość uczestniczenia w Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej.

W Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej może znaleźć się godne miejsce dla polskiego szkolnictwa wojskowego, wszelako przy spełnieniu nie tylko warunków określonych w dokumentach Komisji Wspólnot Europejskich, lecz przede wszystkim warunków o charakterze ustrojowym. Należy bowiem mieć na uwadze uczelnię wojskową spełniającą wymagania stawiane uniwersytetom (w tym np. Uniwersytetom Obrony Narodowej), które zostały określone w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym” i spełniającą pewne warunki wiążące się z tradycjami europejskich uniwersytetów.

Taką uczelnią może być np. Uniwersytet Obrony Narodowej, który zgodnie z ustawą posiadałby uprawnienia do nadawania stopnia doktora w co najmniej sześciu dyscyplinach w zakresie nauk objętych profilem uczelni lub nauk pokrewnych. Takie same wymagania stawiane są np. Uniwersytetowi Technicznemu, a na taką nazwę pozwalają zapisy projektu ustawy.

150

Należy przy tym podkreślić oczywiste wymaganie, że uczelnia typu uniwersytet lub akademia musi prowadzić studia I, II i III stopnia, które mogą być uzupełniane (ograniczone tylko możliwościami uczelni) o różnorodne formy kształcenia doskonalącego (studia podyplomowe, kursy, szkolenia itp.) ukierunkowane na zaspokojenie konkretnych potrzeb konkretnych instytucji i organizacji (ryнку pracy).

Warto się przy tym zastanowić, czy spełnienie ustawowych warunków utworzenia uniwersytetu, co jest warunkiem koniecznym, należy uznać także za warunek wystarczający. Oczywiście można zatrudnić z odpowiednimi stopniami naukowymi pracowników, co nie jest przy rozwijającym się rynku edukacyjnym, wcale łatwe do osiągnięcia (nie brak i opinii, że „pełno ich za bramą”). Ale czy uzyska się rangę uniwersytetu, a zwłaszcza stworzenia jego klimatu? Jest to wielce wątpliwe, gdyż owej atmosfery uniwersyteckiego dociekania prawdy i subtelnego klimatu twórczości naukowej, a także relacji zgoła platońskiej typu „mistrz- uczeń” nie zbuduje się działaniami administracyjnymi. Nie można zapominać, że Nauka nie jest demokratyczna (nie oznacza to, że może być autorytarnie zarządzana), a uniwersytet na ogół bywa elitarny (aby był takim, powinien opierać się na własnej elicie profesorskiej). Być może w nowych warunkach rozwojowych to ulegnie zmianie, ale należy wątpić czy pogodzą się z nimi elitarne uniwersytety europejskie, będące od ich zarania, kolebką elit intelektualnych. W kształceniu zwraca się uwagę na postulat przejścia od koncepcji człowieka oświeconego (by nim być formalnie wystarczy dyplom jakiegokolwiek uczelni) do paradygmatu kształcenia człowieka innowacyjnego, który posiada badawczą postawę wobec świata i który patrzy na przyrodę, społeczeństwo oraz jednostkę jako na zbiór problemów wymagających rozwiązania. Opanował on bowiem – jak podkreślał Józef Koziński – podstawowe umiejętności analitycznego i twórczego myślenia oraz mądrego działania w ciągle zmieniającym się świecie biznesu i kultury, polityki i bezpieczeństwa. Kształcenie takich elit stanowi faktyczny cel tworzenia Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej i funkcjonowania w niej uniwersytetów (i akademii).

Jaka powinna być wielkość, struktura organizacyjna uczelni i struktura (profil) kształcenia itp., to pytania, na które trudno znaleźć jednoznaczną odpowiedź, albowiem są to pytania o istotę (cele) systemu kształcenia, a więc o istotę prowadzonej w nim edukacji, ta zaś wynika z obrazu przyszłości i jednocześnie ten obraz kształtuje, jak zauważył cytowany na wstępie Toffler. Seneka zaś mawiał, że żeglarzowi każdy wiatr nie sprzyja, gdy nie zna portu, do którego zmierza.

Literatura

1. Raport „*Proces Boloński między Pragą a Berlinem*”, Warszawa 2003.
2. Raport „*Realizacja europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*”, Warszawa 2003.
3. Raport o szkolnictwie wyższym: „*Diagnoza stanu i strategia rozwoju*”, MENiS, Warszawa 2002.
4. Raport dla UNESCO: „*Edukacja. Jest w niej ukryty skarb*”, Warszawa 1998.
5. Pawłowski K., „*Spółeczeństwo wiedzy. Szansa dla Polski*”, Warszawa 2004.
6. Sienkiewicz P. (red.), „*Model Uniwersytetu Obrony (Bezpieczeństwa Narodowego) w systemie szkolnictwa wojskowego XXI wieku*”, AON, Warszawa 2001.
7. Raport „*Expanding the Reach of Education Reforms*”, RAND Copr., Santa Monica 2004.

Sprawozdanie z wyjazdu do Belgii

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Temat i cel:

Planowe posiedzenia: Wykonawczej Rady Naukowej – WRN (*Executive Academic Board - EAB*) Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony – EKBO (*European Defence Security College – ESDC*) oraz Komitetu Sterującego – KS (*Steering Committee - SC*) tego Kolegium.

2. Charakter wyjazdu:

Uczestnictwo przedstawiciela Akademii Obrony Narodowej w posiedzeniach ww. gremiów akademickich, na podstawie decyzji komendanta Akademii -rektora (na piśmie nr 265/RWD83/11/2006/Fax podsekretarza stanu w MON Pana Bogusława WINIDA z dnia 10 listopada 2006 roku).

3. Miejsce pobytu i nazwa instytucji przyjmującej:

Bruksela, sekretariat Unii Europejskiej, budynek Justus Lipsius.

4. Okres pobytu:

16-17 listopada 2006 roku (16 listopada odbyło się posiedzenie Wykonawczej Rady Naukowej, natomiast 17 listopada posiedzenie Komitetu Sterującego)

5. Nazwa instytucji delegującej:

Akademia Obrony Narodowej

6. Nazwa instytucji koordynującej:

Departament Polityki Obronnej MON

7. Skład delegacji:

kmdr dr Piotr GAWLICZEK

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

Głównym celem wyjazdu do Brukseli było aktywne uczestnictwo w posiedzeniach obu gremiów, szczególnie w kontekście dotychczasowych ustaleń i zobowiązań dotyczących współorganizowania przez Polskę czwartego modułu kursu wysokiego szczebla (*High Level Course – HLC*) w bieżącym roku akademickim - 2006/2007. Biorąc pod uwagę, że przedsięwzięcie to ma być realizowane wspólnie ze stroną hiszpańską w dniach 5-9 lutego 2007 roku w Madrycie, dobry klimat kontaktu z przedstawicielami tego kraju uznano za sprawę szczególnej wagi. Kolejnym celem wyjazdu było nawiązanie kontaktów roboczych z członkami WRN, a także zebranie informacji pozwalających na ocenę zasadności przyszłościowego angażowania się AON w prace EKBO.

Obradami w dniu 16 listopada kierował obecny przewodniczący WRN (Juha PYYKONEN - dziekan Wydziału Strategii Polityki Obronnej Uniwersytetu Obrony Narodowej Finlandii), wspierany przez Hansa-Bernharda WEISSERTHA (Niemiec), szefa

stałego sekretariatu EKBO. Uczestnikami posiedzenia byli przedstawiciele uczelni i instytutów wojskowych oraz cywilnych instytucji zajmujących się problematyką bezpieczeństwa z Austrii, Belgii, Bułgarii, Estonii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Litwy, Luxemburga, Niemiec, Rumunii, Słowenii, Szwecji, Węgier, Włoch, a także Sekretariatu Generalnego Rady Unii Europejskiej (*General Secretariat of the Council of the EU*).

W toku posiedzenia podjęto następujące sprawy:

1. zatwierdzono protokół z posiedzenia w dniu 19 października 2006 roku w Instytucie Wyższych Studiów Obronnych w Paryżu, przeprowadzonego w trakcie trwającego modułu nr 2 kursu wysokiego szczebla⁴³;
2. uzgodniono jednomyślne stanowisko w sprawie pozytywnego zaopiniowania skorygowanej oceny kursu wysokiego szczebla 2005/2006 (*Evaluation Report of the Academic Year 2005/2006 Rev 2*) oraz przedstawienia go Komitetowi Sterującemu do zatwierdzenia;
3. dokonano wstępnej oceny przebiegu dwóch pierwszych modułów w ramach kursu wysokiego szczebla 2006/2007, na bazie materiałów przekazanych przez ich kierowników. Ustalono, że obowiązkiem kierowników modułów będzie umieszczanie na stronie internetowej DOKEOS sprawozdań z przedsięwzięć (*Module Evaluation Report*), po formalnym ich zatwierdzeniu na posiedzeniach WRN. Jednocześnie ustalono, że na stronie internetowej będzie publikowana lista wykładowców, którzy zostali wskazani w ankietach jako osoby rekomendowane do zajęć w ramach przyszłych kursów EKBO;
4. zapoznano się z raportem na temat przebiegu i wniosków dotyczących kursu pilotażowego Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony dla pracowników prasy i informacji publicznej (*Pilot Course for Press and Public Information Staff – PPI*). Został zorganizowany przez stronę austriacką, a przedsięwzięcie uznano za sukces merytoryczno-organizacyjny⁴⁴. W konsekwencji taka forma kształcenia została zarekomendowana 17 listopada Komitetowi Sterującemu do wpisania jej na stałe do wykazu przedsięwzięć edukacyjnych EKBO;
5. przyjęto poprawki do planu posiedzeń Wykonawczej Rady Naukowej, korygując terminy i miejsca przedsięwzięć (kolejne posiedzenie ma odbyć się 8 lutego 2007 roku w Madrycie, w trakcie modułu Kursu Wysokiego Szczebla);
6. przedyskutowano propozycje zasad powierzania poszczególnym państwom modułów Kursu Wysokiego Szczebla oraz dwóch pozostałych form kształcenia w ramach EKBO: kursu orientacyjnego (*Orientation Course*) oraz nowego kursu dla pracowników prasy i informacji publicznej. Sformułowano propozycje WRN dla Komitetu Sterującego na obrady w dniu 17 listopada, wskazując na zasadność priorytetowego traktowania krajów sprawujących prezydencję i przysługujące im z tego tytułu pierwszeństwo w organizacji wszelkich przedsięwzięć w ramach EKBO. Ponadto wskazano, że dla porządku formalnego, początkiem procedur

⁴³ W protokole znajdują się informacje na temat zasad doraźnego wykorzystania dla potrzeb EKBO oprogramowania *Dokeos*, znajdującego się w gestii Instytutu Wyższych Studiów Wojskowych SZ Belgii (Bruksela). Jak wynikało z rozmowy przeprowadzonej z przedstawicielem instytutu (płk Joe Dewez) *Dokeos* jest darmowym oprogramowaniem e-learningowym, które pomaga zarządzać procesem kształcenia. Pozwala wykładowcom tworzyć zawartość merytoryczną i strukturę kursów, utrzymywać interakcję ze studentami i śledzić postępy przez zastosowanie systemu raportowania. *Dokeos* może być rozwijany przez użytkowników, zgodnie z ich potrzebami. Dostęp do *Dokeos* dla użytkowników zewnętrznych warunkowany jest znajomością hasła, co ma uniemożliwić korzystanie z systemu przez nieuprawnione osoby.

⁴⁴ Trzydniowy kurs stacjonarny zorganizowano w dniach 6-8 listopada 2006 roku w kompleksie budynków unijnych w Brukseli. Uczestniczyło 48 osób z 23 krajów członkowskich UE, Sekretariatu Generalnego UE oraz Europejskiej Agencji Obrony.

powinno być oficjalne zaproszenie do składania ofert wystosowywane corocznie przez Komitet Sterujący do państw członkowskich. Po otrzymaniu ofert, mają one być rozpatrywane w ramach posiedzeń Komitetu, a w konsekwencji, na zasadach consensusu, wypracowywane ostateczne decyzje.

Przy okazji posiedzenia nawiązano kontakt z przedstawicielami strony hiszpańskiej, w tym płk. Jose Pizarro, pełnomocnikiem komendanta Wyższego Centrum Obrony Narodowej (hiszp. *Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional - CESEDEN*) ds. organizacji wspólnego polsko-hiszpańskiego modułu KWS. W trakcie rozmów pełnomocnik został zapewniony, że upubliczniony na poprzednim posiedzeniu WRN roboczy plan przedsięwzięć (*Draft Programme*) wspólnego modułu jest dla strony polskiej wiążący, natomiast nazwiska czterech wykładowców zostaną przekazane stronie hiszpańskiej po ostatecznych uzgodnieniach na szczeblu ministerialnym, a także w porozumieniu z kierownictwem Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM), jako jednostką organizacyjną zaangażowaną w obszar merytoryczny. Jednocześnie potwierdzono, że Akademia Obrony Narodowej odgrywa wiodącą rolę w ramach MON w przygotowaniach modułu, co również obejmuje współprzewodniczenie jego obradom. Ponadto zebrano informacje dotyczące spraw techniczno-organizacyjnych, zwłaszcza oczekiwań pod adresem strony polskiej.

Biorąc pod uwagę zmianę podejścia do kwestii powierzania organizacji modułów w ramach przyszłych edycji kursów EKBO (por. pkt 6), w rozmowie z przedstawicielem strony fińskiej podtrzymano zainteresowanie strony polskiej organizacją modułu 5 w 2009 roku. Ustalono, że Finlandia jest dalej zainteresowana organizacją, jednak w związku z nieobecnością przedstawiciela Wielkiej Brytanii, ustalono, że sprawa będzie omówiona w trybie roboczym na kolejnym spotkaniu WRN.

W dniu 17 listopada, na posiedzeniu Komitetu Sterującego rozpatrywane były propozycje przedłożone przez WRN, a ponadto kwestie logo dla EKBO oraz docelowych rozwiązań w obszarze wykorzystania Internetu dla potrzeb kształcenia w ramach Kolegium.

Pomimo zarekomendowania przez przewodniczącego WRN dwóch propozycji logo, ze względu na zawetowanie ich przez stronę węgierską, sprawa została przełożona na kolejne posiedzenie Komitetu Sterującego.

Jak wynikało z prezentacji dotyczącej możliwości wykorzystania nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych w procesie kształcenia w ramach EKBO, Sekretariat Generalny Rady UE podejmuje wysiłki zmierzające do docelowego uruchomienia wirtualnej sieci powiązań międzyuczelnianych, jako portalu edukacyjnego (*College Network*), zastępując doraźne rozwiązania bazującego obecnie na oprogramowaniu *Dokeos*. W tym celu planuje się utworzenie konsorcjum przemysłowego (*Industrial Consortium*), z wiodącą rolą Europejskiej Agencji Obrony (*European Defence Agency – EDA*). Portal ma bazować na „pakietach wiedzy” (*Knowledge Packets*) udostępnianych przez poszczególne ogniwa, w tym uczelnie wojskowe, instytuty cywilne i instytucje unijne (np. kursy *on-line* dedykowane dla ściśle określonych grup odbiorców). O postępie prac Komitet będzie informowany na kolejnych posiedzeniach.

III. WNIOSKI I PROPOZYCJE

1. Oceniam, że cele wyjazdu zostały osiągnięte. Uczestnictwo w posiedzeniach pozwoliło na włączenie się w nurt bieżących spraw podejmowanych przez EKBO oraz rozeznanie ewentualnych korzyści, jakie może przynieść dla Akademii Obrony Narodowej systemowe włączenie się w działalność Kolegium.

- 155
2. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój EKBO oraz poszerzanie oferty edukacyjnej o nowe formy, uczestnictwo przedstawiciela AON w pracach Wykonawczej Rady Naukowej wydaje się zasadne. Pozwoli to na włączenie się Akademii do prac forum skupiającego najbardziej prestiżowe uczelnie wojskowe państw członkowskich Unii Europejskiej, a także może przynieść wymierne efekty wiążące się z nieodpłatnym korzystaniem z bazy dydaktycznej (m.in. obejmującej kursy w ramach kształcenia na odległość (*Advanced Distributed Learning – ADL*). Dla optymalnego reprezentowania interesów RP na forum ESDC zasadnym jest, aby w posiedzeniach Komitetu Sterującego uczestniczył każdorazowo przedstawiciel MON lub MSZ, tak jak ma to zastosowanie w przypadku pozostałych krajów (np. 17 listopada Polskę na tym forum doraźnie reprezentował płk Tomasz GEDE ze Stałego Przedstawicielstwa RP przy UE).
 3. Kwestia organizowania modułów przez państwa członkowskie UE zaczyna nabierać wymiaru prestiżowego. Może o tym świadczyć „poza proceduralne” zgłoszenie przez stronę rumuńską, w trakcie posiedzeń obu gremiów, oficjalnej kandydatury na rok akademicki 2009/2010, a także spór jaki wywiązał się na forum Komitetu Sterującego wokół ubiegania się o organizację modułu nr 3 w roku akademickim 2007/2008. Zostały zgłoszone dwie oficjalne kandydatury, nr 1 - Uniwersytet Obrony Republiki Czeskiej, nr 2 – Bałtycka Akademia Obrony, natomiast żadna ze stron nie wykazała woli kompromisu.
 4. Strona hiszpańska nadaje wspólnemu modułowi wysokie znaczenie. Jak wynika z najnowszej wersji programu, jednym z wykładowców ma być szef Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych. W kwestii organizacji wspólnego modułu hiszpańsko-polskiego w lutym 2007 roku proponuje się:
 - 4.1. zorganizowanie w trybie pilnym spotkania roboczego z przedstawicielami DPO oraz PISM w kwestii dokonania ostatecznych ustaleń dot. osób do przeprowadzenia wykładów z tematyki źródeł niestabilności i zagrożeń bezpieczeństwa (poziom akademicki porównywalny z wykładowcami hiszpańskimi – szczegółowe dane w programie modułu);
 - 4.2. zwrócenie do szefa Sztabu Gen. WP z prośbą o wyznaczenie osoby kompetentnej dla przeprowadzenia wykładu dot. wniosków z udziału SZ RP w operacji w Iraku dla Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony;
 - 4.3. realizację innych działań, które zostaną przedstawione w oddzielnej notatce - *mapie drogowej*, obejmującej propozycje zakresu i form zaangażowania poszczególnych jednostek organizacyjnych MON (np. uzasadnione wydaje się włączenie ataszatu wojskowego przy ambasadzie RP w Madrycie).
 5. Pojawiająca się na poprzednich posiedzeniach WRN i Komitetu Sterującego sprawa organizacji modułu przez Polskę w 2009 roku (nr 5 w roku akademickim 2008/2009) powinna zostać przeanalizowana pod kątem nowych kryteriów powierzania roli gospodarza. Biorąc pod uwagę przyznawanie pierwszeństwa dla krajów-prezydencji należy rozważyć zasadność skupienia wysiłków na organizacji modułu w okresie sprawowania przez Polskę prezydencji w Unii (lipiec-grudzień 2011 rok).
 - 6.

OPRACOWAŁ

/-/ kmdr dr Piotr GAWLICZEK

IV. OCENA WYNIKÓW, KORZYŚCI ORAZ WYTYCZNE (PROPOZYCJE) WDROŻENIOWE

1. Udział przedstawiciela Akademii Obrony Narodowej w posiedzeniu Wykonawczej Rady Naukowej EKBO był zasadny w kontekście odgrywania przez AON wiodącej roli w ramach MON w przygotowaniach do wspólnego polsko-hiszpańskiego modułu. Wyznaczone cele zostały w pełni osiągnięte.
2. Biorąc pod uwagę rosnące znaczenie EKBO, jako dynamicznie rozwijającego się forum edukacyjnego UE, wskazany jest regularny, pełnoprawny udział stałego przedstawiciela AON w posiedzeniach Wykonawczej Rady Naukowej oraz Komitetu Sterującego (z głosem doradczym).
3. Kwestie „polskiego” modułu w roku akademickim 2008/2009 powinny być ponownie rozpatrzone przez właściwe instytucje MON w aspekcie zmodyfikowanych zasad organizacji kształcenia i nadania priorytetów krajom sprawującym prezydencję.
4. Zapoznać ze sprawozdaniem dyrektora Departamentu Polityki Obronnej oraz Komendantów Wydziałów i dyrektora INH.

Komendant – Rektor
Akademii Obrony Narodowej

/-/ gen. broni dr hab. Józef BUCZYŃSKI

Sprawozdanie z wyjazdu do Hiszpanii

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Temat:

„Studium geograficzne. Aspekty regionalne – bezpieczeństwo w obszarze Morza Śródziemnego oraz wschodniego sąsiedztwa Unii Europejskiej” (*Geographic Study. Regional Aspects – Mediterranean and Eastern EU Neighbourhood Security*).

2. Charakter wyjazdu:

Uczestnictwo przedstawicieli Akademii Obrony Narodowej w czwartym module kursu wysokiego szczebla (*High Level Course - HLC*) Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony – EKBO (*European Security and Defence College - ESDC*)⁴⁵.

3. Miejsce pobytu i nazwa instytucji przyjmującej:

MADRYT: Wyższe Centrum Obrony Narodowej Hiszpanii (*hiszp. Centro Superior de Estudios de la Defensa Nacional - CESEDEN*). GETAFE: zakłady produkcyjne CASA wchodzące w skład koncernu *European Aeronautic Defence and Space - EADS*. TORREJON: Centrum Satelitarne Unii Europejskiej (*European Union Satellite Centre - EUSC*)

4. Okres pobytu:

05-09 lutego 2007 roku

5. Nazwa instytucji koordynującej

Akademia Obrony Narodowej
Departament Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego

6. Skład delegacji:

gen. bryg. pil. dr Zenon SMUTNIAK – zastępca komendanta AON - Rektora
kmr dr Piotr GAWLICZEK – szef Oddziału Organizacji Studiów

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

Celem uczestnictwa przedstawicieli AON w polsko-hiszpańskim module było zapewnienie sprawnego przebiegu wszystkich przedsięwzięć związanych z wkładem narodowym (m.in. koordynacja programu, moderowanie wystąpień oraz sesji pytań i odpowiedzi polskich wykładowców), a także zebranie informacji pozwalających na ocenę zasadności angażowania się AON w prace EKBO.

Kolejnym celem było nawiązanie kontaktów roboczych z obecnymi w CESEDEN członkami Wykonawczej Rady Naukowej (*Executive Academic Board - EAB*) - gremium koordynującego prace EKBO i współdecydującego o przyznawaniu roli gospodarzy kolejnych modułów kursu wysokiego szczebla⁴⁶.

⁴⁵ Akademia Obrony Narodowej była współorganizatorem tego przedsięwzięcia, nazywanego potocznie „modułem polsko-hiszpańskim”.

⁴⁶ W dniach 7 i 8 lutego 2007 roku w budynku CESEDEN odbyły się dwie sesje WRN. Obradami kierował obecny przewodniczący Rady (Juha PYYKONEN - dziekan Wydziału Strategii Polityki Obronnej Uniwersytetu Obrony Narodowej Finlandii), wspierany przez Hansa-Bernharda WEISSERHA (Niemiec), szefa stałego sekretariatu EKBO. Uczestnikami posiedzenia byli przedstawiciele uczelni i instytutów wojskowych oraz cywilnych instytucji zajmujących się problematyką bezpieczeństwa z Austrii, Belgii,

158

Celem dydaktycznym czwartego modułu kursu wysokiego szczebla Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony było przekazanie uczestnikom⁴⁷ pogłębionej wiedzy na temat sytuacji państw basenu Morza Śródziemnego oraz wschodniego sąsiedztwa UE. Moduł realizowany był w dwóch częściach oraz dwóch formach dydaktycznych:

A. wykłady oraz dyskusje w grupach seminaryjnych/komitetach⁴⁸. Zajęcia były prowadzone w siedzibie CESEDEN, w auli oraz salach komitetowych, umożliwiających swobodną dyskusję kilkunastu osób.

B. dwie podróże studyjne, z czego:

- pierwsza, do siedziby Centrum Satelitarnego Unii Europejskiej;
- druga, do zakładów produkcyjnych koncernu lotniczego *EADS*, gdzie jest m.in. realizowany program budowy samolotu wielozadaniowego *Eurofighter* oraz samolotu transportowego *A400*.

Ad. A) WYKŁADY I DYSKUSJE SEMINARYJNE

W ramach zjazdu zostało przedstawionych 10 wykładów, z czego dwa miały charakter inauguracyjny. Pierwszy pt.: „**Wyzwania i szanse wschodniego sąsiedztwa UE**” (*EU Eastern Neighbourhood Challenges and Chances*) wygłosił, w imieniu strony polskiej, wiceminister obrony narodowej RP Bogusław WINID. Wyraził satysfakcję, że Polska znalazła się wśród krajów organizujących obecną edycję kursu wysokiego szczebla. Podkreślił, że w trakcie trzech poprzednich modułów słuchacze otrzymali informacje na temat instytucji unijnych oraz instrumentów służących rozwiązywaniu problemów. Minister użył porównania z „doktorami” i „skalpelami”, dodając że celem niniejszego zjazdu jest uzyskanie informacji o stanie „pacjentów”.

Drugi wykład pt. „**Środowisko strategiczne regionu śródziemnomorskiego a Unia Europejska**” (*The Mediterranean Strategic Environment and the EU*) wygłosił szef Sztabu Generalnego SZ Hiszpanii generał Felix Sanz ROLDAN. Podkreślił duże nadzieje oraz oczekiwania gospodarzy związane ze współorganizacją modułu Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony. Wyraził przekonanie, że będzie oceniony przez uczestników wysoko pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Generał ROLDAN odniósł się do zasadniczych aspektów polityki zagranicznej Hiszpanii. Podkreślił szczególne znaczenie transparentności dla właściwego kreowania stosunków między krajami basenu Morza Śródziemnego, a Unią Europejską. Ma to stanowić warunek skuteczności inicjatyw UE w wielu obszarach, w tym prowadzenia działań wojskowych.

Pozostałe wykłady obejmowały, według kolejności, następujące tematy:

1. „Źródła niestabilności oraz ryzyka bezpieczeństwa w rejonie Morza Śródziemnego. Implikacje dla UE” (*Sources of Instability and Security Risks in the Mediterranean. Implications for the EU*) – Javier GARCIA-LARRACHE z Ministerstwa Spraw Zagranicznych Hiszpanii;
2. „Źródła niestabilności oraz ryzyka bezpieczeństwa w rejonie Morza Śródziemnego. Implikacje dla Unii Europejskiej. Konflikt arabsko-izraelski” (*Sources of Instability and Security Risks in the Mediterranean. Implications for the EU. The Arab-israeli conflict*) – prof. Maria Dolores ALGORA z uniwersytetu madryckiego San Pablo-CEU University;

Francji, Grecji, Hiszpanii, Luxemburga, Niemiec, Rumunii, Słowenii, Szwecji, Węgier, Włoch, a także Sekretariatu Generalnego Rady Unii Europejskiej (*General Secretariat of the Council of the EU*). Stronę polską reprezentował kmdr dr Piotr GAWLICZEK.

⁴⁷ Liczba uczestników modułu wynosiła w sumie 57 osób, reprezentujących 25 krajów Unii Europejskiej, Komisję Europejską i Radę Unii Europejskiej.

⁴⁸ Dla potrzeb dyskusji w grupach, uczestnicy modułu zostali podzieleni na cztery komitety z założeniem, że słuchacze z jednego kraju nie mogli wchodzić w skład jednej grupy. Rolę moderatorów dyskusji pełniły osoby z grona dydaktycznego EKBO (*Faculty*).

- 123
3. „Debaty europejskie dot. Inicjatyw w zakresie stabilizacji. Proces barceloński oraz inicjatywa Nowego Sąsiedztwa” (*European debate on Initiatives for stability. Barcelona Process and the New Neighbourhood initiative*) – Juan PRAT y COLL, ambasador plenipotentny ds. śródziemnomorskich w MSZ Hiszpanii;
 4. „Operacyjne aspekty bezpieczeństwa basenu Morza Śródziemnego” (*Operational Aspects of the Mediterranean Security*) – generał Bernardo ALVAREZ del MANZANO z Dowództwa Operacyjnego SZ Hiszpanii.
 5. „Źródła niestabilności oraz ryzyka bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie UE: wizja globalna” (*Sources of Instability and Security Risks in Eastern Neighbourhood of the EU. A global vision*) – prof. Adam Daniel ROTFELD, przewodniczący Międzynarodowej Rady Konsultacyjnej w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych (PISM), b. minister spraw zagranicznych RP;
 6. „Źródła niestabilności oraz ryzyka bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie UE: Białoruś” (*Sources of Instability and Security Risks in Eastern Neighbourhood of the EU. Belarus*) – Rafał SADOWSKI z Działu Ukrainy, Białorusi i Państw Bałtyckich w Ośrodku Studiów Wschodnich;
 7. „Źródła niestabilności oraz ryzyka bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie UE: Naddniestrze” (*Sources of Instability and Security Risks in Eastern Neighbourhood of the EU. Transnistria*) – Adam EBERHARDT, zastępca Kierownika Biura Badań i Analiz PISM;
 8. „Doświadczenia irackie. Wnioski dla EPBO” (*Iraqi experience. Lessons for ESDP*) – gen. dyw. Piotr CZERWIŃSKI, dowódca 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej oraz prof. Janusz DANECKI, dziekan Wydziału Filologicznego w Wyższej Szkole Psychologii Społecznej.

Ad. B) PODRÓŻE STUDYJNE

W ramach **sesji przedpołudniowej 6 lutego 2007 roku** odbyła się podróż studyjna do siedziby Centrum Satelitarnego Unii Europejskiej (*European Union Satellite Centre - EUSC*) w Torrejon de Ardoz, położonego około 20 km od Madrytu. Pobyt rozpoczął się od informacji/prezentacji na temat podstaw prawnych funkcjonowania centrum, zadań, celów i struktury organizacyjnej. Wygłoszony został przez zastępcę dyrektora EUSC - T. Lovrencica (Słowenia). W trakcie trzech kolejnych prezentacji przedstawione zostały przykłady możliwości technicznych obróbki zdjęć pochodzących ze źródeł satelitarnych oraz informacje na temat realizowanych projektów naukowo-technicznych oraz trybu naboru i szkolenia personelu dla potrzeb EUSC⁴⁹.

W ramach **sesji przedpołudniowej 8 lutego 2007 roku** odbyła się podróż studyjna do zakładów produkcyjnych CASA koncernu lotniczego EADS, w miejscowości Getafe, około 30 km od Madrytu. W trakcie prezentacji uczestnicy kursu zostali zapoznani z historią, zadaniami oraz strukturą koncernu, a także specyfiką zakładów CASA. Zajmują się one produkcją samolotów wojskowych (transportowych typu C-235, C-295 oraz wielozadaniowych typu *Eurofighter*), remontem (np. samolotów wielozadaniowych typu *F-18*) oraz montażem elementów do samolotów cywilnych *Airbus*⁵⁰. W dalszej części pobytu w zakładach, uczestnicy kursu zostali zapoznani z wybranymi elementami infrastruktury technicznej.

⁴⁹ Formalnie centrum jest jedną z agencji Unii Europejskiej. Może świadczyć ponadto usługi na rzecz Rady UE, państw członkowskich, Komisji Europejskiej, państw nie będących członkami UE, z którymi zawarto odpowiednie porozumienia, a także organizacji międzynarodowych (np. ONZ, OBWE i NATO). EUSC posiada osobowość prawną, co pozwala na prowadzenie działalności komercyjnej. Szersze informacje dotyczące centrum są dostępne na stronie internetowej – www.eusc.org.

⁵⁰ Szersze informacje dotyczące koncernu są zamieszczone na stronie internetowej – www.eads.org.

Uwagi

W trakcie modułu przeprowadzono nieoficjalną rozmowę z przedstawicielem Uniwersytetu Obrony Narodowej Finlandii (Juha PYYKONEN). Podtrzymano zainteresowanie strony polskiej organizacją modułu numer 5 w roku akademickim 2008/2009 roku. Ustalono, że Finlandia jest dalej zainteresowana współorganizacją, jako miejsce proponując konsekwentnie Helsinki⁵¹. Biorąc pod uwagę jednocześnie zainteresowanie strony polskiej pełnieniem roli gospodarza przyjęto, że sprawa ta będzie omawiana w trybie roboczym na kolejnym spotkaniu Wykonawczej Rady Naukowej. Ma ono odbyć się w trakcie modułu nr 5, kończącego bieżącą edycję kursu wysokiego szczebla (w Federalnej Akademii Polityki Bezpieczeństwa, *Bundesakademie für Sicherheitspolitik – BAKS*, Berlin, 12 - 16 marca 2007 roku).

Ostatnim elementem modułu w Madrycie było jego wstępna ocena (*Module Evaluation*) oraz uroczyste zakończenie. Uczestnicy kursu wypełniali kwestionariusz zawierający pytania na temat oceny wszystkich elementów związanych z merytorycznym wymiarem programu (ocena każdego wykładowcy w skali 1-5 wraz z uzasadnieniem) oraz zabezpieczeniem administracyjno – organizacyjnym (*Administrative Aspects*).

W wystąpieniu zamykającym obrady, Komendant Wyższego Centrum Obrony Narodowej Hiszpanii, gen. broni Pedro BERNAL GUTIEREZ stwierdził, że cele modułu, zapisane w programie zostały osiągnięte. Podkreślił szczególnie wkład merytoryczno-organizacyjny wniesiony przez stronę polską, zwłaszcza Akademię Obrony Narodowej. Podziękowania stronie hiszpańskiej oraz uczestnikom modułu przekazał, w imieniu strony polskiej, zastępca komendanta AON – Rektora gen. bryg. pil. dr Zenon SMUTNIAK.

III. WNIOSKI I PROPOZYCJE

1. Cel wyjazdu został zrealizowany. Aktywne uczestnictwo w przedsięwzięciach objętych szczegółowym planem pozwoliło na przekonanie uczestników modułu o walorach polskiego wkładu merytorycznego (szczególnie w odniesieniu do wykładów PT Adama ROTFELDA oraz PT Janusza DANECKIEGO) oraz sprawności organizacyjnej przedstawicieli AON. Ponadto pozwoliło na potwierdzenie korzyści, jakie przynosi Akademii systemowe uczestnictwo w działalności Kolegium oraz w pracach Wykonawczej Rady Naukowej EKBO.
2. Sprawa organizacji modułu przez Akademię Obrony Narodowej w 2009 roku (nr 5 w roku akademickim 2008/2009) powinna zostać przeanalizowana pod kątem możliwości osiągnięcia konsensusu ze stroną fińską w kwestii ostatecznego wyboru miejsca tego przedsięwzięcia.
3. Dorobek polsko-hiszpańskiego modułu proponuję wykorzystać w procesie kształcenia i spożytkować w formie notatki do Biuletynu AON, artykułu do Zeszytów Naukowych AON (autor – kmdr Piotr Gawliczek), a ponadto w Zeszytach Naukowych AON zamieścić autoryzowane wykłady przedstawicieli strony polskiej (w języku angielskim i polskim).

ZAPOZNAŁEM SIĘ

OPRACOWAŁ

/-/ gen. bryg. pil. dr Zenon SMUTNIAK

/-/ kmdr dr Piotr GAWLICZEK

⁵¹ Finlandia była ze Szwecją współgospodarzem modułu nr 3, przeprowadzonego w styczniu 2006 roku w Sztokholmie, w ramach kursu wysokiego szczebla nr 1.

IV. OCENA WYNIKÓW, KORZYŚCI ORAZ WYTYCZNE (PROPOZYCJE) WDROŻENIOWE

1. Udział przedstawicieli AON w czwartym module kursu wysokiego szczebla był zasadny w kontekście odgrywania przez Akademię wiodącej roli w ramach MON dotyczącej organizacji i przeprowadzeniu tego wspólnego polsko-hiszpańskiego przedsięwzięcia. Pozwolił na kontynuację angażowania się Akademii w działania związane z funkcjonowaniem Europejskiego Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony. Wyznaczone cele w pełni osiągnięto, stwarzając dobre przesłanki wykorzystania uzyskanych efektów w działalności dydaktycznej, naukowej i publicystycznej.
2. Przedstawiciel AON winien uczestniczyć w kolejnym module kursu wysokiego szczebla oraz obradach Wykonawczej Rady Naukowej EKBO. Kwestię zyskiwania przychylności gremiów unijnych dla zamiaru zorganizowania w Akademii Obrony Narodowej modułu nr 5 w roku akademickim 2008/2009 winny rozstrzygnąć właściwe instytucje MON. Jako wariant nr 2 należy traktować moduł polsko-fiński, na zasadach przyjętych w odniesieniu do modułu polsko-hiszpańskiego.
3. Dorobek modułu polecam spożytkować zgodnie z propozycjami przedstawionymi w pkt. III.3.
4. Zapoznać ze sprawozdaniem Ministra Obrony Narodowej, podsekretarza stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej, dyrektora Departamentu Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego, dyrektora Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, dyrektora Ośrodka Studiów Wschodnich oraz Komendantów Wydziałów: Wojsk Lądowych oraz Lotnictwa i Obrony Powietrznej oraz dyrektora Instytutu Nauk Humanistycznych.

Komendant – Rektor
Akademii Obrony Narodowej

/-/ gen. broni dr hab. inż. Józef BUCZYŃSKI

Przyszłość nauk wojskowych

„Trzy są sposoby zdobywania mądrości. Pierwszy to refleksja – to najbardziej szlachetny, następny naśladowanie – jest on najłatwiejszy, a trzeci to doświadczenie – najbardziej gorzki ze wszystkich”.

Konfucjusz

Wstęp

Każda epoka ma własny, niepowtarzalny nakaz chwili. I pierwszym wymogiem chwili obecnej jest stworzenie skutecznego systemu bezpieczeństwa narodowego. W XXI wieku rodzi się nowy globalny system bezpieczeństwa, który mógłby stwarzać nadzieję na minimalizację ryzyka wojen i wystąpienia zagrożeń dla pokoju, zakłócających bądź utrudniających trwałą i zrównoważony rozwój cywilizacyjny. Obecnie istnieje świadomość, że kres bipolarnego systemu globalnego bezpieczeństwa nie przyniósł żadnego „końca historii”⁵², natomiast cieniem na myśleniu o „wieczystym pokoju”⁵³ kładą się nowe zagrożenia z terroryzmem na czele. *„Nie ulega wątpliwości – pisał Jerzy Topolski – że wojny są patologią historii, jakkolwiek ściśle z nią związana. Podobnie chorobą historii są rewolucje. Wszystkie tego rodzaju fakty przynoszą wiele cierpień człowiekowi, zarazem oznaczają jego klęskę. Świadczą o tym, że spraw ludzi obchodzących nie udało się rozwiązać metodami pokojowymi bez ludzkich cierpień i przemocy”*⁵⁴.

W znakomitej rozprawie poświęconej istocie współczesnej wojny Bolesław Balcerowicz napisał: *„Każda epoka ma swoje wojny. A swoje wojny mają więc nasze czasy. Wojny te różnią się od poprzednich o tyle, o ile odmienne są dzisiaj podstawowe cechy charakterystyczne życia społecznego i międzynarodowego oraz międzynarodowego ładu”*. *Są to wojny przelomu epok, przelomu cywilizacji: industrialnej i informacyjnej, a także wojny epoki postępującej globalizacji i wciąż kształtującego się postkomunistycznego ładu międzynarodowego*”⁵⁵.

⁵² Fukuyama F., *Koniec historii*. 1996.

⁵³ Kant J., *O wieczystym pokoju: zarys filozofii*. Wrocław 1992

⁵⁴ Topolski J., *Wojna jako przedmiot badań historycznych*. Pax et bellum. Poznań 1993, s.9

⁵⁵ Balcerowicz B., *Czym jest współcześnie wojna?* Ethos, KUL, nr 71-72, 2005

Myślenie o przyszłości na przełomie XX i XXI wieku zdominowały w istocie dwa zjawiska: globalizacja i społeczeństwo informacyjne⁵⁶. Pierwsze charakteryzuje swoiste „kurczenie się czasu i przestrzeni” nie tylko w wymiarze politycznym, gospodarczym czy kulturowym. Na rozwój społeczeństwa informacyjnego dominujący wpływ miał dynamiczny postęp w dziedzinie technologii informacyjnych (teleinformatycznych), będący pochodną rozwoju elektroniki, informatyki, telekomunikacji, automatyki i robotyki. Przyniósł on rewolucyjną, w sensie konsekwencji społecznych, innowację w postaci sieci globalnej Internetu, porównywalną ze znaczeniem wynalazku Gutenberga⁵⁷. Przypomnieć należy, że o I Wojnie w Zatoce pisano jako „The First Information War”, a niedługo potem pojawiły się koncepcje „cyberwar”, „netwar”, „network centric warfare”⁵⁸.

Zmiany na przełomie wieków spowodowały zmianę warunków bezpieczeństwa, rzutując nie tylko na przesłanki, cele, środki i metody prowadzenia wojen, ale również na „paradygmat” wojskowych badań naukowych. A to skłania do refleksji nad miejscem i rolą nauk wojskowych, a także nad przedmiotem, językiem, metodami i teoriami, czyli po prostu nad ich przyszłością.

Potrzeba zmian

W 1993 roku, z inicjatywy ówczesnego prorektora AON Michała Krauze powstał „Raport o stanie nauk wojskowych”⁵⁹. W tymże opracowaniu znalazły się, oprócz refleksji naukoznawczej i metodologicznej, historycznej i, w mniejszym stopniu prognostycznej – pewne sądy ocenowe oraz kilka istotnych postulatów.

W raporcie nie brak sądu o dostrzegalnym „impasie metodologiczny”, w którym tkwią nauki wojskowe, co jednak nie wyróżnia ich spośród innych nauk społecznych. Natomiast wśród zawartych w opracowaniu postulatów znalazły się mówiące o konieczności wyraźnego określenia struktury nauk wojskowych, czyli dyscyplin odpowiadających nowym warunkom rozwojowym. Podkreślano konieczność jednoznacznego zdefiniowania przedmiotu nauk wojskowych oraz ich problematyki. Ponadto zwracano uwagę na potrzebę rozwoju metodologii wojskowych badań naukowych, uwzględniających swoistość problemów multidyscyplinarnych i interdyscyplinarnych. Większość postulatów należy uznać nie tylko za nadal aktualne, lecz wymagające nie tyle refleksji, co po prostu pilnej ich realizacji.

⁵⁶ Sienkiewicz P., Świeboda H., Lichoński E., „Analiza systemowa zjawiska cyberterrorizmu”. ZN AON, nr 2(63), 2006

⁵⁷ Goban-Klas T., Sienkiewicz P., *Spoleczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia i wyzwania*. Kraków 1999

⁵⁸ Sienkiewicz P., i in. *Analiza systemowa.....op.cit.*

⁵⁹ Sienkiewicz P., Pelc M., i in., *Raport o stanie nauk wojskowych*. AON 1993

Z okazji 10-lecia AON komendant – rektor gen. dyw. prof. dr hab. Bolesław Balcerowicz tak oceniał działalność naukowo-badawczą uczelni: *„Jakkolwiek tematyka prac naukowo-badawczych na ogół odpowiadała (i odpowiada) potrzebom wojsk i szeroko rozumianej obronności, to jednak pewna ich część z trudem spełnia powyższe wymagania. Dotyczy to szczególnie prac nie mieszczących się w obszarze nauk wojskowych. Będąc przy tym problemie, warto wspomnieć, iż przyszłość tychże „nauk wojskowych” wymaga poważnej debaty. Wziąwszy pod uwagę standardy zarówno nauki na Zachodzie, jak i nasz dość wąty potencjał ludzki w tej dziedzinie – zasadność ich uprawiana może niebawem stanąć pod znakiem zapytania. Naukom wojskowym bez nowego otwarcia, rozszerzeni formuły może grozić marginalizacja bądź wręcz uwiąd. Racjonalnym wyjściem mogłoby być ich ponowne zdefiniowanie, poszerzenie właściwego im obszaru badań czy też przekształcenie ich w nauki o obronności bądź nauki o bezpieczeństwie⁶⁰”*

Nie sposób nie podzielać tych, jakże trafnych ocen i postulatów. Można co najwyżej zastanawiać się nad przyczyną braku ich skutków, a raczej „grzechu zaniechania” w ostatnich latach, a ściślej – nie podejmowania prób wyjścia z „impasu” (kryzysu?) metodologicznego. Warto przypomnieć jeszcze jeden postulat sformułowany przez B. Balcerowicza: *„Tematykę badań naukowych należy bardziej zwrócić ku przyszłości, zwiększając jednocześnie nacisk na badanie zjawisk współczesnych; przygotować pełniejszą ofertę w zakresie analiz, ocen, wniosków dotyczących obecnych kryzysów, konfliktów i wojen. Bardziej zdecydowanie trzeba będzie też włączyć potencjał i metody naukowe w nurt przemian zachodzących we wojsku w całej sferze obronności⁶¹”*. Ten słuszny postulat – całkowicie pominięty, czy wręcz zignorowany podczas obchodów” 15-lecia AON – wymaga obecnie konkretyzacji, albowiem nagromadzone zostały nowe doświadczenia i powstały nowe wyzwania, którym musi sprostać reformujące się szkolnictwo wojskowe. Te wyzwania muszą podjąć nauki wojskowe, potrzebujące gruntownych zmian, zarówno w wymiarze metodologicznym, jak i organizacyjnym i personalnym.

Możliwe zmiany

Warto przypomnieć, że w zasadzie dowolną naukę opisujemy określając w szczególach jej:

- problematykę;
- „siatkę pojęciową” i język;

⁶⁰ Balcerowicz B., *Akademia Obrony Narodowej u progu XXI wieku*. ZN AON, nr 2(39)A, s.9-10

⁶¹ Ibidem, s.15

- sposób dyskusji, atakowania problemów i uzgadniania opinii;
- kryteria uznawania i metody uzgadniania twierdzeń;
- sposoby znajdowania i korygowania błędów;
- styl myślowy i etos.

Dyscyplinę naukową wyklada się, wyliczając typowe jej problemy, ucząc jej języka, referując podstawowe teorie i szkoląc w głównych jej metodach i technikach badawczych. Każda nauka w istocie zorganizowana jest i trwa wokół kluczowych swych problemów. Problemy wiążą się z istotnymi lukami w naszej wiedzy bądź zrozumieniu. Ich świadomość jest głównym źródłem pracy badawczej. A zatem, problematyka danej nauki (dyscypliny), to zespół jej problemów skupiony wokół problemów ważnych i istotnych.

Można zatem zaproponować następujący ogólny „model” nauki:

CHARAKTERYSTYKA (N) ≡ < PROBLEMATYKA (N), JĘZYK (N), PROCEDURY (N), TEORIE (N) >

Trzy pierwsze elementy charakterystyki wyznaczają dziedzinę przedmiotową, UNIVERSUM danej nauki, a czwarty – jej zawartość. Język to człon przedmiotowy, procedury – operacyjny, teorie – treściowy, problematyka – dynamiczny.

Powyższy „model” może posłużyć nie tylko do naukoznawczych analiz porównawczych, ale również jest użyteczny w formułowaniu sądów diagnostycznych.

Biorąc pod uwagę aktualny status nauk wojskowych: „*nauki wojskowe są dziedziną i zarazem dyscypliną naukową*⁶²”, należy podjąć próbę określenia jej swoistości, czyli specyficznych cech wyróżniających ją spośród pozostałych określonych w obowiązujących w kraju wykazie (tabela 3) Obecnie **problemy**, do niedawna podejmowane przede wszystkim przez naukę wojskową z powodzeniem podejmowane są przez liczne „inne” nauki (dyscypliny), przy czym przedmiot nauk wojskowych nie jest jednoznacznie określony (zdefiniowany). Język nauk wojskowych, poza stosunkowo już nielicznymi specyficznymi terminami, redukuje się w zasadzie do języka współczesnych nauk społecznych. W obszarze nauk wojskowych nie powstały metody specyficzne, spełniające elementarne kryteria metodologiczne. Brak jest także „propozycji teoretycznych”, które można uznać za specyficzne teorie naukowe sensu stricte; stosowane są klasyczne, podstawowe dla nauk społecznych koncepcje i modele zjawisk (procesów, systemów)

⁶² Uchwała Centralnej Komisji ds. tytułów i stopni naukowych z października 2005

Aczkolwiek przyjęto, że obiektem badań wojskowych są szczególne organizacje – siły zbrojne, ujmowane jako całości lub ich części, to takie założenia było już dawno przedmiotem krytyki⁶³. A zatem, należy dokonać swoistego wyboru przedmiotu (obiektu) badań spośród np. następujących: wojna, walka zbrojna, konflikt zbrojny, siły zbrojne, bezpieczeństwo narodowe, system obronny państwa (tabela 1). Jednoznaczne określenie przedmiotu (obiektu) badań może dopiero stanowić podstawę do analizy możliwych i dopuszczalnych wariantów przyszłej, nie tylko nazwy, lecz także struktury (dyscyplin) wojskowych badań naukowych (tabela 2).

Pierwszy z wariantów (A) zakłada konieczność określenia dyscyplin nauk wojskowych, wśród których wyróżnia się naukę o bezpieczeństwie narodowym lub bezpieczeństwo narodowe (jako dyscyplinę).

Wariant drugi (B) obejmuje projekt dwóch dziedzin (o określonych dyscyplinach): nauk wojskowych oraz nauki o bezpieczeństwie narodowym.

Wariant trzeci (C) zakłada projekt wyróżnienia grupy nauk: nauki o bezpieczeństwie narodowym, obejmujący nauki wojskowe jako dyscyplinę.

Dotychczasowy dorobek naukowy, doświadczenia, a także możliwości badawcze środowiska akademickiego skłaniają do zwrócenia szczególnej uwagi na wariant trzeci (C), który może zyskać przychylne przyjęcie ze strony innych środowisk naukowych. Natomiast przyjęcie określonych dyscyplin naukowych wymaga dyskusji, uzgodnień i negocjacji, albowiem istotne znaczenie mogą mieć wpływy pewnych konwencji, tradycji i przyzwyczajzeń. Należy przy tym dążyć, aby podział na dyscypliny mógł spełniać wymogi zupełności i rozłączności⁶⁴.

Zakończenie

Reforma szkolnictwa wojskowego prowadzi do utworzenia z dniem 1 października 2007 r. Uniwersytetu Obrony Narodowej⁶⁵. Szkolnictwo wojskowe wpisuje się w tradycje kształcenia uniwersyteckiego w Polsce i Europie. W ogłoszonej 1 1988 roku „Wielkiej Karcie Uniwersytetów Europejskich” pisze się m.in., że „*uniwersytet jest autonomiczną instytucją*”, że nie tylko prowadzona jest w nim „*działalność naukowa i dydaktyczna*”, ale

⁶³ Np. Krauze M., Szulc B., (red.), *Sztuka wojenna. Konteksty teoretyczne i praktyczne*. Toruń 2000

⁶⁴ Wydaje się, że wśród dyscyplin wojskowych należy zachować, chociażby ze względu na tradycję, zarówno narodową, jak i światową, **sztukę wojenną**. Natomiast wyróżnienie jako dyscypliny strategii i taktyki budzi wątpliwości, chociażby z powodu szerokiego używania i być może nadużywania, tych terminów w zarówno w języku potocznym, jak i w języku innych nauk (dyscyplin), przy czym nigdzie nie traktuje się strategii jako nauki (dyscypliny). W projekcie wniosku AON do Centralnej Komisji (z dn. 15.02.2006r.), który nie opuścił akademii, proponowano następujące dyscypliny: strategia, działania operacyjne, taktyka, logistyka. Propozycja racjonalna, aczkolwiek „zbyt tradycyjna”

⁶⁵ Projekt Ustawy o utworzeniu Uniwersytetu Obrony Narodowej w Warszawie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (z dnia 12 stycznia 2007 r).

także, iż badania oraz nauczanie „*muszą być ze sobą nierozzerwalnie związane*”. Podkreśla się ponadto, że uniwersytet „*wypełniając swe powołanie przekracza on granice geograficzne i polityczne oraz zaspokaja istotną potrzebę wzajemnego poznania i oddziaływania różnych kultur*”⁶⁶.

Tworzony Uniwersytet Obrony Narodowej będzie uczelnią, której specyfikę określa Ustawa: „*wyraz „uniwersytet” uzupełniony innym przymiotnikiem lub przymiotnikami w celu określenia profilu uczelni, może być używany w nazwie uczelni posiadający co najmniej sześć uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora, w tym co najmniej cztery w zakresie nauk objętych profilem uczelni*”⁶⁷. Zatem jednym z warunków koniecznych do utworzenia Uniwersytetu Obrony Narodowej jest posiadanie co najmniej **sześciu** uprawnień, jednakże w tym co najmniej w **czterech** dyscyplinach nauk wojskowych, które należy uznać za bezpośrednio objęte profilem uczelni (obrona narodowa, bezpieczeństwo narodowe). Nie podważając opinii, iż w zasadzie wszystkie dyscypliny naukowe uprawiane w wojskowych szkołach wyższych służą bezpieczeństwu (obronności) państwa, mamy na uwadze te, które wprost można wywieść z terminu „obrona narodowa”. Tymczasem uprawnienia w zakresie nauk wojskowych, będących dziedziną i dyscypliną posiadają trzy wydziały AON i jeden wydział AMW, jednakże są to uprawnienia w jednej dyscyplinie (tabela 4).

Bez względu na toczące się spory interpretacyjne przyszyły Uniwersytet Obrony Narodowej musi posiadać uprawnienia do nadawania stopnia doktora nie tylko w dyscyplinach w dziedzinach nauk technicznych i innych, lecz przede wszystkim w dziedzinie wprost odpowiadającej profilowi nowej uczelni oraz nagromadzonym doświadczeniom (tabela 6 i 7)⁶⁸.

I bez względu na to, jaką nazwę otrzyma dziedzina i jej dyscypliny, a także specjalności (decyzją rad podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni)⁶⁹, a także przyjęte zasady klasyfikacji, muszą być spełnione warunki rozwoju nauki w uczelni, zapewne istotniejsze od terminologicznych sporów. Są to podstawowe warunki

⁶⁶ Sienkiewicz P., *Szkolnictwo wojskowe w europejskiej przestrzeni edukacyjnej*. ZN AON nr1(58), Warszawa 2005, s.210-222.

⁶⁷ Ustaw Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r. (art.4§3). W art. 4 §1 określono: „Wyraz „uniwersytet” może być używany w nazwie uczelni posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora w co najmniej dwunastu dyscyplinach...”

⁶⁸ Mówiąc zaś o rozwoju dziedziny (dyscypliny) mamy na uwadze zmiany w obszarach problematyki, języka, metod i teorii. W szczególności można mieć na uwadze zmiany paradygmatu (raczej „mikroparadygmatu”).

⁶⁹ Przykładem co najmniej dyskusyjnej, a w kilku przypadkach wręcz rażącej brakiem racjonalnych kryteriów podziału jest aktualna struktura „specjalności wojskowych” w AON (tabela 5).

funkcjonowania nauki, bez potrzeby uzupełniania jej przymiotnikiem, a mianowicie istnienie:

- Przedmiotów badań;
- Racjonalnych metod i efektywnych narzędzi badawczych;
- Środowiska badaczy kompetentnych do prowadzenia badań.⁷⁰

Takie warunki **musi** stworzyć przyszły Uniwersytet Obrony Narodowej, bowiem są to warunki konieczne do zajęcia godnego miejsca w Narodowym Systemie Edukacji, Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej i Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

Tabela 1. Przedmiot nauk wojskowych

Przedmiot (obiekt badań)	Istota (określenie)	Aspekty poznawcze
WOJNA	Konflikt zbrojny pomiędzy państwami, blokami państw, narodami, kontynuacja polityki środkami przemocy w celu osiągnięcia interesów politycznych, ekonomicznych, ideologicznych	Zjawisko społeczne Badanie natury wojny, sposobów jej prowadzenia lub zabezpieczenia przed jej wybuchem
WALKA ZBROJNA	Działania, których uczestnicy dążą do osiągnięcia swych celów za pomocą dostępnych środków zbrojnych i niezbrojnych; cele stron (uczestników) są sprzeczne, konflikt zbrojny.	Proces; konflikt zbrojny Badanie istoty, organizacji i sterownia procesami walki zbrojnej i niezbrojnej; optymalizacja procesów walki
BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE	Zdolność narodu do ochrony jego wartości wewnętrznych przed zagrożeniami zewnętrznymi	Stan społeczeństwa, państwa, systemu społecznego Badanie istoty, diagnoza, ocena prognoza zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego (militarnego i pozamilitarnego)
SIŁY ZBROJNE	Wyspecjalizowany organ państwa przeznaczony do ochrony i obrony jego interesów przez możliwość zastosowania przemocy zbrojnej	System wielki, organizacja. Badanie organizacji i funkcjonowania sił zbrojnych w okresie pokoju, kryzysu i wojny; Optymalizacja strategii rozwoju SZ
SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA	System tworzony przez elementy organizacyjne, ludzkie i materiałowe współdziałające na rzecz obrony państwa	System wielki, organizacja. Badania nad organizacją, i funkcjonowaniem systemu obronnego państwa w warunkach pokoju, kryzysu i wojny

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Łepkowski W.(red.): *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*”, AON 2002.

⁷⁰ A nie tylko do „dawania uprawnień”, co stanowi nagminne zjawisko nie tylko w szkolnictwie niepublicznym.

Tabela 2 .Możliwe warianty struktury nauk wojskowych

Wariant	Grupa nauk (dziedzina)	Dyscypliny (przykład)
A	NAUKI WOJSKOWE	<ul style="list-style-type: none"> - sztuka wojenna - dowodzenie - system obronny państwa - operacje pokojowe i stabilizacyjne - logistyka i ekonomika bezpieczeństwa - bezpieczeństwo narodowe/nauka o bezpieczeństwie narodowym
B	NAUKI WOJSKOWE	<ul style="list-style-type: none"> - sztuka wojenna - dowodzenie - operacje pokojowe i stabilizacyjne - logistyka i ekonomika obrony
	NAUKA O BEZPIECZEŃSTWIE NARODOWYM	<ul style="list-style-type: none"> - bezpieczeństwo militarne - bezpieczeństwo pozamilitarne/cywilne - system bezpieczeństwa (obronny) państwa - kierowanie bezpieczeństwem narodowym
C	NAUKI O BEZPIECZEŃSTWIE NARODOWYM	<ul style="list-style-type: none"> - nauki wojskowe - bezpieczeństwo narodowe - system obronny państwa - zarządzanie bezpieczeństwem państwa - zarządzanie kryzysowe - logistyka i ekonomika bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne.

UCHWAŁA CENTRALNEJ KOMISJI DO SPRAW STOPNI I TYTUŁÓW

z dnia 24 października 2005 r.

NAUKI	DYSCYPLINY
1. Nauki biologiczne:	1) biochemia 2) biofizyka 3) biologia 4) biotechnologia 5) ekologia 6) mikrobiologia.
2. Nauki chemiczne:	1) biochemia 2) biotechnologia 3) chemia 4) technologia chemiczna.
3. Nauki ekonomiczne:	1) ekonomia 2) nauki o zarządzaniu 3) inżynieria zarządcza.
4. Nauki farmaceutyczne:	
5. Nauki fizyczne:	1) astronomia 2) biofizyka 3) fizyka 4) geofizyka.
6. Nauki humanistyczne:	1) archeologia 2) bibliologia 3) etnologia 4) filozofia 5) historia 6) historia sztuki 7) językoznawstwo 8) kulturoznawstwo 9) literaturoznawstwo 10) nauki o polityce 11) nauki o poznaniu i komunikacji społecznej 12) nauki o sztuce 13) nauki o zarządzaniu 14) pedagogika 15) psychologia 16) religioznawstwo 17) socjologia.
7. Nauki leśne:	1) drzewnictwo 2) leśnictwo.
8. Nauki matematyczne:	1) informatyka 2) matematyka.
9. Nauki medyczne:	1) biologia medyczna 2) medycyna 3) stomatologia.

11. Nauki o Ziemi:	1) geofizyka 2) geografia 3) geologia 4) oceanologia.
12. Nauki prawne:	1) nauka o administracji 2) prawo 3) prawo kanoniczne.
13. Nauki rolnicze:	1) Agromonia 2) inżynieria rolnicza 3) kształtowanie środowiska 4) ogrodnictwo 5) rybactwo 6) technologia żywności i żywienia 7) zootechnika.
14. Nauki techniczne:	1) architektura i urbanistyka 2) automatyka i robotyka 3) biocybernetyka i inżynieria biomedyczna 4) biotechnologia 5) budowa i eksploatacja maszyn 6) budownictwo 7) elektronika 8) elektrotechnika 9) geodezja i kartografia 10) górnictwo i geologia inżynierska 11) informatyka 12) inżynieria chemiczna 13) inżynieria materiałowa 14) inżynieria środowiska 15) mechanika 16) metalurgia 17) technologia chemiczna 18) telekomunikacja 19) transport 20) włókiennictwo.
15. Nauki teologiczne.	
16. Nauki weterynaryjne.	
17. Nauki wojskowe.	
18. Sztuki filmowe.	
19. Sztuki muzyczne:	1) dyrygentura 2) instrumentalista 3) kompozycja i teoria muzyki 4) reżyseria dźwięku 5) rytmika i taniec 6) wokalistyka.
20. Sztuki plastyczne:	1) sztuki piękne 2) sztuki użytkowe.
21. Sztuki teatralne.	

170

Tabela 4. Uprawnienia uczelni wojskowych do nadawania stopni naukowych

WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA IM. JAROSŁAWA DABROWSKIEGO W WARSZAWIE	AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ W WARSZAWIE	AKADEMIA MARYNARKI WOJENNEJ IM. BOHATERÓW WESTERPLATTE W GDYNI
1	2	3
Wydział Cybernetyki doktor nauk technicznych w zakresie informatyki doktor habilitowany nauk technicznych w zakresie informatyki	Wydział Strategiczno – Obronny doktor nauk wojskowych doktor habilitowany nauk wojskowych	Wydział Mechaniczno – Elektryczny doktor nauk technicznych w zakresie budowy i eksploatacji maszyn
Wydział Elektroniki doktor nauk technicznych w zakresie: - elektroniki - telekomunikacji doktor habilitowany nauk technicznych w zakresie: - elektroniki - telekomunikacji	Wydział Wojsk Lądowych doktor nauk wojskowych doktor habilitowany nauk wojskowych	Wydział Nawigacji i Uzbrojenia Okrętowego doktor nauk technicznych w zakresie geodezji i kartografii
Wydział Inżynierii, Chemii i Fizyki Technicznej doktor nauk chemicznych w zakresie chemii doktor nauk technicznych w zakresie: - budownictwa - geodezji i kartografii - inżynierii materiałowej doktor habilitowany nauk technicznych w zakresie: - budownictwa - geodezji i kartografii - inżynierii materiałowej	Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej doktor nauk wojskowych	Wydział Zarządzania i Dowodzenia doktor nauk wojskowych
Wydział Mechaniczny doktor nauk technicznych w zakresie: - budowy i eksploatacji maszyn - mechaniki doktor habilitowany nauk technicznych w zakresie: - budowy i eksploatacji maszyn - mechaniki		
Wydział Mechatroniki doktor nauk technicznych w zakresie mechaniki doktor habilitowany nauk technicznych w zakresie mechaniki		

Tabela 5. Specjalności określone przez Radę Wydziału AON dla dziedziny (dyscypliny) „nauki wojskowe” (stan: 2007 r.)

Wydział Strategiczno – Obronny	Wydział Wojsk Lądowych	Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej
1	2	3
1. Bezpieczeństwo narodowe	1. Dowodzenie	1. Bezpieczeństwo powietrzne
2. Bezpieczeństwo międzynarodowe	2. Sztuka wojenna	2. Lotnictwo
3. Obrona narodowa	3. Kierowanie organizacją	3. Obrona powietrzna
4. Strategia	4. Kierowanie w środowisku teleinformatycznym	4. Siły powietrzne.
5. Zarządzanie strategiczne	5. Zarządzanie systemami informacyjnymi	
6. Zarządzanie zasobami osobowymi		
7. Geografia		
8. Ekonomia bezpieczeństwa		
9. Logistyka		

Tabela 6. Przykład tematów badawczych.

Lp.	Wybrane tematy badawcze z zakresu sztuki wojennej zrealizowane w AON
1	Strategia wojskowa państwa - członka sojuszu.
2	Teoretyczne podstawy operacji połączonych.
3	Integracja obrony powietrznej RP z NATO.
4	Użycie sił powietrznych w działaniach innych niż wojna.
5	Zadania wojsk lądowych w aspekcie zagrożeń militarnych i niemilitarnych.
6	Teoretyczne podstawy operacji połączonych.
7	Operacja i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju.
8	Lotnictwo sił zbrojnych w operacjach.
9	Zasady użycia sił powietrznych w warunkach innych niż wojna.
10	Dowodzenie wojsk lądowych w operacjach.
11	Model taktycznych działań powietrznych.
12	Wojenne i pozawojenne użycie sił powietrznych.
13	Kierowanie i dowodzenie w operacjach połączonych – wymiar narodowy i sojuszniczy.
14	Operacyjno-taktyczne działania wojsk lądowych w sytuacjach zagrożenia kryzysowego.
15	Walka informacyjna w operacjach
16	Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju.
17	Komputerowa symulacja pola walki.
18	Dowodzenie siłami powietrznymi NATO na szczeblach operacyjnych.
19	Technologie militarne a taktyka sił powietrznych.

Źródło: Analiza stanu i wnioski dotyczące realizacji prac naukowo-badawczych w obszarze sztuki wojennej i polityki obronnej w AON. Materiały plenarne posiedzenie Rady Szkolnictwa Wojskowego i Nauki; AON Warszawa 2004.

Tabela 7. Przykład tematów badawczych.

Lp.	Wybrane tematy badawcze z zakresu polityki obronnej zrealizowane w AON
1	Bezpieczeństwo europejskie, interesy narodowe i europejskie.
2	Obrona niemilitarna RP.
3	Współpraca cywilno-wojskowa Polska – NATO.
4	Europejska ekonomika bezpieczeństwa..
5	Obronność RP a dialektyka wojny i pokoju na progu XXV wieku.
6	Kierowanie obronnością państwa w stanach nadzwyczajnych.
7	Obrona terytorialna w r4ealizacji zadań państwa – gospodarza.
8	Kierunki i zakres niezbędnych zmian w doktrynie obrony powietrznej RP.
9	Scenariusze sytuacji kryzysowych oraz wojennych i ich wpływ na planowanie sił zbrojnych państwa – członka NATO.
10	Ewolucja zadań strategicznych systemu obronności RP.
11	Kondycja gospodarczo-obronna Polski w aspekcie potrzeb obronnych.
12	Dialektyka pokoju i „nie-pokoju” a obronność RP na progu XXI wieku.
13	Kierowanie ogniwami ochronnymi państwa w sytuacjach kryzysowych.
14	Identyfikacja gospodarczych podstaw bezpieczeństwa państwa wobec wyzwań rozwojowych świata na początku XXI wieku.
15	Sztuka wojenna obrony terytorialnej.
16	Gospodarcze podstawy bezpieczeństwa państwa wobec wyzwań rozwojowych świata (na przykładzie Czech, Polski i Węgier)..
17	Zarządzanie kryzysowe – od teorii do praktyki.
18	System obronności RP

Źródło: *Analiza stanu i wnioski dotyczące realizacji prac naukowo-badawczych w obszarze sztuki wojennej i polityki obronnej w AON*. Materiały plenarne posiedzenie Rady Szkolnictwa Wojskowego i Nauki; AON Warszawa 2004.

